

M. 128381

การศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน
ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

นายสะอาด ศรีวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2563

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรื่อง : การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ผู้วิจัย : นายสะอาด ศรีวรรณ

ได้รับอนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจิมสิทธิประเสริฐ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เขมาภูมิ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาส)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์)

- ชื่อเรื่อง** : การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
- ผู้วิจัย** : นายสะอาด ศรีวรรณ
- ปริญญา** : รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- อาจารย์ที่ปรึกษา**: รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
- ปีการศึกษา** : 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประชากร คือ ตัวแทนครัวเรือนที่อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 580 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการ Focus Groups Discussion การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวน และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการ โครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังวัดของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก ผลการยืนยันการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม

พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการสร้างการศึกษาขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม พบว่า การศึกษาขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีความเหมาะสม

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, องค์ประกอบและตัวชี้วัดการมีส่วนร่วม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Title : A Study of the Components and Indicators of Public Participation in the Administration of Local Administrative Organizations Lower Northeastern Province Group 2

Author : Mr. Saard Sriwan

Degree : Doctor of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University

Advisors : Associate Professor Dr. Yupaporn Yupas
Associate Professor Dr. Phakdee Pongsing

Year : 2019

ABSTRACT

This research presents the results of the components and indicators of the people's participation in the administration of local government organizations Lower Northeastern Provinces (2) And suggest guidelines for the development of people's participation in the administration of local government organizations Lower Northeastern Provinces 2 The population is the representatives of households in the local administrative organization. Lower Northeastern Province Group 2, consisting of 580 people. Data were collected by using questionnaires. In-depth interviews and Focus Groups Discussion The analysis of general data uses descriptive statistics consisting of frequency distribution as number and percentage (Percentage). Analyze the causal factors and public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Provinces 2 Mean and Standard Deviation and interpret results according to set criteria Using Pearson Correlation Coefficient Analysis to explain the relationship between various factors affecting people's participation behavior in the administration of local administrative organizations. The statistical significance level was set at .05 using Path analysis and Structural Equation Modeling (SEM). The results of

The research showed that a study of the components and indicators of public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Province Group 2 consists of Participation in strengthening the dynamics of people in the community. Participation in formulating community development plans. Participation, driving the community development plan into action. Participation in basic community management. Participation in community management evaluation found that it is at a high level. The confirmation of the participation pattern was found at a high level in all aspects and the results of creating the participation model found that a study

of the components and indicators of public participation in the administration of local administrative organizations Lower Northeastern Province Group 2 is suitable.

Keywords : Participation, Components and Indicators of Participation, Local Government Organization

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับความกรุณาและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการวิจัยตลอดมา ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมฆไชสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.จิณฉัตร ปะโคทั้ง ดร.เอกอนันต์ ณ เชียงใหม่ ดร.ดวงดา อ่อนเวียง ดร.สนุก สิงห์มาตร ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณพี่น้องประชาชนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือ และให้คำชี้แนะในการจัดทำวิจัยให้สำเร็จลงด้วยดี คุณค่า และประโยชน์อันพึงจะมีที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศส่วนกุศลแด่คุณพ่อปาน ศรีวรรณ คุณแม่ยุ่น ศรีวรรณ และขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณครู คณาจารย์ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ความสำเร็จในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจาก ดร.เอกอนันต์ ณ เชียงใหม่ ได้รับกำลังใจจากครอบครัว และความร่วมมือจากทุกท่านเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร จนประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต

นายสะอาด ศรีวรรณ

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ฌ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	7
1.4 สมมติฐานการวิจัย	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ	10
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	23
2.3 ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	69
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น	72
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	82
2.6 บริบทพื้นที่การวิจัย	115
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	120
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย	138
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	139
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงาน ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2	139

หัวเรื่อง	หน้า
ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน	140
ระยะที่ 3 สร้างและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ(Model) องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	146
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	147
ระยะที่ 1 การค้นหาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนล่าง 2	147
ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน	148
ระยะที่ 3 สร้าง และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) องค์ประกอบ และ ตัวบ่งชี้ ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	149
4.4 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ	150
4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	150
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	179
5.1 สรุปผล	180
5.2 อภิปรายผล	182
5.3 ข้อเสนอแนะ	184
บรรณานุกรม	187
ภาคผนวก	205
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	207
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์	223
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการทำวิจัย	231
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	235
ประวัติผู้วิจัย	237

ตารางที่	หน้า
4.9 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ	159
4.10 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน	160
4.11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน	161
4.12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน	162
4.13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน	163
4.14 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน	164
4.15 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน	165
4.16 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้	166
4.17 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วม ในการเสริมสร้างพลังของประชาชนในชุมชน	167
4.18 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วม การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	168
4.19 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อน แผนพัฒนาชุมชน สู่การปฏิบัติ	169

ตารางที่	หน้า
4.20 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ปัจจัยพื้นฐาน ของชุมชน	170
4.21 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วม ในการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน	171
4.22 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) รวมของการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)	172
4.23 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมขององค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่มีผลต่อ การประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน	175
4.24 ผลการประเมินรูปแบบขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงาน ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จากผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน	177

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	บันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของ Arnstein 46
2.2	กรอบแนวคิดการวิจัย 138
4.1	โมเดลการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน 167
4.2	โมเดลการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 168
4.3	โมเดลการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ 169
4.4	โมเดลการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน 170
4.5	โมเดลการมีส่วนร่วมการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน 171
4.6	สรุปของการวิเคราะห์องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 .. 173
4.7	ผลการตรวจสอบองค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่สร้างขึ้นในโมเดล (Model) เชิงโครงสร้าง ขององค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์ว่าอิทธิพลหรือเส้นทาง (Path Analysis) 174
4.8	องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 178
ค.1	การ Focus Group Discussion รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 233
ค.2	สัมภาษณ์ นายวิชัย สีดา นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ วันที่ 21 มิถุนายน 2562 233
ค.3	สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ สิงห์เลิศ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี รักษาราชการแทนนายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 25 มิถุนายน 2562 234
ค.4	สัมภาษณ์ อาจารย์มหาวิทยาลัย รศ.ดร.จิณฉัตร ปะโคทั้ง คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 234

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 จึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน ได้มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และ ส่วนท้องถิ่น ต่างมีหน้าที่ในการบริหารราชการที่แต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่หลักในการประสานการทำงานระหว่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนด้วยความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (จิรวรรณ อินทริย์สังวร, 2552, น. 1)

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย มีสิทธิในหลายประเด็นที่ได้รับการรับรองไว้ไม่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ คือ สิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการกำหนดนโยบายออกกฎหมายที่จะมีผลกระทบต่อตัวเองในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดช่องทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้โดยการใช้สิทธิทางตรง มีดังนี้ ตามมาตรา 43 บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือชุมชน หรือคนวันไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อผลเสีย และหน่วยงานรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย ตามมาตรา 133 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน สามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน และหน้าที่ของรัฐต่อสภาผู้แทนราษฎรได้ ตามมาตรา 254 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นได้ โดยรัฐธรรมนูญยังไม่ได้กำหนดจำนวนรายชื่อที่ต้องใช้ไว้ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น และจะต้องมีกฎหมายออกมากำหนดหลักเกณฑ์ต่อไป และตามมาตรา 256 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน สามารถเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้

นอกจากสิทธิโดยตรงที่ประชาชนสามารถเข้าชื่อกันเพื่อที่จะเสนอกฎหมายและนโยบายแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอีกหลายเรื่องหลายประเด็น ดังนี้ ตามมาตรา 57 (1) รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม จัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับการทำกิจกรรม

โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ตามมาตรา 57 (2) รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ประชาชน และชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ด้วย ตามมาตรา 63 รัฐต้องจัดให้มีมาตรการเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งกลไกส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้าน หรือชี้เบาะแสการทุจริต ตามมาตรา 65 ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน ตามมาตรา 68 รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่หลักธรรมต้องมีมาตรการป้องกันการบ่อนทำลาย และต้องส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมดำเนินการดังกล่าวด้วยตามมาตรา 74 รัฐต้องจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ หรือระบบความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพลูกจ้างและนายจ้างที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ตามมาตรา 78 รัฐต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน ตามมาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ ตามมาตรา 252 ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือวิธีอื่นก็ได้แต่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยตามมาตรา 253 ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เปิดเผยข้อมูลและรายงานผลให้ประชาชนทราบ และมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยตามมาตรา 257 (3) การปฏิรูปประเทศต้องทำเพื่อให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามมาตรา 259 กฎหมายว่าด้วยขั้นตอนและแผนการปฏิรูปประเทศต้องระบุถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน อีกอย่างน้อย 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ตามมาตรา 58 การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย ฯลฯ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ (2) ตามมาตรา 65 ในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน (3) ตามมาตรา 77 ก่อนการออกกฎหมายทุกฉบับรัฐต้องจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นต่อประชาชน (4) ตามมาตรา 178 รัฐต้องออกกฎหมายที่จะให้ประชาชน

มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และได้รับการเยียวยาจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ (รัฐธรรมนูญ, 2560)

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหาร การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมตรวจสอบ ดังนั้นถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ของท้องถิ่นแล้ว จะทำให้การบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับทราบขั้นตอนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีผลให้การดำเนินการต่าง ๆ ของท้องถิ่นเป็นไปด้วยความโปร่งใส มีความเป็นธรรม ลดการทุจริตและความขัดแย้งในการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ม.ป.ป., น. 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีกฎหมายหลายฉบับประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม อาทิ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้ (อรทัย ก๊กผล, 2552, น. 3 - 4)

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง หรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชน โดยคนในชุมชน โดยตั้งแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยก่อให้เกิดหน่วยปกครอง

ในระดับพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนอกจากเทศบาลแล้วยังมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล นับรวมจำนวนกว่าหมื่นแห่งทั่วประเทศเพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนต่อมาภายหลังยังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่เพิ่มอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเป็นลำดับ (อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2555, น. 2) ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังจะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชน ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเจ้าของชุมชนและเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อบรรลุดัตุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยนั่นเอง (อรทัย ก๊กผล, 2552, น. 4) ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติให้รัฐต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้รัฐได้ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นกระทำได้ในด้านการบริหารจัดการ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการเมือง ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การเสนอการออกกฎหมายท้องถิ่น การออกเสียงประชามติ การตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น และการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น

ดังนั้น การมีส่วนร่วม (Participation) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ทั้งในระดับองค์กร ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรปกครองที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองที่ได้รับการกระจายอำนาจ (Decentralization) จากรัฐบาลกลางให้ประชาชนมีอำนาจในการปกครองตนเอง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนรัฐบาลของท้องถิ่น มีอำนาจในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้มากที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ คือ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะ หรือการเสนอความต้องการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในรูปของการใช้สิทธิ์เลือกทางเลือกเพื่อให้เป็นฉันทามติ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วม

ในการติดตามประเมินผลให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายของทางเลือกที่ประชาชนตัดสินใจเลือกไว้ร่วมกันนั้น ผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตดังกล่าวจำเป็นต้องแก้ปัญหาด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ แต่ทั้งนี้จากการศึกษาของ (อรรถพ พุทธิสุข, 2548, น. 3) พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ที่หน่วยงานท้องถิ่นแก้ไขปัญหานั้นในพื้นที่ไม่ประสบผลสำเร็จมาจากการไม่ตระหนักอยู่ในบทบาทหน้าที่ของประชาชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นของตน ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นยังขาดการชักจูงและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นซึ่ง จากการวิจัยของ (ฐิติมา อุดมศร, 2555, น. 220) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นฯ ควรเร่งรัดหามาตรการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างโอกาสให้กลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดในด้านเวลา อาชีพ รายได้ มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการสร้างแรงจูงใจ การให้ข้อมูลข่าวสารในทุกรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ในสิทธิ คุณค่า ผลประโยชน์ และมีโอกาสมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ส่วน (ฤกษ์ดาว ประพัฒน์พงษ์, 2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี องค์การบริหารส่วนตำบลขามเต่า อำเภอเมืองจังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี องค์การบริหารส่วนตำบลขามเต่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่มีค่าความถี่สูงสุดแต่ละด้าน ปรากฏดังนี้ ประชาชนควรมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการของชุมชนต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในการประชุมประชาคมหมู่บ้านประชาชนควรเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลประชาชนควรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเมื่อสิ้นปีงบประมาณประชาชน ควรได้ทราบหรือรับฟังผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วน วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551, น. 2) กล่าวว่า หากประชาชนเกิดความตระหนักรู้และเกิดการมีส่วนร่วมขึ้นแล้วการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของหน่วยงานท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จากการให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาท้องถิ่นเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยความร่วมมือภายใต้ต้องประกอบ 2 ประการ คือ การทำหน้าที่ของอบต. และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้การมีส่วนร่วม

ของประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมติดตาม / ตรวจสอบ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ หากประชาชนเข้าใจในสิทธิหน้าที่ อันจะก่อให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาท้องถิ่นผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนแล้วการปกครองท้องถิ่น ก็จะเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษา องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เนื่องจากการปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยการบริหารกิจการท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการประกอบกัน ในที่นี้จึงเป็นการศึกษาถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางในการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการดึงเอาวิถีชุมชนของไทยในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้กลายเป็นรูปแบบใหม่ในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีอะไรบ้าง

1.2.2 ผลการตรวจสอบโมเดลของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

1.2.3 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีลักษณะอย่างไร

1.2.4 ผลการประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1.3.2 เพื่อตรวจสอบคุณภาพของโมเดลของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1.3.3 เพื่อสร้างและประเมินความเหมาะสมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1.4 สมมติฐานการวิจัย

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัย การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้วิจัย กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1.5.2 ขั้นตอนของการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยกำหนดเวลาเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้เพิ่มเติม โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ระยะที่ 2 ตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

ระยะที่ 3 สร้างและประเมินความเหมาะสมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ตามระยะที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จากขั้นตอนที่ 1 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) และประเมินความเหมาะสม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ (Stufflebeem and Shinkfiel, 2007, p. 62)

1.5.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.5.3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัย กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนของหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้าน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านและคุ้มของหมู่บ้าน จำนวน 580 คน

1.5.3.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้เพิ่มเติมจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1.5.3.3 การสร้างรูปแบบ (Model) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการนำข้อมูลจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รูปแบบ (Model)

1.5.3.4 การประเมินรูปแบบ (Model) โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน และประเมินรูปแบบ (Model) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ (Stufflebeem and Shinkfiel, 2007, p. 62)

1.5.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย จังหวัดอำนาจเจริญ, จังหวัดยโสธร, จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

1.5.5 ขอบเขตระยะเวลาการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ทำการวิจัยระหว่าง พฤศจิกายน 2561 - ธันวาคม 2562

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

“รูปแบบ” หมายถึง โครงสร้างที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบ หรือปัจจัยและตัวบ่งชี้ ในเชิงความสัมพันธ์หรือเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เพื่อใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติตามโครงการ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อให้กิจกรรมของชุมชนบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ และชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังของประชาชนในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการเพิ่มความรู้ความสามารถร่วมกันในชุมชน ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน 2) การพัฒนาผู้นำเครือข่ายชุมชน 3) การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน หมายถึง กิจกรรมพัฒนาที่เกิดขึ้นจากประชาชนในชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อจัดทำแผนขึ้นมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเองให้เป็นที่ไปตามที่ชุมชนต้องการ โดยคนในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแนวทาง ได้แก่ 1) การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของประชาชนในชุมชน 2) การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชน 3) การตัดสินใจของประชาชนในชุมชนสำหรับการมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ หมายถึง การดำเนินการที่ทำงาน โครงการ / กิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ในแผนไปดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายตามวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจน ได้แก่ 1) การประสานงาน 2) การเสริมแรงจูงใจของประชาชน 3) การลดความเสี่ยง

4. การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ได้แก่ 1) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน 2) การป้องกันโรคติดต่อและบรรเทาสาธารณภัย 3) การใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของชุมชน

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินการบริหารจัดการชุมชน หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลของโครงการพัฒนาชุมชนอย่างมีระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น ได้แก่ 1) ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชน 2) การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน 3) ระเบียบ และข้อกฎหมาย

“การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายถึง การจัดระเบียบการบริหารงานตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมบริการสาธารณะให้กับประชาชนภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ

“กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2” หมายถึง การจัดตั้งกลุ่มจังหวัดในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการบริหารงานแบบบูรณาการ (CEO) ประกอบด้วย จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี โดยให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.7.1 ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สารสนเทศการบริหาร เนื่องจากข้อค้นพบมีองค์ประกอบต่าง ๆ และตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.7.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการสร้างรูปแบบและมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากการสร้างรูปแบบและมีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยนี้

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่องการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้
2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
6. บริบทพื้นที่การวิจัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

ผู้วิจัย ได้กล่าวถึงประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ในงานวิจัยนี้ ในด้านวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ดังนี้

2.1.1 ความหมายของตัวบ่งชี้

ศิริชัย กาญจนวาที (2550, น. 82) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงาน

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2551, น. 6 - 7) ได้กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะ หรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะจุดหรือช่วงเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้ระบุ บ่งบอกถึงสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาได้ และใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างจุด หรือช่วงเวลาที่แตกต่างกันเพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ต้องการศึกษาได้

รัตนะ บัวสนธิ์ (2555, น. 24) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบ หรือคุณลักษณะใด ๆ ก็ตามที่เป็นค่าสังเกตได้ ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ค่อนข้างจะเป็นนามธรรมสังเกตไม่ได้โดยตรง

Johnstone (1981, p. 115) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอก ปริมาณเชิงสัมพันธ์ หรือสถานะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสถานะที่เจาะจง หรือชัดเจน แต่บ่งบอก หรือสะท้อนภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบอย่างกว้าง หรือให้ภาพเชิงสรุปโดยทั่วไป ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

จากความหมายของตัวบ่งชี้ดังกล่าวข้างต้น สรุปความหมายของตัวบ่งชี้ได้ว่า หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือสารสนเทศที่บ่งบอกสถานภาพ หรือสะท้อนการดำเนินงาน หรือผลการดำเนินงานในเชิงปริมาณ หรือคุณภาพในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งสารสนเทศที่ได้นี้อาจอยู่ในรูปของ ข้อความ หรือค่าที่สังเกต หรือวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.1.2 ประเภทของตัวบ่งชี้

โชคชัย สิริพนมณี (2540, น. 32) ได้แบ่งตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ภายใน (Internal Indicators) ตัวบ่งชี้ที่ตัวแปร มีลักษณะทั่วไปด้านปัจจัยที่จะมีใช้ในองค์กร หรือสถาบัน เช่น ความสนใจในวิชาระดับอุดมศึกษา คุณภาพการสอนของครู
2. ตัวบ่งชี้ภายนอก (External Indicators) ตัวบ่งชี้ที่เป็นผลสะท้อนการประเมินสถาบัน หรือหน่วยงานองค์กรภายนอก เช่น ทางการตลาด ได้แก่ การมีงานทำของผู้ที่จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี หรือการเป็นที่ยอมรับของผู้ที่จบปริญญาตรีของสาธารณชน
3. ตัวบ่งชี้ระบบปฏิบัติการ (Operating Indicators) ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย อัตราส่วนผลิตภัณฑ์ เช่น ราคาของหนึ่งหน่วย และความสะท้อนที่เกิดจากการแปรผันของภาระงานที่ทำ

Johnstone (1981, pp. 24 - 26, A) ตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นอาจมีหลายประเภทด้วยกันขึ้นอยู่กับวิธีและเกณฑ์ในการแบ่ง ซึ่งอาจแบ่งได้โดยการนำไปใช้ หรืออาศัยแนวคิดและวิธีการสร้างตัวบ่งชี้ การพัฒนาตัวบ่งชี้ ในงานวิจัยแบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. แบ่งประเภทตามทฤษฎีระบบ มองการศึกษาเป็นระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สิ่งเริ่มต้นที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน เช่น นักศึกษา ครูอาจารย์ สิ่งอำนวยความสะดวกฯ

1.1 กระบวนการ หมายถึง การกระทำที่สถานศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า เช่น โปรแกรมการเรียน

1.2 กระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ หลักสูตรเป็นต้น ผลลัพธ์ หมายถึง ด้านพุทธิปัญญา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ และมูลค่าเพิ่มที่เกิดแก่นักศึกษา และผลด้านที่ไม่ใช่พุทธิปัญญา

ที่มีต่อผู้เรียน เช่น ทักษะ เจตคติ พฤติกรรม ดังนั้นสามารถแบ่งตัวบ่งชี้ได้เป็น ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators)

2. แบ่งตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น ตัวบ่งชี้สัมบูรณ์ (Absolute Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่มีค่าบอกปริมาณที่แท้จริงมีความหมายในตัวเอง เช่น จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ (Relative Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเป็นปริมาณเทียบเคียงกับค่าอื่น เช่น จำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน

3. แบ่งตามลักษณะตัวแปรที่นำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น

3.1 ตัวบ่งชี้ตัวแทน (Representative Indicators) เป็นการเลือกเอาตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งมาเป็นตัวแทนเพื่อช่วยชี้สภาพใดสภาพหนึ่ง หรือสะท้อนให้เห็นแง่มุมของระบบการศึกษา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่บ่งชี้ลักษณะใดในระบบการศึกษา ตัวบ่งชี้ประเภทนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้กันมากในงานวิจัยงานบริหารและงานวางแผน เช่น อัตราการรู้หนังสือ อัตราการเรียนต่อของนักเรียนในระดับต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งช่วยชี้ให้เห็นถึงสภาพการศึกษาต่อ หรือสภาพการออกไปประกอบอาชีพของนักเรียน ตัวบ่งชี้ประเภทนี้มีจุดด้อย คือ ความลำเอียง (Bias) ขาดเหตุผลในการเลือกตัวแปรและตัวแปรเพียงตัวเดียวไม่เหมาะสมกับลักษณะของระบบการศึกษา ซึ่งเป็นระบบที่มีความซับซ้อน

3.2 ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Disaggregate Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้ความหมายของแต่ละตัวแปรที่เป็นส่วนประกอบของระบบการศึกษา ซึ่งแต่ละความหมายของแต่ละตัวแปรนั้นต่างก็อธิบายในแต่ละส่วน หรือแต่ละองค์ประกอบของระบบการศึกษา ซึ่งการอธิบายเป็นบางส่วนนี้จะเกิดปัญหาในความไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นการใช้ตัวบ่งชี้เดี่ยวอธิบายระบบการศึกษาที่มีลักษณะซับซ้อนนั้น จำเป็นต้องใช้ตัวบ่งชี้เดี่ยวที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ตัว จากหลาย ๆ สถานที่ทำให้เกิดความไม่สะดวกและยังไม่สามารถอธิบายลักษณะของระบบการศึกษาได้อย่างถูกต้องเช่นเดิม ดังนั้นลักษณะของตัวบ่งชี้ประเภทนี้ จึงสามารถจะอธิบายลักษณะของระบบการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

3.3 ตัวบ่งชี้ผสม หรือตัวบ่งชีรรวม (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่ได้จากการรวมตัวแปรทางการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยอธิบายลักษณะทางการศึกษาได้ดีกว่าตัวบ่งชี้เดี่ยว (ตัวแปรตัวเดียว) ค่าตัวบ่งชีรรวมเป็นค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่นำมารวมกัน ซึ่งถ้าตัวแปรเหล่านั้นมีค่านำหนักความสำคัญไม่เท่ากัน ต้องมีการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัว แล้วคำนวณค่าดัชนีรวม ซึ่งอาจใช้วิธีการบวก (Adding Method) หรือวิธีการคูณ (Multiplying) ตัวบ่งชี้ผสมนี้มีความเหมาะสมในการนำมาใช้มากกว่า ในงานวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครั้งนี้ใช้แนวคิดตัวบ่งชี้ตามการวิเคราะห์เชิงระบบ

Johnstone (1981, pp. 28 - 29, B) ได้แบ่งลักษณะของตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัย (Input Indicators) คือ ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องในเชิงปริมาณหรือความต้องการของสังคมที่ต่อระบบการศึกษา เช่น ด้านทรัพยากรที่สนับสนุนทางการศึกษาของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรทางการศึกษา เป็นต้น

2. ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) คือ ตัวบ่งชี้ที่อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของระบบ หรืออธิบายลักษณะการแจกแจงปัจจัยของระบบการศึกษา ซึ่งตัวบ่งชี้ในกระบวนการนี้จะรับผลมาจากค่าของตัวบ่งชี้ที่เป็นปัจจัย

3. ตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators) คือ ตัวบ่งชี้ถึงปริมาณ และระดับของทักษะต่าง ๆ และผลผลิตที่พร้อมจะออกสู่ระบบการศึกษา หรือความพอใจของสังคมที่มีต่อระบบการศึกษา

2.1.3 ลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดี

นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2541, น. 52, อ้างถึงใน พรปรีชา คัตตพันธ์, 2544, น. 3 - 5) สรุปลักษณะของตัวบ่งชี้ เพื่อให้เข้าใจความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ 5 ประการ

1. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ ไม่จำเป็นต้องให้สารสนเทศที่ละเอียดถูกต้องแม่นยำ เปรียบได้กับกระดาษลิตมัสที่บ่งชี้สภาพความเป็นกรด / ด่าง ได้โดยไม่ต้องให้ค่าพีเอช (pH) ซึ่งบอกความเป็นกรด - ด่าง ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน

2. ตัวบ่งชี้แตกต่างกันกับตัวแปร โดยตัวแปรจะให้ความหมายเฉพาะค่า (Value) แต่ไม่ให้ความหมายในลักษณะการประเมินแต่ตัวบ่งชี้จะให้ความหมายเชิงประเมินมากกว่าที่จะให้ความหมายเฉพาะค่าของมันมีลักษณะเป็นตัวแปรรวมสร้างขึ้นจากการรวมตัวแปรที่ให้สารสนเทศแต่ละด้าน (Facet) ประกอบกันเป็นภาพกว้าง ๆ ของสิ่งที่จะศึกษา

3. ค่าของตัวบ่งชี้แสดงถึงปริมาณ และการแปลความหมายต้องมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นในตอนพัฒนาตัวบ่งชี้ นั่นคือ ตัวบ่งชี้ต้องมีจุดอ้างอิง (Reference Point) ที่สามารถทำให้ตัดสินคุณค่าได้

4. ตัวบ่งชี้ต้องให้สารสนเทศ ณ จุดเวลา ช่วงเวลาเฉพาะ เมื่อนำตัวบ่งชี้จากช่วงเวลาหลายจุดมาเทียบกันจะต้องแสดงภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้

5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐาน (Basic Units) สำหรับการพัฒนาทฤษฎี ซึ่งมีความสำคัญยิ่งสำหรับศาสตร์ทุกสาขา การพัฒนาทฤษฎีโดยอาศัยกระบวนการวิจัยทำได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 คือ การสร้างคำอธิบายชั่วคราวเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ขั้นที่ 2 ให้นิยามตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ขั้นที่ 3 ให้นิยามเชิงปฏิบัติการ ในรูปที่สามารถวัดได้ของตัวแปรทุกตัวในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 4 วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลและสร้างดัชนี

2.1.4 คุณภาพของตัวบ่งชี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2554, น. 84 - 86) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดี ไว้ดังนี้

1. ความตรง (Validity) ตัวชี้วัดที่ดีจะต้องบ่งชี้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดอย่างถูกต้อง แม่นยำ ตัวบ่งชี้ที่สามารถชี้ได้แม่นยำ ตรงตามคุณลักษณะที่มุ่งวัดนั้นมีลักษณะ ดังนี้

1.1 มีความตรงประเด็น (Relevance) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้ตรงประเด็น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด เช่น กระจายสิทธิบัตร เป็นตัวบ่งชี้สภาพความเป็นกรด - ด่าง ของสารละลาย GPA ใช้เป็นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป เป็นต้น

1.2 ความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวบ่งชี้ต้องมีความเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่มุ่งวัด หรือมีมุมมองครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างครบถ้วน เช่น อุณหภูมิร่างกายเป็นตัวบ่งชี้สภาวะการมีไข้ของผู้ป่วย คุณภาพของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์สามารถชี้วัดด้วยลักษณะการให้สารสนเทศ ความรวดเร็วในการตอบสนองความต้องการ ลักษณะการพูดจา สีนัยท่าทางของการให้บริการ เป็นต้น

2. ความเที่ยง (Reliability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างน่าเชื่อถือ คงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ตัวบ่งชี้ที่สามารถชี้ได้อย่างคงเส้นคงวา เมื่อทำการวัดซ้ำ มีลักษณะดังนี้

2.1 ความเป็นปรนัย (Objectivity) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างเป็นปรนัย การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ ควรขึ้นกับสถานะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกตามอัตวิสัย เช่น การรับรู้ประสิทธิภาพหลักสูตรกับอัตราการสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตรต่างเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งของคุณภาพหลักสูตรแต่อัตราการสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ที่วัดได้อย่างมีความเป็นปรนัยมากกว่าการรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตร

2.2 มีความคลาดเคลื่อนต่ำ (Minimum Error) ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ค่าที่ได้จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบกับคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการตอบตามปฏิกิริยา หรือสังเกตอย่างไม่เป็นทางการต่างเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของความสำเร็จของการฝึกอบรม แต่คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบจะเป็นตัวบ่งชี้ที่น่าเชื่อถือ หรือมีความคลาดเคลื่อนจากการวัดต่ำกว่า

3. ความเป็นกลาง (Neutrality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลางปราศจากความลำเอียง ไม่นโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลว หรือความไม่ยุติธรรม

4. ความไว (Sensitivity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความผันแปร หรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน โดยตัวบ่งชี้จะต้องมีมาตร และหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ เช่น ตัวบ่งชี้ระดับการปฏิบัติมา ไม่ควรมีความผันแปรที่แคบ เช่น ไม่ปฏิบัติ (0) และปฏิบัติ (1) แต่ควรมีระดับของการปฏิบัติที่มีการระบุความแตกต่างของคุณภาพ อย่างกว้างขวางและชัดเจน เช่น ระดับ 0 - 10 เป็นต้น

5. สะดวกในการนำไปใช้ (Practicality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ใช้ได้ดีและได้ผล โดยมีลักษณะดังนี้

5.1 เก็บข้อมูลง่าย (Availability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย

5.2 แปลความหมายง่าย (Interpretability) ตัวบ่งชี้ที่ดีควรให้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุด และต่ำสุด เข้าใจง่าย และสามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย

Gibbon (1996) ได้เสนอเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงานทางการศึกษา เป็น 12 ด้าน จัดเป็น 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้อง (Relevant) ประกอบด้วย 1.1) ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่เป็นค่านิยมของหน่วยการจัดการนั้น 1.2) ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่ทีมงานทุกคนมีส่วน

2. ให้ข้อมูลสื่อความหมาย (Informative) ได้แก่ 2.1) ตัวบ่งชี้เป็นไปตามบริบท 2.2) ตัวบ่งชี้ให้ผลย้อนกลับไปยังหน่วยการจัดการ

3. การยอมรับได้ (Acceptable) ได้แก่ 3.1) ตัวบ่งชี้มีความยุติธรรม 3.2) ตัวบ่งชี้เข้าถึงได้ 3.3) ตัวบ่งชี้อธิบายได้ 3.4) ตัวบ่งชี้ไม่สามารถบิดเบือนได้ 3.5) ตัวบ่งชี้ตรวจสอบได้ และ 3.6) ตัวบ่งชี้ต้องบอกการเปลี่ยนแปลง

4. มีประโยชน์ (Beneficial) การนำตัวบ่งชี้ไปใช้ต้องเกิดประโยชน์กับการศึกษา

5. ความคุ้มค่า (Cost Effective) ตัวบ่งชี้มีต้นทุนที่สมเหตุสมผล

ซึ่งแต่ละเกณฑ์ จำเป็นต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ความสอดคล้อง (Relevant) ต้องสร้างเป้าหมายที่เป็นประชาคมติร่วมกำหนดหน่วยของการจัดการ

2. สื่อความหมายให้มีความสำคัญกับบริบท ออกแบบกระบวนการให้ผลย้อนกลับนำเอาตัวแปรกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงได้เข้ามาพิจารณา

3. การยอมรับได้ มีการตรวจสอบความตรงและความเท่าเทียม จัดทำสถิติเพื่อเผยแพร่ (Provide Statistics With Human Face)

4. ผลประโยชน์ ตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากการนำไปใช้

5. ความคุ้มค่า ตรวจสอบต้นทุน กำไร

WHO (2008) จากรายงานการประชุมการจัดทำตัวบ่งชี้สุขภาพ (Reproductive Health Indication for Global Monitoring) โดยองค์การอนามัยโลก และจากการสรุปของสถาบันนานาชาติ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ ไว้ดังนี้

1. ความแกร่งแบบวิทยาศาสตร์ (Scientifically Robust) ตัวบ่งชี้ต้องมีความถูกต้อง มีความไว ความคงที่ และสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ต้องการจะวัด
  2. ความถูกต้อง (Valid) ตัวบ่งชี้ต้องวัดองค์ประกอบหรือสิ่งที่ต้องการวัดได้ถูกต้อง
  3. เชื่อถือได้ (Reliable) ตัวบ่งชี้ต้องให้ค่าเดียวกัน เมื่อใช้วิธีการวัดเหมือนกัน ในการวัดประชากร กลุ่มที่เหมือนกัน ในเวลาที่เกือบเป็นเวลาเดียวกัน
  4. ความไว (Sensitive) ตัวบ่งชี้ต้องสามารถทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง แม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบที่สนใจนั้นได้
  5. ความเฉพาะเจาะจง (Specific) ตัวบ่งชี้ต้องแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง ในประเด็นที่สนใจเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น
  6. ใช้ประโยชน์ได้ (Useful) นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง
  7. ความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวบ่งชี้ต้องครอบคลุมทุกประเด็นหรือ ประชากรทุกกลุ่มที่คาดหวังให้ครอบคลุม
  8. เข้าใจได้ (Understandable) ตัวบ่งชี้ต้องง่ายที่จะนิยามและค่าของตัวชี้วัดต้อง แปลความหมายได้ง่าย
  9. เข้าถึงได้ (Accessible) ข้อมูลที่ต้องการค้นหาได้ง่าย โดยใช้วิธีการเป็นข้อมูลที่ สะดวกทำได้จริง
  10. คุณธรรม (Ethical) ตัวบ่งชี้ที่มีคุณธรรม หมายถึงในการรวบรวม วิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรมในรูปของสิทธิของบุคคล ความมั่นใจ เสรีภาพในการเลือกที่จะให้ข้อมูลหรือไม่ โดยต้องมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปใช้
- จากคุณลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ดีดังกล่าวข้างต้น ในงานวิจัยนี้จึงตรวจสอบคุณภาพของ ตัวบ่งชี้ โดยการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในสถานการณ์จริงแล้วตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง ความเที่ยง และความเหมาะสม

2.1.5 เทคนิควิธีการพัฒนาตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2541, น. 53 - 54) ได้สรุปกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาตัวบ่งชี้เป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไรและอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การนิยามตัวบ่งชี้ ขั้นตอนนี้จะเป็นตัวชี้แนะวิธีการที่ต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ๆ รวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้ นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปร ในการวิจัยทั่วไปแล้วนักวิจัยยังต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างไร ในการนิยามตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. การกำหนดกรอบความคิด หรือการสร้างแนวคิด (Conceptualization) เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้โดยการกำหนดรูปแบบ หรือโมเดลแนวคิด (Conceptual Model) ของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ว่า มีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (Dimension) และแต่ละมิติ ประกอบด้วยแนวคิดอะไรบ้าง

2. การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบ หรือตัวแปรย่อย (Development of Component Measures) การสร้างและการกำหนดมาตรา (Construction and Scaling) เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และการกำหนดการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 การกำหนดส่วนประกอบ หรือตัวแปรย่อย (Component Variables) ของตัวบ่งชี้ นักวิจัยต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Relate) และตรง (Relevant) กับตัวบ่งชี้แล้วตัดสินใจคัดเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าใดใช้ตัวแปรประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยต้องเลือกตัวแปรให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของตัวบ่งชี้ที่กำหนด และไม่ควรมีตัวแปรมากเกินไป การลดจำนวนตัวแปรอาจทำได้โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรถ้าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กันสูงก็คัดเลือกมาเพียงตัวเดียว

- 2.2 การกำหนดวิธีการรวม (Combination Method) ตัวแปรย่อย นักวิจัยต้องศึกษา และตัดสินใจเลือกวิธีการรวมตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีวิธีการทำได้ 2 แบบ คือ

- 2.2.1 การรวมเชิงบวก (Additive) มีแนวคิดที่ว่าตัวแปรแต่ละตัวสามารถทดแทน หรือชดเชยกันได้ด้วยตัวแปรอีกตัวหนึ่งซึ่งทำให้ตัวบ่งชี้มีค่าไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ถ้าค่าตัวแปรย่อย ตัวที่ 1 คือ V_1 มีค่าต่ำ ส่วนตัวแปรย่อยตัวที่ 2 คือ V_2 มีค่าสูง ค่า V_1 สามารถทดแทนด้วยค่า V_2

หากตัวบ่งชี้รวมไม่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเช่น กรณีที่ 1 $V_1 = 20, V_2 = 20$ จะมีค่าตัวบ่งชี้รวมเท่ากับ กรณีที่ $V_1 = 5, V_2 = 35$ เมื่อ $I = V_1 + V_2$ ในการรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีบวกนี้แบ่งเป็น 2 วิธี ตามน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรองค์ประกอบและการคำนวณค่าตัวบ่งชี้รวมโดยใช้ค่าเฉลี่ย ดังนี้

2.2.1.1 การรวมกรณีน้ำหนักตัวแปรเท่ากัน

$$\text{สมการ } I = V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_n$$

$$\text{ค่าเฉลี่ยตัวบ่งชี้ } I = (V_1 + V_2 + V_3 + \dots + V_n) / n$$

เมื่อ $I =$ ตัวบ่งชี้รวม, $V_1 =$ ตัวแปรที่ 1, $V_2 =$ ตัวแปรที่ 2

$n =$ จำนวนตัวแปร

2.2.1.2 การรวมกรณีน้ำหนักตัวแปรไม่เท่ากัน

$$\text{สมการ } I = W_1 V_1 + W_2 V_2 + \dots + W_n V_n$$

$$\text{ค่าเฉลี่ย } I = (W_1 V_1 + W_2 V_2 + \dots + W_n V_n) / W_i$$

เมื่อ $W_1 =$ น้ำหนักของตัวแปร $V_1, W_2 =$ น้ำหนัก

ของตัวแปร V_2

$W_i =$ น้ำหนักรวมของตัวแปร, $n =$ จำนวนตัวแปร

2.2.2 การรวมแบบพหุคูณ (Multiplying) เป็นการรวมค่าตัวแปรเข้าด้วยกัน โดยการคูณมีข้อตกลงเบื้องต้น คือ การเปลี่ยนแปลงค่าของตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่ง ไม่อาจทดแทน หรือชดเชยกันได้ คือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น มีค่าสูงได้ก็ต่อเมื่อตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมดและตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวต้องเสริมกันและกันส่งผลต่อตัวบ่งชี้

$$\text{สมการ } I = V_1 \times V_2$$

เมื่อ $I =$ ตัวบ่งชี้รวม, $V_1 =$ ตัวแปรที่ 1, $V_2 =$ ตัวแปรที่ 2

การคำนวณค่าตัวบ่งชี้รวมใช้ค่าเฉลี่ยเรขาคณิต ดังนี้

2.2.1.1 การคำนวณเมื่อ น้ำหนักตัวแปรเท่ากัน

$$I = \sqrt[n]{V_1 \cdot V_2 \cdot \dots \cdot V_n}$$

2.2.1.2 การคำนวณเมื่อ น้ำหนักตัวแปรไม่เท่ากัน

$$I = \sqrt[n]{w_1 V_1 \cdot w_2 V_2 \cdot \dots \cdot w_n V_n}$$

$$w_1 \cdot V_1 \cdot w_2 \cdot V_2 \cdot \dots \cdot w_n \cdot V_n$$

แต่การรวมค่าตัวแปรวิธีนี้ ไม่พบว่าได้มีการนำมาใช้

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในการวิจัยในการรวมตัวแปรเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ทั้ง 2 แนวทางเบื้องต้นเป็นการรวมตัวแปรในรูปคะแนนดิบ (Raw Score) ซึ่งมักมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยการวัดตัวแปรไม่เท่ากันเพื่อแก้ปัญหา

ดังกล่าวและทำให้ค่าที่ได้มีความถูกต้องมากขึ้นและสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้อย่างมีความหมาย ควรแปลงค่าของตัวแปรจากคะแนนดิบให้เป็นคะแนนมาตรฐาน (Standard Score) ก่อน แล้วจึงนำคะแนนมาตรฐานที่ได้มาถ่วงน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรแต่ละตัว เพื่อสร้างเป็นตัวบ่งชี้รวม โดยทั่วไปมักใช้คะแนนมาตรฐาน Z

แต่การรวมค่าตัวแปรวิธีนี้ ไม่พบว่าได้มีการนำมาใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในการวิจัยในการรวมตัวแปรเพื่อสร้างตัวบ่งชี้ทั้ง 2 แนวทางเบื้องต้นเป็นการรวมตัวแปรในรูปคะแนนดิบ (Raw Score) ซึ่งมักมีปัญหาเกี่ยวกับหน่วยการวัดตัวแปรไม่เท่ากันเพื่อแก้ปัญหา

$$\text{ค่าสมการ } Z = \frac{X - \bar{X}}{SD}$$

เมื่อ Z = คะแนนมาตรฐานของตัวแปร

X = คะแนนดิบของตัวแปร

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวแปร

S.D = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร

ดังนั้น สมการในการสร้างตัวบ่งชี้ คือ

$$I = W_1 Z_1 + W_2 Z_2 + \dots + W_n Z_n$$

เมื่อ I = ตัวบ่งชี้รวมของตัวแปร

W_n = น้ำหนักของตัวแปร ตัวที่ n

Z_n = คะแนนมาตรฐานของตัวแปรตัวที่ n

2.3 การกำหนดน้ำหนักของตัวแปร ในการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยต้องกำหนดน้ำหนักแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัว ซึ่งสามารถทำได้ 2 วิธี คือ กำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน (Equal Weight) และกำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักแตกต่างกัน (Differential Weight) ซึ่งทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.3.1 วิธีการพิจารณาตัดสิน โดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment)

เป็นการพิจารณาลงความเห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้น ๆ โดยให้สมาชิกแต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักของตัวแปร พิจารณาหาข้อยุติด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย หรือการอภิปรายลงความเห็น หรืออาจใช้แบบสอบถามเพื่อหาคำร้อยละที่ผู้ตอบเห็นด้วยกับน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร หรืออาจใช้วิธีที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิค (Delphi Technique)

2.3.2 วิธีวัดความสำคัญของตัวแปร (Measure Effort Required)

โดยพิจารณาจากเวลา (Time Taken) หรือค่าใช้จ่าย (Cost) ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น เช่น สมมติว่า ถ้าเวลาหรือค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการกระทำเกี่ยวกับตัวแปรที่ 1 มากกว่า

ตัวแปร ที่ 2 ตัวแปรที่ 1 จะมีน้ำหนักความสำคัญมากกว่า (หรือน้อยกว่า) ตัวแปรที่ 2 ขึ้นอยู่กับบริบทของสิ่งที่ศึกษา

2.3.3 วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) เป็นการใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร โดยอาจใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminant Analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Canonical Correlation Analysis) เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 1 นิยามตัวบ่งชี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาตัวบ่งชี้ เพราะเป็นขั้นตอนที่เป็นเหมือนแผนการดำเนินการขั้นต่อไป โดยทั่วไปจะทำได้ 3 วิธี Johnstone (1981, pp. 33 - 39, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช, 2541, น. 53)

1. การนิยามตามแนวปฏิบัติ (Pragmatic Reduction) เป็นวิธีการนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูล หรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อย ๆ หลายตัวไว้แล้ว ผู้วิจัยเพียงแต่พิจารณาคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่มาพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อย และกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการนิยาม ตัวบ่งชี้วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจ และประสบการณ์ของนักวิจัยเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียงเพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎี หรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่อย่างใด จึงเป็นการนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ถ้าจำเป็นต้องใช้ ผู้วิจัยควรพยายามปรับปรุงจุดอ่อนโดยใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือการใช้กรอบทฤษฎีประกอบกับวิจารณ์ญาณในการเลือกตัวแปร

2. การนิยามตามทฤษฎี (Theoretical Definition) เป็นวิธีที่ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจของผู้วิจัยใช้วิจารณ์ญาณน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น เป็นวิธีที่ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรและให้ค่าน้ำหนักของตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้จากทฤษฎีแล้ว ใช้วิธีการรวมตัวแปรเป็นตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการทางรวมทางเลขคณิต ซึ่งการนิยามวิธีนี้อาจทำได้ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมดตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปร และการกำหนดน้ำหนักตัวแปร ผู้วิจัยใช้โมเดล หรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่ผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด

แบบที่ 2 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อยและกำหนดวิธีการรวมตัวแปรเท่านั้น ส่วนในขั้นตอนการกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัว นักวิจัยใช้ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญประกอบการตัดสินใจ ซึ่งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตร หรือตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

3. การนิยามตามข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Definition)

เป็นลักษณะการนิยามที่ใกล้เคียงกับการนิยามตามทฤษฎี เพราะเป็นการนิยามที่ผู้วิจัยกำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วย ตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวบรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้โดยใช้ทฤษฎีเอกสารวิชาการ หรืองานวิจัยเป็นพื้นฐานแต่การกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้น อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นวิธีการนิยามที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับใช้กัน

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับการทดลองใช้ และการปรับปรุงเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนาม เพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อย ซึ่งนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างตัวบ่งชี้ (Construction) และการสร้างสเกลตัวบ่งชี้ (Scaling) ตามนิยามที่ได้กำหนดไว้ว่าประกอบด้วยตัวแปรอะไรรวมกันในลักษณะใด และมีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในการรวมกันอย่างไร โดยการนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้ตัวบ่งชี้ใช้วิธีการรวมตัวแปรที่มีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญตามที่ได้นิยามไว้

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ (Quality Check) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และตัวบ่งชี้ด้วย ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีคุณภาพดีเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของตัวบ่งชี้ นั้นว่ามีความเหมาะสมตามเกณฑ์ต่อไปนี้หรือไม่ ได้แก่ ความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility) ความคงเส้นคงวา (Consistency) ความเป็นมาตรฐานที่เปรียบเทียบกันได้ (Standardization) ในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย หลักสำคัญ 2 ประการ (ศักดิ์ชาย เพชรช่วย, 2541, น. 20 - 22)

1. การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ถือว่าสำคัญมาก เพราะหากการพัฒนาตัวบ่งชี้เริ่มต้นจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ขาดคุณภาพแล้วไม่ว่าจะใช้เทคนิคทางสถิติที่ได้อย่างไรผลที่ได้จากการพัฒนาก็ย่อมด้อยคุณภาพไปด้วย

2. การตรวจสอบด้วยวิธีการทางสถิติสำคัญน้อยกว่าขั้นแรก เพราะเป็นเพียงการนำข้อมูลที่ได้อามาสนับสนุนคุณภาพของตัวบ่งชี้เท่านั้น

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องศึกษาและการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้พัฒนาตัวบ่งชี้ กับผู้ใช้ตัวบ่งชี้หลังจากที่ได้สร้างและตรวจสอบตัวบ่งชี้แล้วผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) เช่น อาจวิเคราะห์แยกตามระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริโภค / ผู้บริหาร / นักวางแผน / นักวิจัย / นักการศึกษา ได้ทราบ และใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้อง ต่อไป

Johnstone (1981, p. 33) การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษามีวิธีการในการพัฒนาหลายแนวทาง แต่ทุกวิธีจะมีสิ่งที่ผู้พัฒนาจะต้องพิจารณาตัดสินใจอยู่ 4 ประการ คือ

1. วิธีการในการกำหนดหรือนิยามตัวบ่งชี้
2. การเลือกตัวแปรที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้
3. วิธีการรวมตัวแปรให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสม
4. การกำหนดน้ำหนักให้กับตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของบุคลากรที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วม (อดิฉันท์ บัวภักดี, 2546) ทฤษฎีสองปัจจัยของ (Herzberg) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติงานได้ผลดีมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานเพราะเขาจะเพิ่มความสนใจในงาน และมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้นที่จะทำงานซึ่งเป็นการเพิ่มผลผลิตของงานให้มากขึ้นในทางตรงกันข้าม หากผู้ปฏิบัติงานไม่พึงพอใจในการทำงานจะเกิดความท้อถอยในการทำงานและทำให้ผลงานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ ถ้าบุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมคิดตัดสินใจจะส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมมากขึ้นทำให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานมากขึ้น

ปัจจุบันภาครัฐได้พยายามปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อไปสู่องค์การสมัยใหม่ ที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก และลดปัญหาความเสื่อมถอยของระบบราชการที่ขาดธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยมีการกำหนดนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนาภูมิภาค การพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาตำบลและชุมชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถือเป็นหลักสากลและเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ การเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นมาประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ เป็นหนทางในการสร้างความโปร่งใส เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายในการบริหารราชการสามารถเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5)

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การจัดทำงบประมาณนั้นมีหลายขั้นตอน ฉะนั้นจึงต้องมีการมีส่วนร่วมในการทำงานของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณของสำนักงานงบประมาณ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับเปลี่ยนงบประมาณ วิธีการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ อันจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลและความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานงบประมาณ

2.2.1.1 การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของการต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติเหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 5)

เกลิม เกิดโมติ (2543, น. 8) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า การที่ประชาชนได้ใช้ความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่เข้าไปร่วมคิดตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมหนึ่ง ๆ ด้วยตนเอง หรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเสมอภาค

วิโรจน์ รอดวงษ์ (2544, น. 46) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน ชมรม สมาคม

มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่องแล้วแต่กรณี การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจตีกรอบได้แตกต่างกัน

คารม คำพิฑูรย์ (2545, น. 15) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมในขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน ซึ่งผลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้เข้าใจให้เกิดการกระทำที่มีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุผลในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวังกับสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน

อักษรพันธ์ จันทรสว่าง (2545, น. 19) การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่ม โครงการ เพื่อการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนเราสามารถรวมกัน ได้ก็ควรจะต้องมีความตระหนักรู้ว่าการปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยบุคคล หรือในนามกลุ่มต้องกระทำผ่านองค์การ ดังนั้นองค์การต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ภักจิริรา ปกป้อง (2546, น. 1) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนตัดสินใจดำเนินการ และการติดตามประเมินผลการมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วม โดยตรงด้วยตนเอง หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วมโดยผู้เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ Actors) หรืออาจอยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์ (Benefit) อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาจะเกี่ยวกับเรื่อง ต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดร่วมสร้างรูปแบบการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหา และสนองความต้องการ
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานร่วมพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุน ตามขีดความสามารถ รวมทั้งการติดตามประเมินผล และซ่อมบำรุงที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546, น. 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผล โครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออก ซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

สุดาวรรณ มีบัว (2547, น. 40) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ต้องการประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน โดยร่วมคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินงานร่วมดำเนินงานในกิจกรรมที่ทำร่วมกันรวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นด้วย (วาสนา ถิ่นขาม, 2548, น. 26) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน โดยเริ่มที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกิจกรรมเหล่านั้นสัมพันธ์กับปัญหา และความต้องการของประชาชนเป็นปัญหาที่เห็นพ้องต้องกันว่ามีเกิดขึ้นภายในชุมชนจนก่อให้เกิดเป็นกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน โดยกิจกรรม หรือโครงการนั้นเกิดจากการกระทำโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่กระทำผ่านองค์กร องค์กรจึงเปรียบเสมือนตัวนำสู่การเปลี่ยนแปลงที่สามารถตอบสนองต่อปัญหา และความต้องการของชุมชนได้

Erwin (1976, อ้างอิงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.2.1.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาคเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527, น. 93) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้การกระจายทรัพยากรและการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมในการพัฒนาและร่วมติดตาม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, น. 158) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง “การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะ และเหมาะสมกับการทำงาน ดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจการประสานความรับผิดชอบ”

อकिन รพีพัฒน์ (2527, น. 105) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ “การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้ที่ทำทุกอย่างไม่ใช่เรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา”

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (2544, น. 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้สาธารณชน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่องค์การประสงค์ที่จะดำเนินการ ที่สามารถบรรลุดูข้อตกลงร่วมกันกับสาธารณชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, น. 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้นเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่นั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2546, น. 26) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มการตัดสินใจ การปฏิบัติงาน และรับผิดชอบ เรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง โดยมนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างเป็นสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศเพื่อกิจกรรม ชุมชน ขณะเดียวกันมนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

จินตนา สุจจันท์ (2549, น. 48) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกชุมชนนั้น ๆ เข้ามาร่วมกันวางแผน ปฏิบัติ การประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เป็นการให้ข้อมูล

ชาวบ้าน เพื่อประกอบการวางแผนงานเท่านั้น หรือเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิก ร่วมเสียสละเงินและแรงงานปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากราชการเท่านั้น

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (2549, น. 18) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการ ซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนคติเปลี่ยนแปลงข้อมูล และความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการตั้งแต่แรกเริ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้ เรียนรู้การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550, น. 25) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการค้นหาปัญหาตระหนักถึงปัญหามีส่วนร่วมในการวางแผน เพื่อแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมในการลงทุนในส่วนของสินทรัพย์ แรงงาน และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน

ชินรัตน์ สมสืบ (2550, น. 254) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการดำเนิน โครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนิน การใช้ประโยชน์ และการประเมินผล

ไพลิน นุชถาวร (2550, น. 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองเพื่อเข้าร่วมในการคิดค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยบุคคลหรือกลุ่มคน ต้องมีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจต้องมีอิสรภาพ และมีความรู้สึกรับเป็นเจ้าของโครงการ มีลักษณะการกระทบผ่านกลุ่ม หรือองค์กร เพื่อทำให้งานหรือโครงการนั้น บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

อาทิตย์ ศรีมงคล (2550, น. 15) การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีความเกี่ยวข้องกับทางด้านอารมณ์ และจิตใจ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์หนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น

ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์ (2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางกับการเปลี่ยนแปลงความเห็นพ้องต้องกันนั้น จะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการ เพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมด โดยกลุ่มหรือในนามของกลุ่ม หรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

พรชัย จิตชินะกุล (2551, น. 22) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมนี้ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและความเสียสละในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เสียสละแรงกาย และแรงใจ เวลา และวัตถุประสงค์บางประการ เพื่อให้บรรลุผลการดำเนินงานตามที่ตั้งไว้

สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ (2551, น. 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถเรียนรู้และแสดงออกในการคิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจและมีส่วนร่วมดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กลุ่มหรือองค์กร หรือชุมชนปรารถนาซึ่งไม่ใช่การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

กุศุมลย์ มหาแสน (2552, น. 10) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลกระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงความสนใจอย่างจริงจัง หรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ หรือเป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำอย่างอื่น เป็นต้น

กรมชลประทาน (2552, น. 13) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดหาแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

ถวิลวดี บุรีกุล (2552, น. 11 - 12) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ณัฐนรี ศรีทอง (2552, น. 191) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) ที่ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชน นับตั้งแต่ร่วมกำหนดปัญหาความต้องการ ระบุสาเหตุของปัญหา กำหนดวิธีการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ติดตามประเมินผลกิจกรรม และร่วมรับผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ซึ่งประเด็นหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมด้วยตนเองเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างอิสระ

บุญชัย งามวิโรจน์ และคณะ (2552, น. 36) การมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างโอกาสให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริงของตน และพัฒนาความสามารถในการจัดการควบคุมการใช้กระจายทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและชุมชนที่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ รวมถึงร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรมดังกล่าวด้วย

บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ (2552, น. 18) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร รับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติการติดตามและประเมินผลตามนโยบายแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2552, น. 33) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะคิด ความต้องการ และวัฒนธรรมการพัฒนาของผู้แสดงทางสังคม (Social Actors) ทุกภาคส่วน เพื่อมีส่วนแบ่งในอำนาจของการตัดสินใจและรับประโยชน์จากการพัฒนา

จิราภรณ์ เชื้ออุทัย (2553, น. 9) การมีส่วนร่วม หมายถึง การสมัครใจเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวของประชาชนเองนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดี เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาชุมชนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การตัดสินใจวางแผนกิจกรรมและการประเมินผล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจากบทเรียนรู้อันร่วมกันของกิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

จินตวีร์ เกษมสุข (2554, น. 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่อยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วกัน

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2555, น. 126) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ความกังวล ความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับ การสนับสนุนจากประชาชน

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2555, น. 205) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ กิจกรรมของรัฐบาล หรือท้องถิ่น โดยจิตอาสา เพื่อแสวงหาความหมายของชีวิต ในชุมชน ผลักดันนโยบาย และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในชุมชน มากกว่ามีส่วนร่วมเฉพาะตอนเลือกตั้งทั่วไป

สรวิษฐ์ ทิพรัตนเดช (2555, น. 42) การมีส่วนร่วม หมายถึง ทุกกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกระดับ ทั้งเกี่ยวข้องโดยตรงและการพัฒนาสังคมโดยรวม การมีส่วนร่วมพัฒนาโดยความสมัครใจ และความต้องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงภายใต้กระบวนการพัฒนาทุกระดับ ทุกขั้นตอนตั้งแต่การคิดวางแผนพัฒนา การดำเนินการ การรับประโยชน์ จนถึงการติดตามประเมินผล การพัฒนาและการเสนอแนวทางเลือกทางออก

ฤกษ์ดาว ประพัฒน์พงษ์ (2559, น. 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตั้งแต่การค้นหาปัญหาการตัดสินใจ วางแผนกิจกรรม และการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาจากบทเรียนรู้อาร่วมกันของกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ หรือเป็นการที่รัฐบาล ส่งเสริมชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครเข้ามา มีบทบาทในการดำเนินงาน โดยกิจกรรม หรือ โครงการนั้น เกิดจากการกระทำโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่กระทำผ่านองค์กรที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้

Keith (1972, p. 21) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุอุดมการณ์ของกลุมนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Erwin (1976, p. 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่กลุ่มคน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชน ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือในกระบวนการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของการเสียดสละแรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ การติดตามผลงาน บำรุงรักษา หรืออาจกล่าวได้ว่า

ทุกขั้นตอนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชน หรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมการดำเนินการและร่วมรู้กิจกรรมผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 5 และ 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล แก้ไขปัญหาพร้อมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์, 2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางเปลี่ยนแปลงความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นและเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่มหรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

2.2.2.1 ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

1) ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผู้ศึกษาและเสนอถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

อคิน รพีพัฒน์ (2547, น. 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

การมีส่วนร่วมประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมีหลายระดับตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างรอบด้าน การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกัน และการประเมินผลร่วมกัน อकिन รพีพัฒน์ (2547, น. 49) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ฉันทนรี ศรีทอง (2552, น. 193 - 196) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการพัฒนามาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งที่ทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าบริหารงาน ประสานงาน และการดำเนินงานขอความช่วยเหลือจากแหล่งภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏอยู่ในรูปของการประเมินย่อย

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อยเป็นการประเมินผลเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

จากแนวคิดและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีคล้ายคลึงกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของผู้ใช้น้ำ 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลและสรุปผล

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2551, น. 50) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ / ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล
จินตวิรี เกษมสุข (2554, น. 3) ได้สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4

ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและค้นคว้าหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย หรือวางแผน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อลดและแก้ปัญหา

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

4. การมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการทำงาน
จุฑารัตน์ ชมพันธ์ุ (2555, น. 126) เสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์การตัดสินใจเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะต้องตัดสินใจถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในทีมการวางแผน เพราะแต่ละขั้นตอนของการวางแผนมีผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเข้ามาในแต่ละระยะที่แตกต่างกัน ซึ่งหากไม่ครบถ้วนก็จะเกิดปัญหา โดยมีขั้นตอนประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพแวดล้อมของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะกำหนดองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ขั้นตอน ปัจจัยต่าง ๆ ของกระบวนการที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น และความโปร่งใสของกระบวนการ และตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงการวิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจนี้หรือไม่ หรือมีความจำเป็นด้วยเหตุผลอื่น เงื่อนไขในการตัดสินใจที่จะดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ 1) การตัดสินใจนั้นมีผลกระทบต่อสาธารณชนในวงกว้าง 2) การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อผลกระทบบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม

เช่น การวางผังเมือง 4) การตัดสินใจนั้น มีเกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว และ 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การวางแผนกระบวนการ (Process Planning) จะเกี่ยวข้องกับ การกำหนดกิจกรรม และเทคนิคการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ค้นหาเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุด ในการประยุกต์ใช้ในการแต่ละขั้นของกระบวนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับขั้นตอนการตัดสินใจรวมถึง การกำหนดผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น ๆ สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติตามแผน เป็นการนำแผนการที่กำหนดไว้ทั้งหมด กิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ไปปฏิบัติจริง และทำการประเมินผลของกิจกรรมมีส่วนร่วม ตลอดจน การนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงประเด็นสำคัญ คือ การวางแผนอย่างระมัดระวังและปรึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งการวางแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างรอบคอบจะสามารถลดระยะเวลาของการดำเนินการที่อาจเกิดข้อผิดพลาดได้ และควรระลึกเสมอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นศิลปะที่ต้องวางแผน การดำเนินงานอย่างรัดกุมในทุกขั้นตอน

เจมส์ คีร์ ปิ่นทอง (2527, น. 10) กล่าวถึง ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ว่าประชาชนมีพัฒนาการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และเอื้อประโยชน์ต่อการ ดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยพัฒนาความรู้ ภูมิปัญญาและการตัดสินใจในการดำรงชีวิต ของตนเอง ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจการ
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไชยชนะ สุทธิวรชัย (2536, น. 16) กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วม ของประชาชนว่า ประชาชนอาจเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรอย่างไร เข้าร่วม ในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสี่ยสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การ หรือกิจกรรมเฉพาะด้านเข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา และร่วมในความพยายามประเมิน โครงการ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537, น. 15) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้นได้เกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งซีกตะวันออกและซีกตะวันตก ดังจะเห็นได้จากประเพณี “ลงแขก” (Cooperative Work) ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลกการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน ชุมชนหมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัวและในสังคมให้เจริญก้าวหน้า และผาสุกเรื่อยมา

กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง (2542, น. 52) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมไว้
 อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากเจตนาธรรม และความตั้งใจที่จะเข้าร่วม (Willingness to Participate) เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดความสมานฉันท์และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม (Ability to Participate)

3. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเลือกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ (Freedom to Participate) ข้อสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า (One Must Not to be Master of Another)

ธนาภรณ์ เมทณีสดุติ (2543, น. 34) ได้กล่าวถึง ลักษณะแนวทางของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบ และการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

2. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรม หรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษา และประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ปกรณฺ์ ปรียากร (2544, น. 23) กล่าวว่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเข้ามาบิบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมืผลประโยชน์ ซึ่งกระทำไ้ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการกำหนดว่ อะไรคือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้มืบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณฺ์ขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

มณฑล จันทรแจ่มใส (2551, น. 23) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่ การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผน โครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสี่ยสละกำลังแรงงานของบุคคลตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กาลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศัคยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมไ้
3. เป็นบุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมเล็งเห็นผลประโยชน์ ของการเข้าร่วมจะต้องไม่เป็นการบังคับ หรือผลักดันให้เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม
4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มืโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่เป็นการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสมบุคคลจะต้องมีโอกาสมและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเองสำหรับลักษณะการมีส่วนร่วมของบุคคล โดยทั่วไปแล้ว ยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพครอบครัว, ระดับการศึกษาสถานภาพทางสังคม, อาชีพ และรายได้ เป็นต้น

2.2.2.2 รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีผู้ศึกษาและเสนอถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

ประสพสุข คีอินทร์ (2531, น. 21) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อกิน รพีพัฒน์ (2547, น. 107) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ไข หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา และสาเหตุของปัญหา พร้อมทั้งกำหนดความต้องการของชุมชน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการของชุมชน ในการประชุม และร่วมเสนอแนวทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและการวางแผนพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล พร้อมทั้งการเลือกกิจกรรมเพื่อดำเนินงาน และกำหนดวิธีการดำเนินงาน รวมไปถึงการกำหนดงบประมาณ และการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์สินในการทำบุญตามวันสำคัญต่าง ๆ รวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนแรงงาน เพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ซึ่งมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดงานประเพณีท้องถิ่นและประสานงานดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วม ในการการกำกับติดตามควบคุมการปฏิบัติงานและการดำเนินการก่อสร้างรวมถึงตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง และกำหนดหลักเกณฑ์รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานและรับทราบผลของการดำเนินงาน

เกศินี พรหมตัน (2550, น. 16) กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วม ไว้ 3 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม โดยตัวบุคคลถือว่าการมีส่วนร่วมโดยตรง
2. การมีส่วนร่วม โดยองค์การจัดตั้งของประชาชนอาจถือเป็นการส่วนตัว โดยตรงได้อีกวิธีหนึ่ง

3. การมีส่วนร่วม โดยการผ่านตัวแทนที่มีลักษณะทั่วไปถือเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมที่จริงต้องเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรง เท่านั้น

Cohen and Uphoff (1980, p. 219, อ้างถึงใน พวงทอง โยธาใหญ่, 2545, น. 14) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

- 1.1 การเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น
- 1.2 การร่วมคิด และกำหนดแนวทางการพัฒนา เพื่อแก้ไข และลด ปัญหาของท้องถิ่น

- 1.3 การร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
- 1.4 การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์

ต่อส่วนร่วม

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการเข้าร่วม โดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

- 2.1 การร่วมมือปรับปรุงระบบการบริหารงาน เพื่อดำเนินการ ในกิจกรรมโครงการของท้องถิ่น

2.2 การมีสนับสนุนทรัพยากรส่วนตัว เพื่อดำเนินการในกิจกรรมโครงการของท้องถิ่น

2.3 การร่วมปฏิบัตินโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมให้บรรลุ เป้าหมาย

2.4 การประสานขอความร่วมมือระหว่างประชาชนกับองค์การบริหาร ส่วนตำบล

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

3.1 แผนงาน หรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
ในรูปวัตถุประสงค์ของ

3.2 แผนงาน หรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
ในลักษณะของส่วนร่วม

3.3 แผนงาน หรือโครงการที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
ในลักษณะส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุม
และตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม ต่อไป

4.1 การแต่งตั้งประชาชนเข้าเป็นกรรมการประเมินประสิทธิภาพ
แผนงาน หรือโครงการ

4.2 การควบคุม การตรวจสอบโดยประชาชนนอกจากนั้น (Up Hoff)
ได้เสนอ กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทว่ามี 3 มิติ และ 2
บริบท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 มิติ (Decision) มี 3 มิติ คือ

4.2.1.1 มีส่วนร่วมอะไรบ้าง ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยทางใดทางหนึ่ง (เช่น สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ
การบริหารกิจกรรม หรือการประสานงาน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วม
ในการประเมินผลการดำเนินงาน

4.2.1.2 มีส่วนร่วมกับใครบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมกับชาวบ้าน
ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ทางราชการ นักพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงลักษณะของผู้เข้ามามีส่วนร่วม
ในเรื่อง เพศ, สถานภาพครอบครัว, อาชีพ และรายได้

4.2.1.3 มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมโดยสมัคร
ใจ หรือถูกบังคับลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วม โดยผ่านองค์กรประชาชนหรือโดยตรงขนาดของ
การมีส่วนร่วมผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมนั้น ช่วยเพิ่มพลังของประชาชน หรือเป็นเพียงแค่การติดต่อ
สัมพันธ์กับนักพัฒนาเท่านั้น

4.2.2 บริบท (Contexts) มี 2 บริบท คือ

4.2.2.1 ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะ
ของสิ่งนำเข้ามีความ ซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็ว ค่า
ที่ได้รับประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของ
โครงการ เป็นต้น

4.2.2.2 สถานะแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่

ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

2.2.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

สุเมธ ทราญแก้ว (2537, น. 178 - 215) ได้กล่าวว่า ประชาชนที่ยากจนในชนบท อาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชนบทมากขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. นโยบายหรือรูปแบบการพัฒนาของรัฐ กล่าวคือ การพัฒนาแบบเสรี และการพัฒนาแบบมีแบบแผนจะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากกว่าแบบบังคับ
2. บทบาทของระบบราชการที่มีต่อการพัฒนาชนบท เมื่อใดก็ตามที่มีการรวมอำนาจการพัฒนาไว้ที่ระบบราชการ ก็ย่อมทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง
3. โครงสร้างการเมืองและสังคมชนบท มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนในชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการทรัพยากรมากขึ้น เช่น โครงสร้างทางการเมืองในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนและยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน และท้องถิ่น มีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นมากขึ้น ไม่อาจอาศัยการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นเครือข่ายและระบบที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม

สมบุญ อำนวยรัตน์ (2542, น. 16 - 17) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวชนบทที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ ทั้งในแง่ของการร่วมแรง ร่วมทรัพยากรนั้น มีเหตุผล 2 ประการ คือ การมองเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ ประการที่สอง การที่ได้รับการบอกกล่าว หรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมไม่ได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบ แบบแผน และลักษณะการทำงานทำให้ประชาชนบางส่วนไม่เห็นช่องทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนั้น พื้นฐานด้านโครงสร้างของช่องทางจึงควรมีลักษณะ ดังนี้

2.1.1 เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน ทุก ๆ กลุ่ม ในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทั้งที่เป็นการเข้าร่วมในรูปแบบของตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรงก็ได้

2.1.2 มีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริงของตน

2.1.3 กำหนดลักษณะของกิจกรรมให้แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ผ่านมาแล้วจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายวิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรมได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับการกำหนด และการจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจุดนี้เองเป็นเงื่อนไขที่ไม่อาจก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงได้

Maslow (1970) นักจิตวิทยาได้ค้นคว้าเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์เป็นตัวกำหนดค้นหา หรือความอยาก และจะพยายามขวนขวายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการตอบสนอง และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น (Need) ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์จะแสดงออกถึงความต้องการไม่เหมือนกันแต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานเหมือนกันเป็นลำดับไป แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการระดับใดมากน้อยแค่ไหน ซึ่ง Maslow สรุปว่า

1. มนุษย์เรามีความต้องการ และความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสิ้นสุด
  2. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุด และความต้องการใหม่ในลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น
  3. มนุษย์เราจะมีความต้องการตามลำดับขั้นของความสำคัญ จากต่ำไปหาสูง
- Maslow ได้ตั้งเป็นสมมติฐานเรียกว่า “ลำดับขั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs)” แบ่งไว้ 5 ลำดับ ดังนี้

1. ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological Needs)
2. ความต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการในด้านสังคม (Social or Belongingness Needs)
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self - Actualization Needs)

Maslow (1970, อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ, 2543, น. 19)

จากแนวคิดของ Maslow ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้ว จะเห็นว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานกับทางราชการนั้น บางครั้งก็ต้องการมีชื่อเสียงเกียรติยศ หรือต้องการการยอมรับยกย่องจากสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักธุรกิจ หรือ

พอคำมีฐานร่ำรวย เมื่อมีทรัพย์สินสมบัติเพียงพอแล้วแต่ก็ยังต้องการมีชื่อเสียง หรือต้องการได้รับการยกย่องจากสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางราชการในรูปแบบต่าง ๆ

2.2.4 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้น นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิด ไว้ดังนี้

กรณีกา ชมดี (2524, น. 13) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจไว้ 10 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial on Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม หรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) กล่าวถึง หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง และจริงใจ ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหา หรือการวางแผนโครงการต่าง ๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิ และความเสมอภาคกันในอันที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

กรมการพัฒนาชุมชน (2529, น. 16) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 18 ลักษณะ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
4. มีส่วนร่วมในการออกความเห็น และข้อเสนอแนะ
5. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
6. มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ปัญหา

7. มีส่วนร่วมในการวางแผน
8. มีส่วนร่วมในการประชุม
9. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
10. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุน หรือคัดค้าน
11. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ หรือบริหารงาน
12. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน หรือประชาสัมพันธ์
14. มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
15. มีส่วนร่วมในการลงทุน หรือบริจาคเงิน / ทรัพย์สิน
16. มีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ และ
18. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตาม หรือประเมินผล

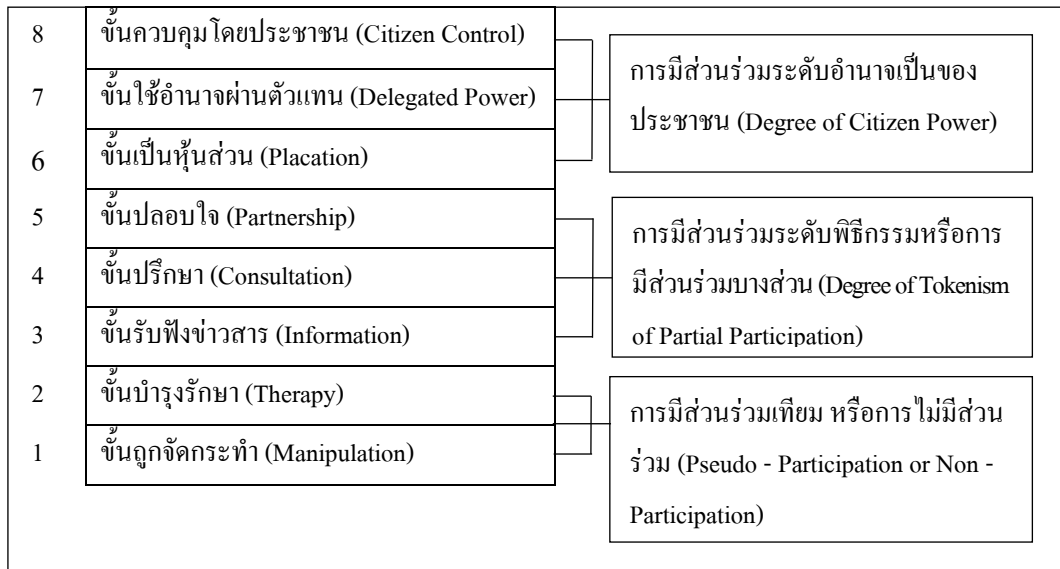
ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531, น. 25) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอ้างถึงความหมายที่องค์การสหประชาชาติให้ไว้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีความหมายครอบคลุมถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา และการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอนในกระบวนการพัฒนา และได้แสดงระดับการมีส่วนร่วมไว้ 1 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ถูกบังคับ	ไม่มีส่วนร่วมเลย
ระดับที่ 2 ถูกล่อ	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 3 ถูกชักชวน	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 4 ถูกสัมภาษณ์ความต้องการ	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ	มีส่วนร่วมระดับสูง
ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง	มีส่วนร่วมในระดับอุดมคติ

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, น. 28 - 29) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 11 มิติ คือ

1. จำแนกตามกิจกรรมในการมีส่วนร่วม การพิจารณาการมีส่วนร่วมในมิตินี้จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้เป็น คือ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการ

2. จำแนกตามประเภทของกิจกรรม หรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มงาน / โครงการ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ และการมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ
3. จำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าร่วมแบ่งระดับของความสมัครใจออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ และการมีส่วนร่วมโดยการบังคับ หรือเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า
4. จำแนกตามวิธีของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยอ้อม
5. จำแนกตามระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม แบ่งระดับของความเข้มข้นในการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับของการมีส่วนร่วมเต็ม ระดับของการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน และระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง
6. จำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม เป็นการพิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม และหรือจำนวนครั้งของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม
7. จำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ อย่างชัดเจน และการมีส่วนร่วมที่ไม่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงบางส่วน
8. จำแนกตามพิสัยของกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมเป็นช่วง ๆ
9. จำแนกตามระดับขององค์การ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การ และการมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ
10. จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และคนต่างชาติ
11. จำแนกตามลักษณะของการวางแผน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวางแผนจากบนลงล่าง และการวางแผนจากล่างขึ้นบน

ภาพที่ 2.1 บันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของ Arnstein

Arnstein (1969) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นบันได 8 ขั้น

ขั้นที่ 1 - 2 รวมเรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมเทียม หรือการไม่มีส่วนร่วม หมายถึงประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 - 5 รวมเรียกว่า เป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรม หรือการมีส่วนร่วมบางส่วน หมายถึง “เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนเอาไว้ แต่ก็นับว่ายังดีกว่าขั้นที่ 1 - 2

ขั้นที่ 6 - 8 รวมเรียกว่า การมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็นของประชาชน ซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก ซึ่งพัฒนามาจากขั้นที่ 6, 7 จนถึงขั้นที่ 8 ขั้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทน หรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง Arnstein (1969, อ้างถึงใน สมยศ นาวิการ, 2545, น. 20) ดังภาพ 2.1

Cohen and Uphoff (1980) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้คำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้

โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วยผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคมด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เลือก และกำหนดนโยบาย วางแผน การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติ การประสานงาน ตลอดจนการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยสามารถแบ่งการมีส่วนร่วมได้ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ ร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หมายถึง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และร่วมทำ

ระดับ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หมายถึง มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะ และร่วมทำ

ระดับ ร่วมทำ หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามที่ได้รับมอบหมาย
ระดับ ร่วมรับรู้ หมายถึง มีส่วนร่วมรับรู้ รับทราบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัยขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ไม่มีส่วนร่วมในการทำ และร่วมคิด

ระดับ ไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.2.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิท พวงงาม (2545, น. 8) ได้สรุปถึง การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

นอกจากนี้ สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย(2545, น. 116) ยังได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

2.2.6 ระดับของการมีส่วนร่วม

ไพร์ตัน เตชะรินทร์ (2527, น. 7) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาและลดปัญหาของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัด หรือปรับปรุงในระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้จากบุคคลภายนอก หรือองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

อकिन รพีพัฒน์ (2527, น. 320) ได้สรุปการมีส่วนร่วมว่าแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับสำคัญของปัญหา
2. ร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา
3. ร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหา
4. ร่วมในการดำเนินตามแผน
5. ร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่ม หรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการ หรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้นความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมกันหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการ หรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม หรือหน่วยงาน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการ หรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับ หรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน หรือร่วมปฏิบัติงานเองในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการ เช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการ หรือเทคโนโลยีขั้นสูงแล้วบางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่า ลุ่มน้ำ หรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้ หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนถือหุ้นก็ย่อมถือว่ามีร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตาม การดำเนินการตามโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้นำมาตรการลด ผลกระทบมาใช้หรือไม่ก็มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย (Watch Dog) การดำเนินงาน โครงการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงทีก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้น และเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการ หรือกิจกรรมแล้วก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้น ๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรการการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการ โครงการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ ทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมาขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 6 ระดับนั้น หากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกระดับแล้วย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, น. 17) ได้กล่าวถึง ระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน / ครอบครัว / ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น

3 กรณี แล้วแต่กิจกรรมในตนเองอยู่ในขั้นตอนใด ต่อไปนี้

- 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
- 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
- 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ

ในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

- 5.1 ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
- 5.2 ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
- 5.3 ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
- 5.4 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ
- 5.5 ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น

5.6 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้

5.7 ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ ๕

5.8 ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

5.9 ร่วมรับผลประโยชน์ / หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

ถวิลวดี บุรีกุล (2552, น. 18 - 19) แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้

1. ระดับการให้ข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ ได้แก่ การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการใช้สื่ออื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว เป็นต้น

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน โดยผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้นและประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นนี้จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การเสวนากลุ่ม เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการและผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบาย หรือโครงการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผลอาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ หรือประเมินผล การประเมินผลมีความสำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ การยุติ หรือคงไว้ ตลอดจนปรับปรุงนโยบาย หรือโครงการ

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

ซึ่งกรมชลประทาน ได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้ในงานชลประทาน โดยแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ (สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, 2552, น. 24 - 26) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วม

ในระดับการเข้ามามีบทบาท การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน

จะเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมาจากหลายประการ ได้แก่ โอกาสการมีส่วนร่วม ผู้นำ และบทบาทผู้นำ สถานการณ์ สังคม และเศรษฐกิจ การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความสนใจ และความกระตือรือร้น และสถานการณ์ภายนอกผลักดัน เป็นต้น

อรรถ ก๊กผล (2552, น. 19) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุด ไม่ใช่เป็นการจัดเวทีการมีส่วนร่วมครั้งเดียว ตัวอย่างเช่น ในการแก้ปัญหาของชุมชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนี้

1. เริ่มต้นตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือชุมชนที่ตนอยู่
2. ร่วมคิดด้วยกันว่าจะอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง
3. ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรม หรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใด และใครจะมาเป็นผู้ดูแลรักษา
4. ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจเต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง
5. ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย
6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้

จินตวิรี เกษมสุข (2554, น. 3) ได้สรุประดับของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการ โครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบ ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และตอบข้อซักถาม

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบาย และให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการ และฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2555, น. 126) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ระดับการให้ข้อมูล (Informing) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำที่สุด โดยรัฐหรือเจ้าของโครงการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อกิจกรรม หรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ถูกคิดริเริ่มแล้ว โดยประชาชนมีสิทธิเพียงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นหรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่า ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสียนั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมวิธีการให้ข้อมูลมีได้หลายเทคนิควิธี เช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์ การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

2. ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) เป็นระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้รับข้อมูลข่าวสารแล้ว พวกเขาจะสามารถที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ ความจำเป็นและความต้องการของกิจกรรมหรือ โครงการ และพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียของทางเลือกต่าง ๆ ได้ คียิ่งขึ้น โดยที่รัฐหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิญชวนให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรม หรือ โครงการนั้น ๆ เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจจะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

3. ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation) เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจกันอย่างเป็นทางการเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบาย เจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และสาธารณชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูล และผลการศึกษามาปรึกษาหารือกับประชาชนในประเด็นปัญหาทางเลือก ทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย / โครงการนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ แต่ไม่มีหลักประกันว่าแนวความคิดเหล่านั้นจะถูกนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาอย่างเหมาะสม และมีผลต่อการตัดสินใจเพียงใด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมในประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในระดับนี้ โดยประเทศไทยได้มีการดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และคุณภาพของสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับนี้ผ่านทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 และประกาศกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2553

4. ระดับการสร้างความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน (Involvement) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทาง มีขอบเขตที่กว้างขึ้น มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับโครงการเปิด โอกาสให้มีการวางแผนร่วมกันในการเตรียม หรือการดำเนิน โครงการ โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการดำเนินโครงการหรือการลดปัญหาความขัดแย้งเหมาะสำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือมีข้อโต้แย้งมาก อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจตัดสินใจยังคงอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้าย วิธีการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มที่ปรึกษา

5. ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership) ระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้ดำเนินนโยบาย / โครงการ และประชาชนร่วมกันจัดทำ หรือดำเนินการตามนโยบาย หรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบาย หรือดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้

6. ระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power) เป็นระดับที่ประชาชนมีสิทธิในการแลกเปลี่ยนกับผู้ใช้อำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตาม ผลการดำเนินการกิจกรรม หรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม หรือ โครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอาจอยู่ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control) เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุด โดย ประชาชนสามารถริเริ่มนโยบาย วางแผนและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้น โดยเจ้าหน้าที่ / หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

สรวิชญ์ ทิพรตันเดช (2555, น. 44) กล่าวว่า ระดับการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับด้วยกันตั้งแต่ระดับการให้ข้อมูลการเปิดรับความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การวางแผน การปฏิบัติการ และการควบคุมโดยประชาชน การมีส่วนร่วมระดับต่าง ๆ สะท้อนถึงความเข้มแข็งของประชาชน และความเข้มแข็งของรัฐ ไปพร้อม ๆ กัน

Cohen and Hoff (1980, pp. 213 - 235) ได้กล่าวถึง ระดับการมีส่วนร่วม โดยมีแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน (Planning) คือ การมีส่วนร่วมในการประชุมให้ความคิดเห็นในกระบวนการจัดวางแผนงาน โครงการ การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงานงบประมาณ และทรัพยากรการดำเนินการล่วงหน้าของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การมีส่วนร่วมด้านการจัดสรรทรัพยากร (Allocation) คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการช่วยเหลือ จัดหา หรือสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ หรือเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ ร่วมกับ โรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การมีส่วนร่วมในการร่วมมือประสานงาน (Co - Ordination) คือ การมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ ปฏิบัติงาน ติดต่อสื่อสาร รับผิดชอบร่วมกับ โรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์รูปแบบ ตรวจสอบการทำงานตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ ร่วมกับ โรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของนักวิชาการแต่ละท่าน สามารถสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นนั้นมีหลายระดับ ระดับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด คือ การได้รับทราบข้อมูลข่าวสารว่ารัฐทำอะไรหลังจากได้ตัดสินใจเรียบร้อยแล้วแจ้งให้ประชาชนทราบ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมที่มากที่สุด คือ การที่ประชาชนได้มีโอกาสประเมินผล ตรวจสอบการทำงานตามแผนงานของโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และได้รับผลประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ ได้อย่างพอเพียง

2.2.7 เงื่อนไขและปัญหาพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545, น. 9 - 4) ได้ทำการศึกษาระณีตัวอย่าง แล้วสรุปประเด็นปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรในพื้นที่ของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านกฎหมาย และกฎระเบียบต่าง ๆ ของราชการที่ไม่เอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้เต็มที่
2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคม หากประชาชนยังคงยากจน หรือชุมชนยังไม่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะทำได้ยาก
3. ปัญหาการขาดผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความสนใจแท้จริงที่จะนำกลุ่มประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
4. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจประเด็นอนุรักษ์ และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร
5. ปัญหาความเข้าใจ ความไม่พร้อมของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร
6. การไม่มีแผนชุมชนรับรองการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนและชุมชน
7. ปัญหาการไม่มีการแพร่ขยายเครือข่ายการดำเนินงาน และแนวคิดในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติไปสู่พื้นที่อื่น ๆ หรือคนกลุ่มอื่นในชุมชน

ถวิล วศิบุรีกุล (2552, น. 16) กล่าวว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชน หรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เนื่องจากในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ มิเช่นนั้นต้องเสริมสร้างความสามารถของประชาชนให้มีความสามารถเข้าร่วมได้

2.2.8 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544, น. 21 - 22) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประโยชน์ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจ บ่อยครั้งที่กระบวนการของการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยสร้างความกระจ่างให้วัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย สาธารณชนสามารถผลักดันให้เกิดการคิดทบทวนสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งอาจทำให้มองไม่เห็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สูงสุดได้ บ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ใหม่ นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับเวลาและแน่นอนเวลาที่ได้ไม่เสียไปจากวิธีการที่ได้ใช้มาก่อนในอดีต บ่อยครั้งที่สาธารณชนมีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ หรือเกี่ยวกับการตัดสินใจไปดำเนินการอย่างไรทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่สำเร็จไม่สำเร็จ

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความล่าช้ามากขึ้นจริง การตัดสินใจฝ่ายเดียวอาจเร็วที่สุดแต่ที่สุดแล้วจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากในการดำเนินการ บ่อยครั้งที่มีการต่อต้านจนมีอาจดำเนินการได้เลย

2.2.9 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ซึ่ง อकिन รพีพัฒน์ (2547, อ้างถึงใน ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 7 - 9) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self - Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วยแต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเรียดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศ หรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545, น. 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยากเพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรักแต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ

เพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 8 - 9)

การจัดทำงบประมาณนั้นมีหลายขั้นตอน ฉะนั้นจึงต้องมีการมีส่วนร่วมในการทำงานของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณของสำนักงานงบประมาณ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับเปลี่ยนแปลงงบประมาณวิธีการทำงานและบทบาทของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ อันจะส่งผลให้ประสิทธิผลและความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานงบประมาณ

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติเหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่มีคนมารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 5)

Erwin (1976, อ้างอิงใน ยูพาพร รูปงาม, 2545, น. 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.2.10 แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วม

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์กรสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศหรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็น ดังนี้ (กรมอนามัย, 2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในกรณีดังนี้ การเอื้อให้เกิดการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และการวางแผนดำเนินการ โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากร เพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง สิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ ของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิด กระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตัวเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, น. 2) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชน ต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (Allocation) และ การใช้ประโยชน์ (Utilization) ของ ทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่งการพัฒนาให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิตบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชน ของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและ โครงสร้างที่ประชาชนสามารถ ที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และ เป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้โดยมิใช่การกำหนด กรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออก ให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นต้นของตนเองในการจัดการ ควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี

นอกจากนี้ การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุม การใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคมทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการมีส่วนร่วม ของตัวแทน

2.2.11 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2550 มาตรา 67 ระบุถึง “การให้สิทธิ แก่ชุมชน” ไว้ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และ การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามความเหมาะสม”

ซึ่งจากสาระสำคัญดังกล่าว ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐตื่นตัวในเรื่องการให้สิทธิชุมชน กับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม รัฐบาลตื่นตัวในการปรับการทำงาน ทั้งทางด้านนโยบาย และ โครงสร้างการทำงาน โดยการจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้เสีย ก่อนดำเนินการใด ๆ เช่นเดียวกับกระทรวงอุตสาหกรรมที่มีกลไก และหน่วยงานระดับต่าง ๆ ทำหน้าที่ รับผิดชอบโดยตรงกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนภายใต้กระบวนการ 5 ระดับ ตามระดับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม คือ

1. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสารที่ภาครัฐจะทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูล ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลที่ครบถ้วน เพียงพอต่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
2. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ คือ ระดับที่ประชาชนจะเป็นฝ่ายให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจของภาครัฐ
3. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท ซึ่งจะเป็นระดับที่ภาครัฐ และ ประชาชน จะร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นระหว่างกันในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ ภายใต้กระบวนการจัดตั้งคณะกรรมการ หรือที่ปรึกษาร่วมภาครัฐและประชาชน เพื่อการทำงานและตัดสินใจร่วมกัน
5. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน คือ กระบวนการทำประชามติ ของประชาชนที่ภาครัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน ภายใต้กระบวนการสร้าง การมีส่วนร่วมกับประชาชนข้างต้นร่วมกับความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนา อุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสังคมและสิ่งแวดล้อมของกระทรวงอุตสาหกรรมที่ได้ดำเนินการมาอย่าง ต่อเนื่อง จึงสามารถลดความรุนแรงจากข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐกับอุตสาหกรรมและชุมชน

หรือสังคมในระดับต่าง ๆ ให้กลับสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผลที่ได้รับนับว่าเป็นที่น่าพอใจ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ และความเชื่อใจให้เกิดขึ้นได้ ระหว่างภาครัฐกิจอุตสาหกรรม และชุมชนที่อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

ตามความเหมาะสม”

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, น. 118) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการ คือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ

1.2 จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน

1.3 แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

1.4 ลงมือปฏิบัติจริง

1.5 ถ่ายทอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความสามารถ และมีช่วยให้อาจริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายใน และภายนอกชุมชน

2.2 สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

2.3 แลกเปลี่ยนเรียน และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

2.2.12 กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธีที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545, น. 11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกปัญหาหรือเนื้อหาสาระของแผนงาน หรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน
2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวก และทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามีส่วนร่วม รับรู้ และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย
4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการ หรือบริหาร
6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
7. การสัมภาษณ์ หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น
8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม
9. การสาริต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม
10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

Szentendre (1996, อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2545, น. 30 - 31) กล่าวถึงการแบ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

โครงการพัฒนาใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการสาธารณะในกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินงานทั้งกระบวนการถือเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้โครงการนั้นประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ทั้งนี้มีองค์กรหน่วยงาน นักวิชาการ ได้เสนิแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ในประเด็นต่าง ๆ หลายทัศนะ แต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ทั้งนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO and UNICEF, 1978, p. 41) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดอันดับความสำคัญตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตาม ประเมินผล และประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการพึงระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปวัตถุก็ได้

2.2.12 รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

เจเลียว นูริภักดี และคณะ (2545, น. 115) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนจำแนกตามมิติระดับการมีส่วนร่วมใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้ดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่งหรือมีความรู้ดีกว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นต้น
2. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น
3. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่ายจัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง

ของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุน และส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการมีส่วนร่วม United Nation (1981, p. 8) ได้จำแนกตามลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเองเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือสนับสนุน โดยรัฐบาลซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือสนับสนุน โดยรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับ โดยตรงรูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันทีแต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมืองในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมักหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากแต่ในปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางตรงและประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเองส่งผลให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีขอบเขตกว้างขวางขึ้นซึ่ง อรรถ ก๊กผล (2552, น. 17 - 18) ได้นิยามไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดกว้างให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหาร และตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ อรรถ ก๊กผล (2552, น. 19) ยังได้สรุปเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหา / ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และ 3) การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ / อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือก หรือจัดให้มีการมีส่วนร่วมหรือไม่ก็สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับ หรืออยู่ใต้อาณัติของผู้อื่น

ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2557, น. 1 - 2) ได้นิยามไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในด้าน 1) การได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพมาตรฐานตรงกับความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่น และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม 2) มีบทบาทในการกำกับดูแล ตรวจสอบและสามารถสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของ อปท. ได้อย่างเต็มที่ 3) มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อปท. เช่น การเสนอปัญหา และความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนา อปท. การไปเลือกตั้งผู้บริหาร / สมาชิกสภา อปท. การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นและการถอดถอนผู้บริหาร หรือสมาชิกสภา อปท. เป็นต้น

Amstein (1969, pp. 216 - 224, อ้างถึงใน อรรถ ก๊กผล, 2552, น. 20) ได้เสนอตัวแบบ “ขั้นบันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง” หรือ “Ladder of Citizen Participation” ไว้ 8 ขั้น ได้แก่ ขั้นการควบคุม (Manipulation) ขั้นการรักษา (Therapy) ขั้นการให้ข้อมูล (Informing) ขั้นการรับฟังความคิดเห็น (Consultation) ขั้นการปรึกษาหารือ (Placation) ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ขั้นมอบหมายอำนาจ (Delegated Power) และขั้นอำนาจพลเมือง (Citizen Control) ตัวแบบที่เป็นแนวคิดของ Amstein ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายและมีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 ซึ่งพิจารณาได้จากบทความวิชัยของ ฉัตรระวี ประสุทธิญาณ (2552, น. 125 - 143) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น : จากรัฐธรรมนูญ 50 ผู้ร่างพระราชบัญญัติที่ได้สรุปเกี่ยวกับวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยว่ามีสาระสำคัญ 5 ประการ โดยสรุป คือ ประการแรก กำหนดให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบในการทบทวนกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่บังคับใช้กับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และให้ข้อเสนอแนะ ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบกฎ ระเบียบต่าง ๆ นั้น โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงาน ประการที่สอง กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ระบุให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดวิธีการ ช่องทางที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ประการที่สาม กำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ถ้าการกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนอย่างรุนแรงด้านคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสุขภาพ หรือกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในท้องถิ่นในสาระสำคัญและองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นต้องนำผลการรับฟังความคิดเห็นมาใช้ ประกอบในกระบวนการตัดสินใจ ประการที่สี่ การจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น องค์ประกอบ ส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับข้อมูล / ข้อเท็จจริงอย่างทั่วถึงในระยะเวลาที่เพียงพอ ก่อนการรับฟังความคิดเห็น ประการสุดท้าย กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบ ค่าเสียหายกรณีที่ไม่เปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ประชาชนและชุมชนรับทราบ หรือไม่ได้จัดให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นก่อนที่จะตัดสินใจพิจารณาดำเนินการและปรากฏว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย

โดยทั่วไปแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการ อย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ซึ่งก่อให้เกิดต้นทุนในการดำเนินการมากพอสมควรอย่างไรก็ตาม ข้อดี ของการมีส่วนร่วม คือ การก่อให้เกิดการผลิตนโยบายและบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการ ของสาธารณชนเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรของสาธารณะให้สูงขึ้น โดยการ มีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2545)

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชน ช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ
2. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา การให้ประชาชนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ต้น ในการดำเนินงานสามารถที่จะลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนได้
3. การสร้างฉันทามติ (Consensus Building) โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่ม ลดความขัดแย้งทางการเมือง และสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ
4. ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนเรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น ซึ่งจะได้รับความร่วมมือจากประชาชน
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่รุนแรง
6. ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทาง ที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม

การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและการพัฒนาชุมชน หลายประการ ได้แก่ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญสอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิดและหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาล ในเรื่องการกระจายอำนาจนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับ ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลกลุ่มและองค์กร ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกันทำให้การพัฒนา มีความชอบธรรม

ทำให้เกิดความรักหวงแหนรับผิดชอบและเป็นเจ้าของชุมชนถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริม การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาของคนในชุมชนโดยคนในชุมชนและเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริงรัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนเท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลาย ทั้งด้านตัวบุคคล สังคมชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ โดยเป็นไปตามวิถีการมีส่วนร่วมแต่ละประเด็น ซึ่งในภาพรวมก่อเกิดประโยชน์ต่อตัวบุคคลในการพัฒนาศักยภาพสังคมชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองเกิดความรักหวงแหนรับผิดชอบและเป็นเจ้าของชุมชน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจสร้างฉันทามติลดกระแสการต่อต้าน หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา มีการรวมพลังเกิดความสามัคคี เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการผ่องถ่ายกระจายอำนาจสู่ประชาชนท้องถิ่น

2.3 ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานพัฒนา หรือกิจกรรมโครงการใด ๆ ก็ตามสิ่งที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการทั้งด้านปัจจัยตัวบุคคล องค์กรและชุมชน ทั้งนี้ภาครัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดการพัฒนาที่ดีเกิดผลดีต่อชุมชนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม เกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจ บิบบังคับที่เกิดจากคนที่มิอำนาจเหนือกว่าทำให้เกิดการบิบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527, น. 188)

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, น. 170) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลกดดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองการปกครองและความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทนเช่นค่าตอบแทนแรงงานเงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวมความรู้สึกเกรงใจ

ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม เพื่อให้เกิดความสามัคคีในประเด็นเดียวกัน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544, น. 158 - 161) พบว่า การที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบ และเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ นั้น อย่างน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ความใกล้ชิดปัญหา
2. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
3. การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
4. ประเด็นทางด้านสังคม / สิ่งแวดล้อม
5. ค่านิยม
6. อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย

นอกจากนี้ ประชาชน โดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญ คือ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมหรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอและต้องแสดงให้เห็นชัดเจน เพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมได้ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2544)

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิด ดังนี้

Koufman (1949) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท พบว่า อายุ, เพศ, การศึกษา, ขนาดของครอบครัว, อาชีพ, รายได้ และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขณะที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคล และมีความสอดคล้องกับ สุทธิ วรประดิษฐ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน และได้นำเสนอปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้สรุป แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และแหล่งที่มาของข่าวสาร แต่ไม่สอดคล้องกับ Leader (1969, อ้างถึงใน จิราภรณ์ ศรีคำ, 2548) ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ว่า บุคคล หรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

มีคุณค่าสอดคล้องกับกับผลประโยชน์ของตนมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้มาหรือหวังเอาไว้ และบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดก็ตามเมื่อตนเองได้มีประสบการณ์ที่เป็นอกติต่อเรื่องนั้น ๆ มาแล้ว และบุคคล หรือกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณีขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะอำนวยขึ้นอยู่กับความสามารถรวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคล และกลุ่มบุคคลจะกระทำโดยการบีบบังคับหาได้ไม่ นอกจากนี้บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้นช่วยเหลือและจูงใจให้เกิดขึ้น

ในขณะเดียวกัน ก็มีนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เน้นที่ปัจจัยส่วนบุคคล องค์กร และชุมชน ซึ่งจะเป็ปัจจัยที่เหมาะสมกับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เช่น สิริพัฒน์ ลากจิตร (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์กรบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้ข้อสรุปประเด็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเป็นหน้าที่ของประชาชน อาสาสมัครด้วยใจ มีความรู้ความสามารถ กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน มีทักษะ และประสบการณ์ เป็นประโยชน์กับตัวเองและชุมชน 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ อบต. ดำเนินงานเป็นไปตามกฎระเบียบ เอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพ ประชาคมหมู่บ้าน สอดคล้องกับ เนตรรุ่ง อยู่เจริญ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จากการทำวิจัยครั้งนี้ เนตรรุ่ง อยู่เจริญ ได้พบตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร และการติดต่อสื่อสาร 2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษา

โดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. มีกลไกและวิธีการในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนี้

1. การเข้ามามีส่วนร่วมในด้านนโยบาย คือ การเป็นตัวแทนประชาชนในการเป็นกรรมการในชุดต่าง ๆ แนวคิดในการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับนโยบายผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในเรื่องของการมีส่วนร่วมต้องสร้างช่องทางที่จะพัฒนาให้เกิดตัวแทนที่แท้จริงจากกลุ่มต่าง ๆ มีกลไกและกระบวนการที่สร้างตัวแทนประชาชนที่เกิดจากคนในพื้นที่ให้ได้

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ การแสดงบทบาทในฐานะประชาชนในการแสดงประชาพิจารณาเป็นการเพิ่มศักยภาพให้ประชาชนเข้มแข็งและมีกลไกที่พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมในการจัดบริการกฎหมายเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งปัจจุบันมีหลายชุมชนที่พร้อมจะเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาชุมชน

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารหน่วยบริการ หรือเครือข่ายหน่วยบริการในชุมชนของตนเอง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดให้มีศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์สนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนตลอดจนช่วยกันพัฒนาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่มีประสิทธิภาพวิธีการขององค์การบริหารส่วนตำบลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนการนำความคิดเห็นของประชาชนไปจัดทำแผนแต่งตั้งเป็นกรรมการหรือที่ปรึกษา อบต. ร่วมเป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้างร่วมเป็นกรรมการตรวจรับการจ้างงาน ดังนี้

4.1 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์แผ่นพับรายงานประจำปี จดหมายข่าว หอกระจายข่าว การจัดประชุมเว็บไซต์ เป็นต้น

4.2 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยผ่านเวทีประชาคมการจัดประชุมผู้รับฟังความคิดเห็น การร้องเรียน การประชาพิจารณ์ จัดลำดับความสำคัญของโครงการ / กิจกรรมเพื่อจัดในแผนชุมชน เป็นต้น

4.3 การดึงประชาชนเข้าร่วมร่วมโครงการ โดยอาจจัดตั้งเป็นชุดกรรมการต่าง ๆ เป็นที่ปรึกษา และร่วมเป็นสมาชิกในโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ

4.4 เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบซึ่งเมื่อมีการแต่งตั้งเป็นกรรมการแล้วก็ต้องตรวจติดตามการทำงานของ อบต. ร่วมตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างเป็นต้นหัวใจของการพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็คือ การกำกับตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปกครองตนเองตามที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางหลักให้รัฐบาลมอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการกำกับตรวจสอบเท่าที่จำเป็น

อย่างไรก็ดี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถวางระบบการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนได้อย่างได้ผลแล้วก็จะส่งเสริมให้การกับการตรวจสอบของรัฐบาลเป็นไปตามความปรารถนา โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการบริหารจัดการตามภารกิจของตน อีกทั้งจะทำให้กระบวนการตรวจสอบของประชาชนมีโอกาสที่จะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเองระดับท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

หลังจากการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้ทำให้การปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เช่น การมีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 287 ก็ได้ทำให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยมีความต่อเนื่องและมีพัฒนาการอย่างมีขั้นมีตอนมากขึ้น ซึ่งการดำเนินการปกครองท้องถิ่นนี้เองจะนำไปสู่การแก้ไขและการจัดการท้องถิ่นที่เหมาะสมตามสภาพปัญหาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงความหมายของการปกครองท้องถิ่น

สมศักดิ์ เกียรติกึ่งแก้ว (2546, น. 80, อ้างถึงใน ยุพาภรณ์ รักษาคุณ, 2546, น. 9) การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองในรูปแบบหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่รัฐยอมรับการปกครองตนเองของประชาชนเพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์การปกครองระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรือเป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้นการที่ให้ประชาชนได้มีโอกาสปกครองตนเอง จึงอยู่บนข้อสมมติฐานที่ว่าประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เท่านั้นที่จะรู้ว่าเขาต้องการอะไร เขาต้องการแก้ไขปัญหาของเขาอย่างไร ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ทำการกระจายอำนาจให้กับประชาชนแต่ละท้องถิ่นได้ปกครองตนเองให้รูปแบบการปกครองที่เหมาะสมเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล เป็นต้น ดังนั้นโดยสรุปความหมายของการปกครองท้องถิ่นจากการพิจารณาของผู้วิจัย คือ การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้กับหน่วยการปกครองท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งเป็นสภาที่มีสมาชิกมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ดำเนินการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งมีอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลกลางพอสมควร

ดาร์วิน คำเบี่ยง (2552, น. 26) การปกครองท้องถิ่นโดยทั่วไป หมายถึง ระบบการจัดการท้องถิ่นในรัฐหนึ่งเป็นท้องถิ่นที่มีขอบเขตชัดเจนมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีโครงสร้างด้านอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดโดยกฎหมายทั่วไปและกฎหมายพิเศษและมีความอิสระและการคลังที่แน่นอน

William (1951, p. 398, อ้างถึงใน รัตนา ปรีชานุกูล, 2550, น. 6) อธิบายว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองตนเองของชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดที่มีองค์การเกิดขึ้นทำหน้าที่ในเขตพื้นที่ที่กำหนดมีหน้าที่บริหารงานคลัง มีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจและมีสภาท้องถิ่นเป็นองค์กรสำคัญขององค์กรนี้

Daniel (1953, p. 190, อ้างถึงใน ยุพาทร์ม รักษาคุณ, 2546, น. 10) ได้อธิบายไว้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐบาลหนึ่งไปให้องค์การหนึ่งและองค์กรนั้นต้องไม่ใช้องค์การในสายบังคับบัญชาส่วนกลางและองค์กรนั้นต้องมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการดำเนินกิจการภายในท้องถิ่นของตนเอง

William (1953, p. 574, อ้างถึงใน รัตนา ปรีชานุกูล, 2550, น. 6) ได้ให้ความหมายว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองส่วนหนึ่งของประเทศ ซึ่งมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร อำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องไม่มากจนมีผลกระทบกระเทือนต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐเพราะชุมชนท้องถิ่น มิใช่ชุมชนที่มีอำนาจอธิปไตยขององค์กรปกครองท้องถิ่น มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และมีองค์การที่จำเป็น (Necessary Organization) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นนั่นเอง

2.4.2 หลักการปกครองท้องถิ่น

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา นับเป็นยุคแห่งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นขนานใหญ่ หรืออาจเรียกว่าเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนผ่านที่มีความพยายามในการนำเอาแนวคิดด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศเป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะ และการจัดสรรภาษีอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้มีคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

2.4.2.1 แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจระยะแรก (พ.ศ. 2543 - 2550) มีการกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น 245 ภารกิจจากส่วนราชการ จำนวน 57 กรมใน 15 กระทรวง และ 1 ส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีกระทรวง หรือ

ทบวง และทยอยการถ่ายโอน จำนวน 186 ภารกิจ และมีบุคลากรที่ได้รับการถ่ายโอนทั้งสิ้น 10,361 คน (Office of Decentralization to the Local Government Organization Committee : ODLOC, 2013)

2.4.2.2 แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในระยะที่สอง (พ.ศ. 2551 - 2556) เป็นผลจากการประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น 114 ภารกิจ จากส่วนราชการ จำนวน 41 กรม ใน 23 กระทรวง และ 12 ส่วนราชการ ที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง ปรากฏว่าได้มีการถ่ายโอนไปแล้ว จำนวน 57 ภารกิจ ทยอยการถ่ายโอน จำนวน 35 ภารกิจ ยังไม่ถ่ายโอน จำนวน 20 ภารกิจ

2.4.2.3 แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในระยะที่สาม (พ.ศ. 2558 - 2562) และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 3) ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระ มีความเข้มแข็งทางด้านการเงินการคลัง การบริหารทรัพยากรบุคคล การสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดผลกระทบจากปัจจัยภายในและภายนอกภายใต้ปรัชญาการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้สามารถพึ่งพาตนเอง สามารถจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและสนับสนุนระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคส่วนต่าง ๆ ให้มีความเชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่าย พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีระบบการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลที่ชัดเจน และสุดท้ายให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เพื่อเอื้อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระมากขึ้นสามารถมีนวัตกรรมในการจัดบริการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (ODLOC, 2016)

2.4.2.4 ผลจากการกระจายอำนาจด้านการคลัง การกระจายอำนาจทางการคลังสู่ท้องถิ่นนั้น (Fiscal Decentralization) เป็นที่ยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่เป็นแกนหลักของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยสามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดถึงระดับความก้าวหน้าในการกระจายอำนาจและความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่น (Fiscal Autonomy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จในการจัดทำบริการสาธารณะได้นั้น ย่อมต้องมีรายได้ที่เพียงพอไม่ว่าจะมาจากการจัดเก็บรายได้ในท้องถิ่น หรือได้รับการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลกลางก็ตาม (Ruchupan, 2002, Suwanmala, 1998, Patmasiriwat, 2006, Varanyuwatana, 2008, Shah, 2007 and World Bank, 2001) ซึ่งที่ผ่านมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และฉบับ พ.ศ. 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง (Kanapol, et al., 2016 and Pannasil, et al., 2015)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2544 และกำหนดให้เพิ่มขึ้นเป็น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ภายในปี 2549 แต่ในทางปฏิบัติแล้วภาครัฐไม่สามารถที่จะจัดสรรงบประมาณดังกล่าวได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ประกอบกับการกระจายอำนาจในการถ่ายโอนภารกิจให้แก่ท้องถิ่นในความเป็นจริงนั้น มีความล่าช้าโดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข จึงมีการแก้ไขพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดสรรรายได้ให้กับท้องถิ่น โดยคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้ของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแม้ว่ารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีแนวโน้มว่ามีจำนวนที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่ในทางกลับกัน จะพบว่า รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาส่วนใหญ่ นั้น ได้รับจาก 1) การจัดสรรเงินอุดหนุนจากภาครัฐ 2) รายได้ที่รัฐจัดเก็บให้ และ 3) รายได้ที่รัฐแบ่งให้ตามลำดับ แม้จะมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีแต่สัดส่วนรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองกลับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ด้านอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างรายได้และสถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบันยังอยู่ในภาวะของการพึ่งพาการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางเป็นสำคัญ โดยที่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ผ่านมายังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่นและยังไม่สอดคล้องกับหลักการในการปกครองตนเองของท้องถิ่นแต่อย่างใด ปรีชัช ดาวอุดม (2558, น. 23) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีผู้นิยมความหมายของการปกครองท้องถิ่นกัน ไร้อย่างหลากหลายมากมาย แต่ถ้าจะกล่าวโดยสรุปที่สุด อาจกล่าวได้ว่า การปกครองท้องถิ่น คือ การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน รูปแบบหนึ่งที่ใช้หลักการการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่มุ่งให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเอารูระกับกิจการสาธารณะในท้องถิ่นของตนอย่างมีอิสระโดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้กำกับควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมาย จากความหมายข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าการปกครองท้องถิ่นเน้นการกระจายอำนาจเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ดูแลท้องถิ่นของตนเองอย่างระลึกรู้ และตื่นตัว ดังนั้นการที่ใครหลายคนขอมองว่าเมื่อเราจะพูดถึงการปกครองท้องถิ่น เรามักนึกถึง อบต. เทศบาล อบจ. ไม่ก็นึกถึงนายกเทศบาล สมาชิก อบต. หรือปลัด เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กรส่วนท้องถิ่นน่าจะเป็นความเข้าใจ หรือการระลึกรู้ที่ไม่ถูกต้อง เพราะการปกครองท้องถิ่นมีศูนย์กลางของการคิดคำนึงอยู่ที่ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นที่จะต้องรับผิดชอบ ร่วมคิดร่วมทำ

ร่วมรับผลของการบริหารจัดการกิจการสาธารณะต่าง ๆ ในท้องถิ่น การที่ประชาชนจะตื่นตัว เอาธุระกับเรื่องส่วนรวมได้อาจเป็นเรื่องที่เราต้องสร้างกันขึ้นมาใหม่ในยุคนี้ ดังนั้นนักศึกษาก็ไม่ควรที่จะเข้าไปในทางเดียวว่าการเรียนสาขาปกครองท้องถิ่นของพวกเรานี้หมายถึงจะเอาความรู้ไปสอบเป็นพนักงานท้องถิ่น หรือจะไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเท่านั้น แต่การเรียนสาขาการปกครองท้องถิ่นยังน่าจะมีส่วนทำให้คนเรียน ได้ตระหนักรู้และเข้าใจในบทบาทของตนเองที่มีต่อการปกครองในท้องถิ่น ซึ่งต้องยอมรับว่า ในอดีตแม้ว่าเราจะไม่มีคำว่า การปกครองท้องถิ่น หรือยังไม่มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นทางการและมากมายเหมือนปัจจุบัน แต่เราก็พบว่าในท้องถิ่นของเรามักมีองค์กรที่ทำหน้าที่ปกครอง บริหาร จัดการกิจการสาธารณะในท้องถิ่น โดยมีคนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกัน ทำอย่างชะมัดเข้มข้น ในหลายที่หลายแห่งเช่นวัดกับการพัฒนาและดูแลชุมชนในอดีต การปกครองท้องถิ่นลดน้อยถอยลงไป ก็เพราะส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐขยายขอบเขตการบริการของรัฐเข้าไปครอบคลุมปริมาณที่ประชาชนเคยมีอำนาจมากขึ้น ๆ แม้กระทั่งการจัดให้มีการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันก็เป็นได้แค่เพียงรูปแบบของการย่อเอาการปกครองจากระดับประเทศในรูปแบบรัฐสภามาใช้กับท้องถิ่น ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างจริง ๆ

กล่าวได้ว่า ประชาชนตกอยู่ในสภาพงอมืองอเท้ารอความช่วยเหลือจากรัฐ หรือจากองค์กรท้องถิ่นจะกล่าวหนึ่งว่ายิ่งกระจายอำนาจยิ่งทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอลง ๆ ไปทุกที

2.4.3 หลักการปกครองท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครองจะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐนั้น ย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต (Well Being) อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (National Security) แต่ยอมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่อาจจะไม่สนองตอบต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ และรวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ (Budget) และตัวบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้เมื่อเป็น ดังนั้นการลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนจะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้น ๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น

2.4.3.1 จากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐบาลในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน ยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนให้ประชาชนรู้ดีกว่าตนมีความเกี่ยวพันมีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด

2) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่ง ก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน โดยเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยประชาชนออกเสียงประชามติ (Reference) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น และมีส่วนรับรู้ถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาลงตัวของตน

3) การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ เนื่องจากภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้นขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น ๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญ ๆ หรือกิจการใหญ่ ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น

4) การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาข้อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการ หรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี ก็คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั่นเอง

5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย

6) การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบที่ตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือ ในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยกลไกการบริหารต่าง ๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ เป็นต้น

2.4.4 องค์ประกอบของการปกครองส่วนท้องถิ่น

นับตั้งแต่การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยได้เริ่มวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งสุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2440 จนกระทั่งปัจจุบัน รัฐบาลได้มอบอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง (Devaluation) ซึ่งเป็นกรรมวิธีของการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครอง (Decentralizations) ดังนั้น ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ โดยสมัยนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงการบริหารการปกครองท้องถิ่น ตามคำสั่งที่ 262 /2535 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2535 เพื่อศึกษาระบบการบริหารการปกครองท้องถิ่นของไทยที่ดำเนินการอยู่ในทุกรูปแบบหาแนวทางและข้อเสนอในการปรับปรุงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การคลังและงบประมาณ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล หน่วยงานราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคกับหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกล่าวถึง องค์ประกอบของการปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ดังนี้

2.4.4.1 เป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และทบวงการเมือง

2.4.4.2 มีสภาและผู้บริหารระดับท้องถิ่นที่มีมาจากการเลือกตั้งตามหลักการที่บัญญัติ

ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2.4.4.3 มีอิสระในการปกครองตนเอง

2.4.4.4 มีเขตการปกครองที่ชัดเจนและเหมาะสม

2.4.4.5 มีงบประมาณรายได้ที่เป็นของตนเองอย่างเพียงพอ

2.4.4.6 มีบุคลากรปฏิบัติงานของตนเอง

2.4.4.7 มีอำนาจท้องถิ่นที่เหมาะสมต่อการให้บริการ

2.4.4.8 มีอำนาจออกข้อบังคับเป็นกฎหมายของท้องถิ่นภายใต้ขอบเขตของกฎหมายแม่บท

2.4.4.9 มีความสัมพันธ์กับส่วนกลางในฐานะเป็นหน่วยงานระดับรองของรัฐ

2.4.5 รูปแบบการปกครองท้องถิ่น

สำหรับการปกครองท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน มี 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

2.4.5.1 รูปแบบการปกครองท้องถิ่นทั่วไป ได้แก่

1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแล

2) เทศบาล มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแล

3) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีนายอำเภอเป็นผู้กำกับดูแล

2.4.5.2 รูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งมีฐานะเป็นทบวงการเมืองและนิติบุคคล โดยในประเทศไทยมีอยู่ 2 แห่ง คือ

1) กรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างการบริหาร คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สภากรุงเทพมหานคร และสภาเขต

2) เมืองพัทยา มีโครงสร้างการบริหาร คือ สภาเมืองพัทยา นายกเมืองพัทยา การปกครองท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันมีหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น โดยในสภาวะการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ได้ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัว และมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบกับการพัฒนาของประเทศ ได้ทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองให้มากที่สุด อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครอง แต่ทั้งนี้ การที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใดก็ตาม จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนขีดความสามารถ ทางด้านการบริหารบุคคล การเงิน และการคลังของท้องถิ่นเหล่านั้นประกอบกันด้วย ดังนี้

2.1) อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่างของความเจริญ ประชากร หรือขนาดพื้นที่ซึ่งในสังคมไทยเรา องค์การปกครองท้องถิ่น ถูกกำหนดมาจากข้างบน คือ รัฐใช้อำนาจตราพระราชบัญญัติกำหนดให้มี อบต. อบจ. เทศบาล ตามที่รัฐวางรูปแบบ โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ท้องถิ่นอาจจะเคยมีมาแต่อดีต ซึ่งในรัฐธรรมนูญก็ได้เขียนไว้ว่าให้ชุมชนท้องถิ่นที่สามารถรวมตัวกันได้เพื่อจัดการปกครองของตนเอง

2.2) ต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสมท้องถิ่น ควรจะต้องมีอำนาจอิสระพอสมควรแต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นอิสระที่จะไม่ต้องเคารพในอำนาจรัฐ เพราะการปกครองท้องถิ่นไม่ใช่การแยกประเทศ หรือแยกอำนาจการปกครองเป็นแต่เพียงการให้อำนาจในการปกครองบางส่วนไปใช้เพื่อสนองตอบความต้องการของคนในท้องถิ่น

2.3) หน่วยการปกครองท้องถิ่นต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเองโดยสิทธินี้แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

2.3.1) สิทธิที่จะตรากฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น

2.3.2) สิทธิในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่

2.4) มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ มีองค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ

2.5) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น ประการแรก การปกครองท้องถิ่นจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ ประการที่สอง การปกครองท้องถิ่นจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประการสุดท้าย หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะกลายเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

2.4.6 ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

2.4.6.1 การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.4.6.2 การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

2.4.6.3 การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง

2.4.6.4 การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย

และมีประสิทธิภาพ

2.4.6.5 การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของ ประเทศในอนาคต

2.4.6.6 การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง โกวินท์ พวงงาม (2550, น. 30) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการปกครองท้องถิ่น มีดังนี้

1. อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่าง ของความเจริญประชากร หรือขนาดพื้นที่
2. ต้องมีอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม
3. หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครอง ตนเองโดยสิทธินี้ แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ สิทธิที่จะตรากฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสิทธิในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจ หน้าที่ที่มีอยู่
4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ มีองค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น 30 องค์ประกอบของ การปกครองท้องถิ่น

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

2.5.1 ความหมายของการบริหาร (Administration)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ดังนี้

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ (2540, น. 6) ได้อธิบายความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ การประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผล สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

อวยชัย ชบา (2542, น. 6) ได้ให้คำจำกัดความของการบริหารว่า การบริหาร คือ การรวมพลัง ของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และใช้ทรัพยากรบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความ ร่วมแรงร่วมใจแก้ไขปัญหาอุปสรรคทั้งปวง

สนธิ์ บางยี่ขัน (2544, น. 15) กล่าวว่า ความหมายของการบริหารหมายถึงการตั้งใจที่จะ กระทำมีความคิดคำนวณอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

อินสอน บัวเขียว (2546, น. 51) กล่าวว่า การบริหาร คือ งานของหัวหน้า หรือผู้นำ ที่จะต้องกระทำ เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกันและร่วมกันทำงาน เพื่อวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้จนสำเร็จ โดยได้ประสิทธิภาพกล่าวอย่างง่าย ๆ การบริหาร ก็คือ การทำให้งานเสร็จลงได้ โดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำให้เสร็จ

Herbert (1947, p. 3) ให้ความเห็นว่า การบริหารราชการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรม ของฝ่ายบริหารของรัฐทั้งระดับกลางรัฐ มลรัฐ และรัฐบาลท้องถิ่น ไม่ว่าจะเข้าไปในรูปของคณะกรรมการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน ทั้งนี้ไม่รวมศาล และ หน่วยงานของนิติบัญญัติ

Heady (1967, p. 2) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญที่เป็นการกำหนด การดำเนินงานในการแสวงหาความรู้อย่างมีเป้าหมาย

Barnard (1972, p. 6) ให้ความหมายของบริหารว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของ คณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

William (1980, p. 7) ได้ให้ความหมาย ของการบริหารว่า การบริหารมีกิจกรรมหลัก 3 ประการ ในการบริหาร คือ การดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายการบำรุงรักษาองค์การให้อยู่รอด และการป้องกันองค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

Sergiovanni (1980, p. 15) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น หรือ โดยผู้อื่น เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

Collin (1989, p. 13) ให้ความหมาย ของการบริหารว่า การบริหารงานเป็นกลุ่มของกิจกรรม ที่ร่วมกันในองค์การ และแนะแนวทางให้เห็นถึงหน้าที่ให้กับประเทศบริษัท หรือสถาบัน

Hersey, Blanchard and Johnson (2001, p. 9) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นกระบวนการ ทำงานร่วมกับบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่าง ๆ งบประมาณ และเทคโนโลยี เพื่อที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยใช้กระบวนการ และทรัพยากรที่เหมาะสม ดำเนินงานในองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

เนื่องจากผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งของหน่วยงาน เพราะต้องบริหารองค์กรให้เกิดผลตามเป้าหมายแต่ละจะบริหารอย่างไร เมื่อไร โดยใครนั้น เป็นยุทธศาสตร์ของแต่ละคน ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีการบริหารที่สำคัญ ๆ ของนักทฤษฎีการบริหารเสนอ ไว้ดังนี้

ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว (2537, น. 42) ได้กล่าวถึง การบริหารโดยเน้นที่หน้าที่มีลักษณะเป็นวงจรที่สำคัญ ดังนี้

1. การวางแผน หมายถึง การกำหนดแนวทางในการทำงาน
2. การจัดองค์การ หมายถึง การจัดหน่วยงานหรือส่วนงานรวมทั้งการบรรจุคนเข้าทำงาน
3. การสั่งการ หมายถึง การกำหนดวิธีการทำงานรวมถึงการใช้อำนาจที่จะสั่งให้พนักงานปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ
4. การควบคุม หมายถึง กลยุทธ์ในการที่จะอำนวยความสะดวกให้มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักคิดทางการบริหารมีลักษณะคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อความสำเร็จของงานแต่วิธีการอาจแตกต่างกันบ้าง ทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้ เช่น ทฤษฎีของเทเลอร์ ที่เน้นที่กระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ เวเบอร์ เสนอแนวทางที่เป็นระบบราชการ และท่านอื่น ๆ ได้เสนอแนวทางที่ให้คำนึงถึงผู้ปฏิบัติงานไว้ด้วยรวมทั้งแนวคิดด้านการบริหารของนักวิชาการของไทยด้วย

Taylor (1911, pp. 107 - 109) ท่านผู้เป็นบิดาของการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เขาเน้นการบริหารที่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทำงานเพื่อผลงานไม่ใช่วิธีการแบบเดิม ๆ ที่ทำมา และหน้าที่ของผู้บริหารนั้น จะต้องแสวงหาวิธีการบริหารที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว (The One Best Way) สิ่งที่เทเลอร์ให้ความสนใจมากที่สุด คือ การศึกษาเรื่อง “เวลาและการเคลื่อนไหว” (Time and Motion) หมายความว่า การทำงานแต่ละชิ้นต้องควบคุมเวลาและวางท่าทางการทำงานให้คล่องตัว อย่างไรก็ตาม เทเลอร์เองไม่สนใจความรู้สึกของคนทำงาน ไม่มีการเสริมกำลังใจ ไม่มีการจูงใจ แต่ควบคุมเป้าหมายและเวลาเสมือนคนเป็นเครื่องจักร

Fayol (1949, pp. 39 - 40) ท่านผู้นี้เป็นนักอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงวิญญามากได้ศึกษาหน้าที่ของการบริหาร หรือขององค์การบริหาร และได้เสนอไว้ว่าหน้าที่ในการบริหารนั้นเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. การแบ่งงานกันทำตามความสามารถ
2. อำนาจหน้าที่ลดหลั่นกัน

3. มีวินัย
4. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา
5. ยึดหลักประโยชน์ส่วนรวม
6. ค่าตอบแทนต้องเป็นธรรม
7. หลักการรวมอำนาจ
8. หลักสายการบังคับบัญชา
9. ยึด ระเบียบ กฎ คำสั่ง
10. ความเสมอภาค
11. เสถียรภาพในการทำงาน
12. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
13. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
14. การกำหนดทิศทาง หรือเป้าหมายเดียวกัน

จากนั้น Fayol ยังเน้นเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) เป็นหลักการสำคัญอีกด้วย

Gulick and Urwick (1963, pp. 170 - 171) ทั้งสองท่านเป็นเจ้าของสำนักบริหารที่เน้นเรื่องระบบและรูปแบบโดยเสนอทฤษฎีการบริหารที่โด่งดังมาก คือ “POSCORB” เป็นทฤษฎีที่ใช้กันมาก เพราะเป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้

P = Planning หมายถึง การวางแผนการทำงาน

O = Organizing หมายถึง การจัดองค์การหรือการจัดโครงการขององค์การ

S = Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน โดยจัดคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน

D = Directing หมายถึง การอำนวยความสะดวกให้งานลุล่วงตามแผนงานที่กำหนดไว้

Co = Co - Ordination หมายถึง การประสานงานเพื่อให้การบริหารงานราบรื่นสามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจได้รับทราบ

B = Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาวิธีการในการบริหารงบประมาณและการเงิน

Weber (1968, p. 140) ได้กำหนดแนวทางในการบริหารไว้อย่างชัดเจน 7 ประการ โดยเน้นที่การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและสายการบังคับบัญชาและสาระของการบริหารงาน ดังนี้

1. มีการกำหนดหน้าที่แน่นอนของแต่ละคน
2. มีการบังคับบัญชาเป็นขั้นตอนลดลั่นกันลงไป
3. มีกฎเกณฑ์วางไว้เป็นแบบแผนปฏิบัติและยึดเป็นธรรมเนียม
4. การปฏิบัติงานยึดหลักความถูกต้องและยุติธรรม โดยไม่ยึดตัวบุคคล
5. ใช้ระบบคุณธรรมในการเลือกคนเข้าสู่องค์กร
6. ยึดหลักประสิทธิภาพของงานและส่งเสริมคนทำงานดี
7. องค์กรราชการต้องต่อเนื่องและหยุดยั้งไม่ได้

2.5.3 เทคนิควิธีการสำหรับการบริหาร

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของเทคนิควิธีการสำหรับการบริหาร ไว้ดังนี้

1. การบริหารคุณภาพโดยรวม Total Quality Management - TQM (สังวร รัตนรักษ์, 2549, น. 1 - 5) ได้ให้ความหมายของการบริหารคุณภาพโดยรวม คือ แนวทางการบริหารองค์กรที่ยึดถือคุณภาพเน้นศูนย์กลาง และอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุก ๆ คนในองค์กรโดยมุ่งเป้าหมายไปที่ความสำเร็จระยะยาวขององค์กรจากการสร้างความพึงพอใจให้แก่ ลูกค้า และเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคนในองค์กรและต่อสังคม องค์กรประกอบของการบริหารคุณภาพโดยรวม (TQM) มีดังนี้
  - 1.1 ความมุ่งมั่นและการมีส่วนร่วมของผู้บริหารเพื่อสนับสนุนการดำเนินการในทุก ระดับขององค์กรอย่างต่อเนื่อง
  - 1.2 การให้ความสำคัญกับลูกค้าภายใน (ข้าราชการ / เพื่อนร่วมงาน / ส่วนราชการอื่น) และลูกค้าภายนอก (ผู้รับบริการ / ประชาชน) โดยต้องสร้างความพึงพอใจ / ความประทับใจให้ลูกค้า
  - 1.3 การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนทุกระดับ และทุกหน่วยงานในองค์กร เพื่อปรับปรุงงานของตนเอง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
  - 1.4 การปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง
  - 1.5 มีการวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำการบริหารคุณภาพ โดยรวมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ จริยธรรม คุณธรรม ความเชื่อถือ การนำองค์กรที่ดี การทำงานเป็นทีมการฝึกอบรม เพื่อยกระดับความรู้และทักษะการให้ความสำคัญ และแสดงความชื่นชมในความสำเร็จของพนักงาน และการสื่อสารที่ชัดเจน

2. การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ Result - Based Management : RBM (ชอุ่ม กรไกร, 2548, น. 783 - 789) การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการบริหารที่มุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเป็นหลัก โดยองค์กรจะกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร และปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จมีการเปรียบเทียบผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่กำหนด โดยวัดผลได้จากกลุ่มตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก ทั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร ประกอบด้วย

2.1 ผลผลิต คือ งานบริการหรือกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่ทำเสร็จสมบูรณ์ เพื่อส่งมอบให้ประชาชนผู้ใช้บริการ

2.2 ผลลัพธ์ คือ ผลที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขที่เกิดจากผลผลิต

3. การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ Strategic Management (ปราชญา กล้าผจญ, 2540, น. 140 - 141) การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นวิธีการบริหารที่ต้องมีการวางแผน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จโดยมุ่งเน้นปัจจัยในการวางแผนกลยุทธ์ 4 ประการ ดังนี้

3.1 วิสัยทัศน์ (Vision) คือ การกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตขององค์กร

3.2 พันธกิจ หรือแนวทางการปฏิบัติการ (Mission) คือ ภารกิจหน้าที่รับผิดชอบที่กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้

3.3 เป้าประสงค์ (Goals) คือ เป้าหมายที่มุ่งจะให้เกิดผลสำเร็จขององค์กร

3.4 จุดมุ่งหมาย (Objectives) คือ วัตถุประสงค์ หรือผลสำเร็จสูงสุดขององค์กร

4. การบริหารราชการแบบบูรณาการ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2549, น. 1 - 5) คือ การบริหารที่ทุกหน่วยงานทำงานแบบมุ่งเน้นผลงาน (Result) ตามยุทธศาสตร์เป็นหลัก โดยทุกหน่วยงานร่วมกันคิดร่วมกันทำงานใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ มุ่งสู่ผลสำเร็จ และเป้าหมายร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความประหยัด เสริมสร้างประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการดำเนินงานเป็นหลัก รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องมาร่วมในการงานภาครัฐในภาพเครือข่าย (Network) ทั้งนี้ยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาประเทศของรัฐบาล ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

4.1 การจัดการความยากจน

4.2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ

4.3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้

4.4 การบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.5 การต่างประเทศและดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ

4.6 การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

4.7 การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม

4.8 การรักษาความมั่นคงของรัฐ

5. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ New Public Management NPM (ช่อม กรไกร, 2548, น. 753 - 760) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นการบริหารจัดการตามกระบวนการที่สนับใหม่ มุ่งนำบริการที่ดีมีคุณภาพสูงสู่ประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข สังคมมีเสถียรภาพ โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

5.1 มีเป้าประสงค์ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการประชาชน และคำนึงถึงความต้องการของประชาชน

5.2 มีภารกิจที่ชัดเจนรัฐทำเฉพาะที่จำเป็น และเน้นการแข่งขันในการบริการ

5.3 บริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มีอิสระ และยืดหยุ่น ในการจัดการมุ่งเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ผลของงานเป็นสำคัญ

5.4 ยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี

5.5 ใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือ และใช้แนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ

5.6 มีระบบสนับสนุนและกลไกในการบริหารจัดการที่ดี

6. การบริหารแบบมีส่วนร่วม Participative Management (ปราชญา กล้าผจญ, 2542, น. 135) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และต่อองค์กรได้อย่างเต็มที่ โดยมีการร่วมประชุมปรึกษาหารือ เพื่อการตัดสินใจ และการควบคุมกำกับดูแลการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่าการบริหารงาน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสมดำเนินงานในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล (Good Governance)

2.5.4.1 ความหมายธรรมาภิบาล

เกษม วัฒนชัย (2550, น. 32) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปกครอง เช่น ค่านิยมการเป็นประชาธิปไตย ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลกิจการของรัฐ การบริหารและการจัดการภาครัฐ ได้นำเอากลยุทธ์ และวิธีการต่าง ๆ ให้มาปรับปรุงกระบวนการปฏิรูปการให้บริการของภาครัฐ เพื่อให้กลไกของรัฐบาลได้ตระหนักในเรื่องของต้นทุนและการปฏิบัติงานเป็นหลักสำคัญหลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นลักษณะของการใช้อำนาจในการจัดการทรัพยากรทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อการพัฒนา การมองแนวความคิด

ธรรมาภิบาลอย่างกว้างเช่นนี้จะทำให้สามารถเข้าใจเรื่องที่เป็นแกนและองค์ประกอบในเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของธรรมาภิบาล ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 มิติ คือ มิติด้านการเมือง มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และมิติที่เกิดจากการปฏิบัติสัมพันธ์อย่างเป็นพลวัตร โดยผ่านกระบวนการของการจัดการเชิงสถาบัน การบริหารการศึกษาต้องสอดคล้องและตอบสนองต่อ นโยบายและความต้องการของระบบการศึกษาไทย ดังนี้

1. ความสอดคล้องอยู่ในหลักสูตรการบริหารการศึกษา ซึ่งต้องสอดคล้อง และตอบสนองต่อ นโยบายและความต้องการของระบบการศึกษาไทย ถ้าเอาไปใช้ในสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ หรือเป็นประโยชน์เฉพาะตนเองและพวกพ้องต้องรับผิดชอบในเชิงธรรมาภิบาล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ งบประมาณทุกบาทที่โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษาได้มาต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะคอร์ปชั่น ไม่ได้

2. กระบวนการบริหารต้องมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล

3. ทุกขั้นตอนต้องโปร่งใสและมีเหตุผล เรื่องความมีเหตุผลมาจากปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมี 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ 1) ทางสายกลาง 2) มีความพอประมาณ และ 3) มีภูมิคุ้มกัน

4. ต้องมีระบบความรับผิดชอบต่อผลการบริหารการศึกษาต้องสร้างระบบ ให้มีคนรับผิดชอบ คนใหญ่ หัวหน้าหมวด ผู้อำนวยการเขต เลขานุการของแหล่งต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบ ถ้าสร้างตรงนี้ได้เชื่อว่าระบบจะมีธรรมาภิบาล และสามารถเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างรวดเร็ว

บรรศักดิ์ อูวรรณ โณ (2552, น. 41) ได้สรุปลักษณะสำคัญของ “ธรรมาภิบาล” แบบสากล ไว้ดังมีเป้าหมายของธรรมาภิบาล คือ การพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกภาค ในสังคม กล่าวคือ ธรรมาภิบาลมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมให้กับทุกภาคในสังคม โครงสร้างและกระบวนการของธรรมาภิบาลที่จะนำไปสู่เป้าหมาย ได้จะต้องเป็น โครงสร้างและกระบวนการที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศที่ทุกภาคไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคประชาสังคม ภาคปัจเจกชน และครอบครัวมีส่วนร่วมกันผนึกพลังขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้า สารของธรรมาภิบาล คือ การบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ต้องสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคม ให้ดำรงคงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสังคมมีเสถียรภาพ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (2542) ได้ระบุหลักการของคำนิยาม การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ไว้ดังนี้

การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนส่งเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤตอันตรายที่อาจจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกปัจจุบัน

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับและกติกาดังกล่าวให้ทันสมัย และเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติ ร่วมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป คือ สถาปนาการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่กระทำตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อในความถูกต้อง โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร หรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียรความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

3. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้ความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบ หรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้ทำงานของภาครัฐ และภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

4. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวน สาธารณะการประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐ หรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารตลอดจนคณะข้าราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้รับบริการเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ท่วงที

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร ต้องตระหนักถึงทรัพยากรก่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการ หรือประชาชน โดยส่วนรวม

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารงานของภาครัฐในทุก ๆ ด้านโดยชอบธรรมและมีประสิทธิภาพโดยเน้นการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมด้านกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

2.5.5 หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

การบริหารราชการและการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ และให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การดำเนินงานตามเป้าหมายธรรมาภิบาล ประกอบด้วย องค์ประกอบ ธรรมาภิบาลตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 6 - 53 ดังนี้ (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546, 2546) การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการ เพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน

การบริหารราชการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนเป็นการปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบ และความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม ตลอดจนประโยชน์สูงสุดของประเทศสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และพยายามมุ่งให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อการพัฒนาชีวิตของประชาชน

2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ

การบริหารราชการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐเป็นการบริหารงานมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่สอดคล้องเป็นไปในแนวเดียวกับภารกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้สำหรับงานนั้น ๆ โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีความคุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อความต้องการของประชาชน เพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์

ที่วางไว้ โดยมีการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยผลงานในทุกระดับ

3. มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ

การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ โดยการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานของส่วนราชการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และวัดความคุ้มค่าในแต่ละภารกิจ โดยให้ส่วนราชการยึดหลักความโปร่งใส ความคุ้มค่า และความชัดเจนในการปฏิบัติราชการที่จะต้องพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้ากับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยสามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าของแผนงาน หรือ โครงการต่าง ๆ เทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ รวมทั้งจัดระบบการวางเป้าหมายการทำงาน และวัดผลงานของแต่ละบุคคลที่เชื่อมโยงกับระดับองค์กร

4. ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นการปรับปรุงการปฏิบัติงาน ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น เช่น การกำหนดระยะเวลาปฏิบัติงาน และจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้การปฏิบัติงานเสร็จสิ้นที่จุดบริการ ใกล้ตัวกับประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติงานในรูปแบบ (One - Stop Service)

5. มีการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์

การปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ เป็นการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์มีการทบทวน และปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการทำงานใหม่อยู่เสมอ ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนลำดับความสำคัญและความจำเป็นของแผนงาน และ โครงการทุกระยะการยุบเลิกส่วนงานที่ไม่จำเป็น และการปรับปรุงกฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ

6. อำนวยความสะดวก และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

การอำนวยความสะดวกและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นการปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการเป็นหลัก โดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชน และความพึงพอใจของผู้รับบริการในหลากหลายวิธี และเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติราชการ ต่อไป

7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ เป็นการตรวจสอบและวัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเอง ซึ่งจะทำได้สามารถผลักดันการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.6 องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง องค์ประกอบของธรรมาภิบาล ไว้ดังนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี (2542, น. 19) องค์ประกอบธรรมาภิบาล คณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติสำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ขึ้น เพื่อให้การจัดระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักกฎหมายและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้สังคมสามารถมีส่วนร่วม และรับผิดชอบ ในระบบบริหารกิจการดังกล่าวด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและให้โอกาสตรวจสอบได้ ตลอดจน ขยายการให้บริการภาครัฐไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเป็นธรรมมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 หลักการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบ ให้สังคมทั้งภาครัฐภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไข เยียวภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรมความโปร่งใสและ ความมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมายกฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน พัฒนาดนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจขยันอดทนมีระเบียบวินัยประกอบอาชีพ สุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็นการได้ส่วนการประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดยธรรมจรรยาให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

บรรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542, น. 23) กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นหัวใจของธรรมาภิบาลนั้นมี 3 ส่วนที่ต้องเชื่อมโยงกัน คือ

1. การมีส่วนร่วมของทุกภาคในการบริหารจัดการสังคม (Participation)
2. ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ (Transparency) ซึ่งทำให้การทุจริตและบิดเบือนผลประโยชน์ของภาคอื่น ๆ ไปเป็นการกระทำของตนกระทำได้ยาก หรือไม่ได้
3. ความรับผิดชอบที่ต้องตอบคำถาม (Accountability) และถูกวิจารณ์ได้ รวมทั้งความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ

สุดจิต นิमितกุล (2543, น. 13 - 24) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่เสนอโดยกระทรวงมหาดไทยในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี 11 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมความยั่งยืนสิ่งที่ชอบธรรมโปร่งใสความเป็นธรรม และเสมอภาคความรู้ และทักษะของเจ้าหน้าที่ความเสมอภาคทางเพศ ความอดทนอดกลั้นหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ และการเป็นผู้กำกับดูแล จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่เสนอโดยกระทรวงมหาดไทยเน้นไปทางด้านการบริหารการปกครองการพัฒนาและการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นสายงานที่กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบโดยตรง

1. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชน

2. ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักการของความสมดุลทั้งในเมือง และชนบทระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติ

3. ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) และให้การยอมรับ (Acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตัวไป เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

4. มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่าง ๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจนและเป็นไปตามที่กำหนดไว้

5. ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติและมีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

6. มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากร และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้ และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

7. ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting Gender Balance) เปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมือง และชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

8. การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

9. การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by Rule of Law) พัฒนาปรับปรุงแก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม

10. ความรับผิดชอบ (Accountability) เจ้าหน้าที่ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมิน ความสำเร็จของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่

11. การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุมโอนงานบางอย่างไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินการแทน
ไชยวัฒน์ คำชู (2545, น. 44 - 46) กล่าวว่า องค์กรประกอบพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาลได้แก่

1. ภาระรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคลและองค์กรทั้งที่มาจาก การเลือกตั้ง และการแต่งตั้ง ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำกิจกรรม หรือการตัดสินใจใด ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะหรือกระทำในนามของสาธารณะในความหมายแคบภาระรับผิดชอบมุ่งเน้นเรื่องความสามารถที่จะอธิบายที่มาที่ไป

ของการจัดสรรการใช้ และการควบคุมอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบงบประมาณการบัญชีและการตรวจสอบบัญชีในความหมายกว้างการรับผิดชอบ ยังหมายรวมถึง การจัดตั้งและการใช้บังคับกฎเกณฑ์ และระเบียบกติกาต่าง ๆ ของบรรษัทภิบาลด้วย

2. ความโปร่งใส หมายถึง การที่สาธารณชนมีโอกาสรับรู้ นโยบายด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล และมีความมั่นใจว่ารัฐบาลมีความตั้งใจจริงในการดำเนินตามนโยบายนั้น ซึ่งจะเกิดเช่นนี้ได้เมื่อประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานค้ำชูและถ้อยแถลงต่าง ๆ ของรัฐบาลและกระบวนการทางการเมืองในการกำหนดและดำเนินนโยบายเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมรวมทั้งเปิดให้มีการต่อสู้แข่งขันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อย่างเต็มที่ในการกำหนดทางเลือกของสังคม นอกจากนี้ ความโปร่งใส ยังทำให้การติดตามตรวจสอบของสาธารณชนมีความถูกต้องมากขึ้น และได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม

3. การปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบ ความหมายนี้ ครอบคลุมรูปแบบการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกือบทั้งหมดทั้งที่อยู่ในภาครัฐและเอกชนในส่วนของระบบราชการการทุจริตส่วนใหญ่ หมายถึง การกระทำของหน่วยราชการ หรือของข้าราชการที่มีชอบด้วยกฎหมายการปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบ จึงถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงความตั้งใจจริงในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น

4. การจัดวิธีการปกครองแบบมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาท และอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินนโยบายและมีส่วนในการควบคุมสถาบัน ตลอดจนการจัดสรรการใช้และการรักษาทรัพยากรต่างๆที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนอันจะทำให้เกิดการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐเมื่อพิจารณาในบริบทของการจัดการปกครอง และการบริหารการมีส่วนร่วมจะเน้นที่การอุดหนุนให้ประชาชนพลเมือง ซึ่งรวมผู้หญิงด้วยมีอำนาจมากขึ้น และเน้นความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงและกิจกรรมต่าง ๆ ในภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างกรอบของกฎเกณฑ์และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยสร้างข้อเรียกร้องที่ชอบธรรมและก่อให้เกิดกระบวนการติดตามตรวจสอบนโยบาย และการดำเนินการของรัฐการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ในหลายระดับด้วยกันนับแต่ระดับรากหญ้า โดยผ่านสถาบันในระดับท้องถิ่นและเทศบาลไป จนถึงระดับภูมิภาคและระดับชาติภายใต้รูปแบบการปกครองที่มีการกระจายอำนาจ และยึดหยุ่นตลอดจนการมีส่วนร่วมในภาคเอกชน

5. การสร้างกรอบทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้เข้มแข็ง คือ การมีกฎหมายที่มีความชัดเจน และนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งระบบยุติธรรมและกฎหมายที่ส่งเสริมการพัฒนา และระบบการจัดการปกครองที่ดีนั้น คือ การมีกฎหมายที่มีความชัดเจนและนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพในระบบและกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นวัตถุวิสัย และเป็นอิสระ และเป็นระบบกฎหมาย

ซึ่งมีบทลงโทษที่เหมาะสม เพื่อป้องปรามผู้คิดละเมิด หรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่นี้จะช่วยส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าขาดระบบ เช่นว่านี้ไป หรือมีระบบที่อ่อนแอจะทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากลงทุนลงทุนในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจถูกบิดเบือนไป และพฤติกรรมแสวงหาประโยชน์จากค่าเช่า (Rent Seeking Activities) จะแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง และปัญหาการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายจะนำไปสู่การกระทำของบริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตในทุกระดับ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2547, น. 6) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และได้ให้นิยามของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ดังนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างสมดุลมีการใช้อำนาจในการพัฒนาให้เป็นอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ โดยมีเป้าหมายและกรอบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น
5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการ
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของธรรมาภิบาล หมายถึง การเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยการจัดระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมายและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2.5.7 สรุปหลักธรรมาภิบาล

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง และสรุปหลักธรรมาภิบาล ไว้ดังนี้

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ (2544, น. 17 - 18) กล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลของสำนักงานข้าราชการพลเรือน ซึ่งเป็นผลจากการประชุมประจำปี ระหว่างส่วนราชการกับสำนักงาน ก.พ. เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542 ว่าประกอบด้วย หลักการสำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ กฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรมมีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็วโปร่งใส

ตรวจสอบได้และได้รับการยอมรับจากประชาชนประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพหน้าที่ของตนเอง เข้าใจกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในกรณีต่าง ๆ

2. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ จำนวนเรื่องกล่าวหาร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐเกณฑ์ ในการใช้ดุลพินิจของส่วนราชการมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ส่วนราชการมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน ที่เป็นรูปธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณะ

3. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การได้รับการยอมรับและความพอใจจากผู้รับบริการ และผู้ที่เกี่ยวข้องการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของงานที่ปฏิบัติคุณภาพของงานทั้งด้าน ปริมาณความถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่ได้ขึ้นจากการปฏิบัติงาน และจำนวน การร้องเรียน หรือการกล่าวหาที่ได้รับ

4. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้รับบริการความมีประสิทธิภาพและ ความมีประสิทธิภาพทั้งทางด้านปริมาณ และคุณภาพ

5. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการต่าง ๆ รวมถึงการประหยัด งบประมาณ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้ได้รับผลกระทบจำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือจำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ รวมถึง คุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม

6. หลักคุณธรรม ได้แก่ การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ทั้งใน และนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้นมีการบริการจัดการ และใช้ทรัพยากร ในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีระเบียบวินัย

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2545, น. 146) ได้สรุปหลักธรรมรัฐ หรือธรรมาภิบาล (Good Governance)

ไว้ 8 ประการ ได้แก่

1. ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. ระบบการทำงานที่มีความโปร่งใส
3. การแบ่งความรับผิดชอบ
4. การทำงานตอบสนองประชาชน
5. ความชอบธรรมในการใช้อำนาจ
6. กฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน
7. การบริหารโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์
8. การบริหารอย่างมีวิสัยทัศน์

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2546, น. 60 - 64) ได้สรุปสาระสำคัญอันเป็นหลักพื้นฐานของธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ด้วยหลัก 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรมความหมายของนิติธรรม ได้แก่ กฎระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในองค์กรเป็นข้อตกลงร่วมกัน และการบังคับใช้กฎระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าวต้องเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกทุกฝ่ายในองค์กรกฎ และข้อบังคับเหล่านั้นต้องนำมา ซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในองค์กร รวมทั้งสร้างภาพเอื้อต่อการควบคุม และพัฒนาสังคมนั้นด้วยแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักนิติธรรมในองค์กร

1.1 ให้ความรู้แก่สมาชิกในองค์กรเรื่องกฎระเบียบข้อบังคับสิทธิเสรีภาพบทบาท และความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กร รวมทั้งขอบเขตในการมีส่วนร่วมในการบริหารแบบประชาธิปไตย

1.2 พัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี แก่ ประชาชน และพัฒนาการผลิตบุคลากรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นตัวชี้วัดกฎข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มีความเป็นธรรมสามารถปกป้องคนดี และลงโทษคนไม่ดีและมีการปรับปรุงกฎข้อบังคับ และระเบียบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ก็จะเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่ง

1.3 องค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเป็น ไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน ส่วนด้านการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเป็นธรรมมีความประพฤติสุจริตปราศจากคอร์รัปชัน นอกจากนี้ขนาดองค์กรอัตรากำลังคนและงบประมาณจะลดลง

1.4 สภาพสังคมในองค์กรมีข้อร้องเรียนคดีความ และการฟ้องร้องรวมทั้งสถิติการทำผิดกฎต่าง ๆ ลดลง คนในองค์กรตระหนักในสิทธิหน้าที่เสรีภาพของตนเองรู้ และเข้าใจกฎระเบียบข้อบังคับ และมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็นในกรณีต่าง ๆ

2. หลักคุณธรรมความหมายของคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนการทำงานให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติเป็นพลเมืองดี คือ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ได้แก่ สัจจะ คือ การรักษาความสัตย์ ทมะ คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ขันติ คือ การอดทนอดกลั้นและการอดออม จาคะ คือ การรู้จักละวางความชั่วความทุจริต

2.1 แนวทางการดำเนินการตามหลักคุณธรรม

2.1.1 สถาบันการศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เริ่มจากเยาวชนใน และนอกระบบการศึกษาของชาติอย่างจริงจัง

2.1.2 รมรงค์ใช้หลักคุณธรรมอย่างกว้างขวางจริงจังโดยเริ่มจากผู้บังคับบัญชา

2.1.3 รมรงค์ให้สังคมร่วมสนับสนุนผู้ปฏิบัติที่มีคุณธรรมที่ถูกรังแก โดยผู้มีอำนาจเหนือกว่ารวมถึงการยอมรับเชิดชูให้เกียรติและการให้ (Incentives) ในรูปแบบต่าง ๆ

2.1.4 องค์กรระดับต่าง ๆ มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึก ด้วยสื่อประเภทต่าง ๆ

2.1.5 ทุกหน่วยงานภาครัฐควรมีหลักจริยธรรมของตนเอง หรือจริยธรรม แต่ละสาขาวิชาชีพอย่างเปิดเผย

ละวางความชั่วความทุจริต

2.2 ตัวชี้วัดหลักคุณธรรม

2.2.1 การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ทั้งในและนอก องค์กรลดลง

2.2.2 คุณภาพชีวิตของคนในองค์กรมีการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากร ในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.3 องค์กรมีเสถียรภาพอยู่กันอย่างสงบสุขด้วยความมีระเบียบวินัย

3. หลักความโปร่งใส ความหมายของความโปร่งใส คือ การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งกันและกันของคนในองค์กร โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ เช่น บุคลากรในองค์กรรู้ขั้นตอนวิธีการทำงานที่จะติดต่องาน และสามารถตรวจสอบการทำงานได้ ภายในองค์กรจะต้องมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงานบริหารเงิน บริหารคนและ มีการสื่อสารที่ดีภายในองค์กร เช่น มีการกระจายข่าวรายวัน หรือรายสัปดาห์ให้สมาชิกในองค์กร ได้ทราบความเคลื่อนไหวขององค์กร

3.1 แนวทางในการสร้างความโปร่งใสในองค์กร

3.1.1 สํารวจความเห็นชอบของบุคลากรในหน่วยงานในเรื่องความโปร่งใส ที่ต้องการจากบุคลากร

3.1.2 บุคลากรตระหนักในความสำคัญและปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด ไว้ในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการ ปกครอง พ.ศ. 2539

3.1.3 ปรับปรุงระบบเอกสารระบบสารสนเทศให้เป็นระเบียบ สะดวกต่อ การใช้งาน และการสืบค้นตรวจสอบของประชาชน

3.1.4 จัดทำเอกสารคู่มือเกี่ยวกับให้บริการของส่วนราชการที่เข้าใจง่าย สะดวก ต่อการติดต่องานของหน่วยงานประชาชน

3.1.5 มีระบบประชาสัมพันธ์ภายในและภายนอกองค์กร

3.1.6 สร้างทัศนคติที่ดีในการให้บริการข้อมูลข่าวสาร และตอบข้อสงสัย
ของประชาชน

3.2 ตัวชี้วัดความโปร่งใส

3.2.1 สำนวความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ

3.2.2 จำนวนเรื่องกล่าวหาหรือเรียนการถูกสอบสวนลดลง

3.2.3 เกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจของหน่วยงานมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ

3.2.4 องค์กรมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณะ

4. หลักความรับผิดชอบ ความหมายของความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น
และตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องตามกฎหมายระเบียบของ
องค์กรปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่สังคมประชาชนและประเทศชาติ โดยคำนึงถึงประโยชน์
ของผู้รับบริการและส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งยอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานดังกล่าวทั้งที่เป็น
ผลดี และผลเสียหายตลอดจนพร้อมแสดงข้อเท็จจริงในการประกอบภารกิจต่อสาธารณชน สามารถ
ชี้แจงเหตุผลได้ และพร้อมรับการตรวจสอบจากสาธารณะ

4.1 แนวทางในการดำเนินการตามหลักความรับผิดชอบ

4.1.1 ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งการสร้างแบบอย่างที่ดีด้วย
การยกย่อง และส่งเสริมความประพฤติของบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี

4.1.2 สร้างความรับผิดชอบของตนเอง โดยใช้การมีส่วนร่วมมีระบบตรวจสอบ
และการประเมินผลที่น่าเชื่อถือได้

4.1.3 ส่งเสริมผู้มีความสามารถ โดยการให้รางวัล และลงโทษที่เหมาะสม
รวมทั้งในการจูงใจด้วยค่าตอบแทน และอื่น ๆ

4.2 ตัวชี้วัดเรื่องความรับผิดชอบ

4.2.1 ได้รับการยอมรับ และความพึงพอใจจากผู้รับบริการ และผู้เกี่ยวข้อง

4.2.2 ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.2.3 คุณภาพของงานทั้งด้านปริมาณความถูกต้องครบถ้วนรวมทั้ง
จำนวนความผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และจำนวนการเรียกร้อง หรือการกล่าวหาที่ได้รับ

5. หลักความมีส่วนร่วมความหมายของความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาส
ให้ประชาชน หรือบุคคลในองค์กรทุกระดับเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการบริหารงาน
หรือการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กร ได้ร่วมรับรู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ รวมทั้งร่วม
สนับสนุนติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเองได้ร่วมตัดสินใจ

5.1 แนวทางการสร้างความมีส่วนร่วม

5.1.1 องค์กรต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนพร้อมทั้งออกกฎระเบียบข้อบังคับให้บุคลากรในองค์กรถือปฏิบัติรวมทั้งพัฒนากลไกระบบการทำงานและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเอื้อต่อการสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรและประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

5.1.2 กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่บุคลากรตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บุคลากรสามารถบริหารภารกิจตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างตรงตามความต้องการ

5.1.3 รณรงค์และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรและประชาชนเห็นคุณค่า และความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5.1.4 จัดทำข้อมูลชี้แนะแนวทางการมีส่วนร่วมในงาน / โครงการต่าง ๆ รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชน ซึ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมนั้นมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

5.1.5 แสดงผลลัพธ์จากการเข้ามามีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชน ได้ทราบพร้อมทั้งมีรางวัลตอบแทนแก่เจ้าของความคิดเห็นที่นำไปสู่การปฏิบัตินั้น ๆ

5.1.6 สร้างหลักประกันในความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานขององค์กร

5.2 ตัวชี้วัดหลักความร่วมมือ

5.2.1 ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการต่าง ๆ รวมถึงการประหยัดงบประมาณ

5.2.2 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ

5.2.3 จำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือจำนวนข้อเสนอแนะหรือเสนอข้อคิดเห็นจากบุคลากร / ผู้เกี่ยวข้อง / ประชาชนในการดำเนินการเรื่องต่าง ๆ รวมถึงคุณภาพของการมีส่วนร่วม

6. หลักความคุ้มค่าความหมายของหลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมรวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน

6.1 แนวทางการดำเนินการตามหลักความคุ้มค่า

6.1.1 ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรต้องให้ความสำคัญ

6.1.2 ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สั้น หรือเบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียวเพื่อให้สะดวกและรวดเร็ว

6.1.3 ปฏิบัติงานอย่างประหยัดทรัพยากรประหยัดเวลาภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

6.1.4 กำหนดมาตรฐานการทำงานในหน้าที่ และเป้าหมายให้ชัดเจน

6.1.5 สร้างระบบความคุ้มค่า และรายงานผลการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อการตรวจสอบ

6.1.6 นำเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการทำงาน

6.1.7 เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวิธีการต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความคุ้มค่า

6.1.8 รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลภายนอก เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานในองค์กร

6.1.9 ให้ความสำคัญกับระบบติดตามประเมินผล และควรประกาศให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทราบเป็นระยะ ๆ

6.1.10 ใช้ระบบการประเมินการปฏิบัติงาน (RBM) และใช้การจัดสรรงบประมาณเป็นเครื่องมือในการพิจารณางบประมาณในโครงการ

6.1.11 จัดสรรงบประมาณตามผลสัมฤทธิ์ของงาน

6.1.12 ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักความคุ้มค่า

6.1.13 ให้รางวัลหน่วยงาน / กลุ่ม / บุคลากรที่ดำเนินการในวิธีดังกล่าวได้

6.2 ตัวชี้วัดในหลักความคุ้มค่า

6.2.1 ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

6.2.2 ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6.2.2.1 ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

6.2.2.2 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, น. 105 - 106) ได้สรุปหลักการพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (Rule of Laws) ได้แก่ การตรากฎหมายกฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับเหล่านี้ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม (Ethics) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยบรรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุน

ให้ประชาชนพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงจัง ยึดมั่นมีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงมาตรงไปด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็นการได้ส่วนสาธารณะการประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า (Cost - Effectiveness or Economy) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรจงทำให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า (2548, น. 21 - 56) ได้สรุปหลักธรรมาภิบาลของสถาบันพระปกเกล้า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ด้วยหลักการ 6 ประการ ดังนี้

1. ด้านหลักนิติธรรม (Rule of Laws) หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย 7 หลักการ คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ และฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” และหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ

1.1 หลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจ การตรวจสอบอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจ

1.2 หลักการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาคสิทธิทั้งสองประการ ดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

1.3 หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ และฝ่ายปกครองการใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน โดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้อกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลพินิจ

1.4 หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลังและหลัก ความพอสมควร

1.5 หลักความอิสระของผู้พิพากษาผู้พิพากษาสามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ โดยผู้พิพากษาที่มีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้มนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก 3 ประการ กล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

1.6 หลัก “ไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมายให้เป็นความผิดแล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้น ๆ มิได้

1.7 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัด หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมาย ดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

2. หลักด้านหลักคุณธรรม (Ethics) ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 3 หลักการ คือ หน่วยงานปลอดการทุจริต หน่วยงานปลอดจากการทำผิดวินัย และหน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยม และจรรยาบรรณองค์ประกอบของคุณธรรม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากคอร์ปชั่น หรือมีคอร์ปชั่นน้อยลง คอร์ปชั่นการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยรวมหมายถึง การทำให้เสียหายการทำลาย หรือการละเมิดจริยธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมายสำหรับพิษภัยของคอร์ปชั่นได้สร้างความเสียหาย และความเดือดร้อน และเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลในทางลบต่อคุณธรรมของการบริหารจัดการอย่างร้ายแรง เมื่อพิจารณาเรื่องของคุณธรรม จึงควรพิจารณาเรื่อง ต่อไปนี้

2.1 องค์ประกอบคุณธรรม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการไม่ปฏิบัติ ตามกฎหมายอย่างโจ่งแจ้ง หรือ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายน้อยลง

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดภัยจากการปฏิบัติที่น้อยกว่า หรือไม่เท่าที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

2.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดภัยจากการปฏิบัติที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

2.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดภัยจากการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ใช้วิธีการที่ผิดกฎหมาย หรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลงสำหรับการทำงานที่หน่วยงานปลอดภัยจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยม และจรรยาบรรณนั้นเป็นการกระทำผิดวิชาชีพนิยม ได้แก่ พฤติกรรมที่สวนทาง หรือขัดแย้งกับองค์ประกอบของวิชาชีพนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการมีจรรยาบรรณวิชาชีพ และการประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

3. ด้านความโปร่งใส (Transparency) ประกอบด้วย หลักการย่อย 4 หลักการ คือ หน่วยงาน มีความโปร่งใส ด้านโครงสร้างหน่วยงาน มีความโปร่งใสด้านการให้คณหน่วยงาน มีความโปร่งใส ด้านการให้โทษหน่วยงาน มีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล

3.1 ความโปร่งใสด้านโครงสร้างประกอบด้วยพฤติกรรม ต่อไปนี้

3.1.1 มีการตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง เช่น มีคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการสอบสวน เป็นต้น

3.1.2 โปร่งใสเห็นระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน

3.1.3 ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้การทำงาน

3.1.4 มีเจ้าหน้าที่มาด้วยระบบคุณธรรมมีความสามารถสูงมาอยู่ใหม่มากขึ้น

3.1.5 มีการตั้งกรรมการ หรือหน่วยงานตรวจสอบขึ้นมาใหม่

3.1.6 มีฝ่ายบัญชีที่เข้มแข็ง

3.2 ความโปร่งใสด้านให้คณประกอบด้วยพฤติกรรม ต่อไปนี้

3.2.1 มีค่าตอบแทนพิเศษในการปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จ

3.2.2 มีค่าตอบแทนเพิ่มสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

3.2.3 มีค่าตอบแทนพิเศษให้กับเจ้าหน้าที่ที่ซื่อสัตย์

3.2.4 มีมาตรฐานเงินเดือนสูงพอเพียงกับค่าใช้จ่าย

3.3 ความโปร่งใสด้านการให้โทษประกอบด้วยพฤติกรรม ต่อไปนี้

3.3.1 มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

3.3.2 มีวิธีการพิจารณาลงโทษผู้ทำผิดอย่างยุติธรรม

3.3.3 มีการลงโทษจริงจังกหนักเบาตามเหตุแห่งการกระทำผิด

3.3.4 มีระบบการฟ้องร้องผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ

3.3.5 หัวหน้างานลงโทษผู้ทุจริตอย่างจริงจัง

3.3.6 มีการปรามผู้ส่อทุจริตให้เลิกความพยายามทุจริต

3.3.7 มีกระบวนการยุติธรรมที่รวดเร็ว

3.4 ความโปร่งใสด้านการเปิดเผย ประกอบด้วย พฤติการณ์ ต่อไปนี้

3.4.1 ประชาชนได้เข้ามารับรู้การทำงานของคณะกรรมการตรวจสอบ

3.4.2 ประชาชนและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดหาการให้สัมปทาน การออกกฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ

3.4.3 ประชาชนสื่อมวลชน และองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีโอกาสควบคุม ฝ่ายบริหาร โดยวิธีการต่าง ๆ มากขึ้นมีการใช้กลุ่มวิชาชีพภายนอกเข้าร่วมตรวจสอบ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการ ซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็น ดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนด นโยบาย และการตัดสินใจของรัฐการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วย การแบ่ง สรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมระดับ การให้ข้อมูลเป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการ กับประชาชนเพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการและยังเปิดโอกาส ให้แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ หลักการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยหลักการ สำคัญ 4 หลักการ คือ

4.1 ระดับการให้ข้อมูลเป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อ สื่อสารระหว่างผู้วางแผน โครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับ การตัดสินใจ ของผู้วางแผนโครงการ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ เช่น การแถลง ข่าวการแจกข่าวการแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ

4.2 ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และ ประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ การริเริ่มโครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็น จากผู้ฟังรวมไปถึงการร่วมปรึกษาหารือ เป็นต้น

4.3 ระดับการวางแผนร่วมกัน และการตัดสินใจเป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจ และวางแผนเตรียมโครงการ และเตรียมรับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการระดับนี้ มักใช้ในกรณีที่เป็นเรื่องซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษา ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อุญาโตตุลาการเพื่อปัญหาข้อขัดแย้งและการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

4.4 ระดับการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจให้กับสาธารณชน เป็นระดับขั้นที่สูงสุดของการมีส่วนร่วม คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้มีการพัฒนาสมรรถนะ หรือขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้นจนอยู่ในระดับที่สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่และเกิดประโยชน์สูงสุด

5. หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถาม หรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงานหรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะรับผิดชอบความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยในแง่มุมมองของการปฏิบัติถือว่าสำนึกรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติ หรือทักษะที่บุคคลพึงแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องชี้ว่าได้ยอมรับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบประกอบด้วยหลักการย่อย ดังนี้

5.1 การมีเป้าหมายที่ชัดเจนการมีเป้าหมายชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญสิ่งแรกของระบบสำนึกรับผิดชอบ กล่าวคือ องค์กรจะต้องทำการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้ชัดเจนว่าต้องการบรรลุอะไร และเมื่อไรที่ต้องการเห็นผลลัพธ์นั้น

5.2 ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันจากเป้าหมายที่ได้กำหนดเอาไว้ต้องประกาศให้ทุกคนได้รับรู้ และเกิดความเข้าใจถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุ และเงื่อนไขเวลาที่ต้องการให้เห็นผลงาน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เป็นเจ้าของโครงการสร้างวัฒนธรรมนี้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประสานกำลังคนร่วมใจกันทำงาน เพื่อผลิตภาพโดยรวมขององค์กร

5.3 การปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมสำนึกรับผิดชอบอยู่ที่ความสามารถของหน่วยงานในการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในองค์กรผู้บริหารให้ความสนับสนุนแนะนำทำการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการประสานงานร่วมมือกันทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กร

5.4 การจัดการพฤติกรรมที่ไม่เอื้อการทำงานอย่างไม่หยุดยั้งปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงนับว่าเป็นเรื่องปกติ และทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง มักจะมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเสมอ

หน่วยงานต้องมีมาตรการในการจัดการกับพฤติกรรมต่อต้านการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ทุกคนเกิดการยอมรับแนวความคิด และเทคโนโลยีใหม่ ๆ

5.5 การมีแผนการสำรองส่วนประกอบสำคัญขององค์การที่มีลักษณะวัฒนธรรมสำนึกรับผิดชอบต้องมีการวางแผนฟื้นฟูที่สามารถสื่อสารให้ทุกคนในองค์การได้ทราบและเข้าใจถึงแผน และนโยบายขององค์การและที่สำคัญ คือ ต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องสมบูรณ์อย่างเปิดเผย

5.6 การติดตาม และประเมินผลการทำงานองค์กรจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลการทำงานเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าผลงานนั้นเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลงานที่พบว่ายังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดต้องมีการดำเนินการแก้ไขในทันที ขณะที่ผลงานที่ได้มาตรฐานต้องได้รับการยอมรับยกย่องในองค์การ

6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หลักการนี้ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารการจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดสิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย

6.1 การประหยัด หมายถึง

6.1.1 การทำงาน และผลตอบแทนบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสม

6.1.2 การไม่มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์

6.1.3 การมีผลผลิตหรือบริการได้มาตรฐาน

6.1.4 การมีการตรวจสอบภายใน และการจัดทำรายงานการเงิน

6.1.5 การมีการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด หมายถึง

6.2.1 มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.2 มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

6.2.3 มีการใช้ผลตอบแทนตามผลงาน

6.3 ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง

6.3.1 การมีนโยบายแผนวิสัยทัศน์พันธกิจ และเป้าหมาย

6.3.2 การมีการเน้นผลงานด้านบริการ

6.3.3 การมีการประเมินผลการทำงาน

6.3.4 ผู้บริหารระดับสูงมีสถานะผู้นำ

สรุปได้ว่า หลักสำคัญของหลักธรรมาภิบาล คือ หลักการพื้นฐานในการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

2.5.8 ธรรมาภิบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีศักยภาพ ในการให้บริการสาธารณะ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชน ได้อย่างแท้จริง สิ่งที่ทำทนาย อบต.อยู่ในขณะนี้ คือ การปรับกลยุทธ์ ทักษะคิด วิเคราะห์ วิธีการทำงานของ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลไปสู่การเป็น “ ราชการยุคใหม่ “ มุ่งปฏิบัติเพื่อเป้าหมาย คือ การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าและให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับธรรมาภิบาลนั้น ได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ดังนี้

2.5.8.1 หลักนิติธรรม เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับให้ทันสมัย และเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของชุมชน และชุมชนยินยอมปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งการปฏิบัติของ อบต. สามารถดำเนินการให้สอดคล้องได้ โดยการออกข้อบัญญัติตำบลของ อบต. ต้องเป็นไปตามที่กฎหมาย ให้อำนาจไว้ และต้องมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก และเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน ควรเปิดเวทีให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง อบต. ต้องเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อบัญญัติตำบล และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ ของประชาชนให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงด้วยการปิดประกาศ ณ ที่ทำการ อบต. ชุมชนทุกหมู่บ้าน หรือการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบังคับ ใช้ข้อบัญญัติตำบล รวมทั้งกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับให้ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ และต้องบังคับใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติกับบุคคล ใดหรือกลุ่มใดเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเสมอภาค ได้แก่ การจัดเก็บภาษีต้อง จัดเก็บอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและถูกต้อง โดยไม่กั้นแก่ง หรือลดหย่อนแก่ผู้ใดเป็นการเฉพาะ

2.5.8.2 หลักคุณธรรมเป็นการปฏิบัติที่ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม เป็นแบบอย่างแก่ ประชาชน เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริตจริงใจ มีระเบียบ วินัย มาทำงานตรงต่อเวลาให้บริการ ประชาชนด้วยความเสมอภาค ถูกต้อง สมาชิกสภา อบต. ต้องตระหนักในหน้าที่ของตนในฐานะ เป็นผู้แทนของประชาชนต้องมุ่งเน้นรักษาผลประโยชน์ส่วนตนมาประชุมอย่างสม่ำเสมอพิจารณา เรื่องต่าง ๆ ในสภาอย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมายึดหลักผลประโยชน์ต่อส่วนรวมและถูกต้องตามกฎหมาย ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมสูงเนื่องจากเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงาน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผู้ที่มีอำนาจ

ในการอนุมัติการเบิกจ่ายงบประมาณต่าง ๆ จะต้องยึดหลักความถูกต้องเป็นไปตามระเบียบ กฎหมายที่กำหนดไว้จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกชุมชน

2.5.8.3 หลักความโปร่งใส โดยเน้นการปรับกลไก และวิธีการทำงานให้มี ความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบได้โดยองค์การบริหารส่วนตำบลต้องถือปฏิบัติในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบ โดยเอกสารที่ต้องปิดประกาศให้ประชาชนทราบได้แก่

- 1) ข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- 2) มติการประชุมของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชน
- 3) มติของสภาที่ผ่านการรับรองแล้ว โดยเฉพาะมติที่กระทบต่อสิทธิหน้าที่รวมทั้งผลได้ผลเสียแก่ประชาชน รวมทั้งมติอื่น ๆ ที่ประชาชนควรทราบ
- 4) วาระการประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องปิดประกาศให้ประชาชนทราบล่วงหน้า เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมสภา ซึ่งสภาต้องอำนวยความสะดวกตามสมควร
- 5) ข้อบัญญัติตำบล กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของ องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งข่าวสารราชการที่ประชาชนควรรู้และประชาชนต้องปฏิบัติ
- 6) ขั้นตอนการปฏิบัติงานของ องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งเงื่อนไขการติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การชำระภาษีต่าง ๆ การขออนุญาตก่อสร้างอาคาร เป็นต้น ให้ประชาชนรู้ว่าขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ต้องใช้เอกสารประกอบอะไร และต้องใช้เวลานาน
- 7) ผลการดำเนินงานตามแผนงาน / โครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 8) เอกสารการจัดซื้อ - จัดจ้าง โดยเฉพาะการสอบราคา หรือประกวดราคา
- 9) ข้อมูลด้านการเงิน - การคลัง
- 10) ข้อมูลอื่น ๆ ที่ อบต. เห็นว่าควรเปิดเผยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่กำหนดไว้จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกชุมชน

2.5.8.4 หลักการมีส่วนร่วม ถือเป็นหลักที่มีความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้บริหาร และมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจทำอะไร อย่างเป็นไปขององค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบ การประเมินผลงานขององค์การ

บริหารส่วนตำบล และประชาชนมีสิทธิมีอำนาจในการถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประชาชนเห็นว่าปฏิบัติงานเสียหาย ล้มเหลว มีพฤติกรรมเสื่อมเสีย นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ รัฐธรรมนูญมาตรา 76 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ในมาตรา 16 (16) กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างน้อย ได้แก่

1) จัดทำแผนพัฒนาทั้งแผนพัฒนา 5 ปี และแผนพัฒนาประจำปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและกำหนดการจัดทำแผนพัฒนาโดยร่วมเสนอปัญหาความต้องการ และร่วมเสนอโครงการ / กิจกรรม เพื่อการพัฒนาในรูปแบบกระบวนการประชาคม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาในภาพรวมร่วมกำหนดทิศทางพัฒนาของ อบต.ว่าจะเดินทางไปทางใด ควรทำอะไรก่อน - หลัง

2) มีส่วนร่วมในการจัดซื้อ จัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งผู้แทนชุมชนร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อ - จัดจ้าง เพื่อให้เกิดความถูกต้องโปร่งใส และเป็นธรรม

3) ประชาชนมีสิทธิเข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลต้องแจ้งวาระการประชุมให้ประชาชนทราบทุกครั้ง และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมสภา

4) ประชาชนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติเพื่อให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาออกข้อบัญญัติตำบลตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

5) ประชาชนมีสิทธิถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภา อบต. ที่มีความประพฤติเสื่อมเสียได้ตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542

2.5.8.5 หลักการรับผิดชอบ อบต. ต้องตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อประชาชนมีความใส่ใจต่อปัญหาของชุมชน และมีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้บรรลุผลโดยไม่เลือกปฏิบัติและมีความกล้าหาญที่จะยอมรับผลการกระทำ นอกจากนี้ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร้องทุกข์และแจ้งความเดือดร้อนได้สะดวก มีความจริงใจในการนำโครงการ / กิจกรรมที่เสนอโดยประชาชน - ประชาคม นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

โดยคำนึงถึงความจำเป็นเร่งด่วน นำเอาโครงการ / กิจกรรมที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาไปจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามที่สัญญาไว้กับประชาชนหากทำไม่ได้ก็ต้องแจ้งให้ทราบ

2.5.8.6 หลักความคุ้มค่า เป็นการเน้นประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยใช้ทรัพยากร / งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รวมทั้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นให้สมบูรณ์และยั่งยืน โดยมีหลักการดำเนินการ ดังนี้

1) การดำเนินแผนงาน / โครงการ ต้องจัดลำดับความจำเป็นเร่งด่วน ควรทำอะไรก่อน - หลัง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

2) ในการจัดซื้อ - จัดจ้าง ต้องมุ่งให้เกิดการประหยัด หากสามารถต่อรองราคาที่ดีกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ได้จะทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีงบประมาณเหลือไปดำเนินการในโครงการอื่นเพิ่มขึ้น และทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์มากขึ้น

3) รมรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่ใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด รวมทั้งจัดกิจกรรมบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้ได้ยาวนาน

4) จัดตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณไม่ให้รั่วไหลสูญเปล่า โดยอาศัยอำนาจข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538 ข้อ 89 และ 90 เพื่อทำหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของฝ่ายบริหาร

5) การบริหารจัดการครุภัณฑ์ต่าง ๆ ของ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดทำระเบียบคุมให้ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน และควบคุมการใช้ให้เป็นประโยชน์เป็นไปตามวัตถุประสงค์และประโยชน์ต่อส่วนรวม

6) ควรคำนึงถึงความควรหรือไม่ควรที่จะกระทำ เช่น บางแห่งยังไม่มี ความพร้อมในการจัดเก็บขยะไม่มีรถและพนักงาน แต่กลับใช้งบประมาณซื้อถังขยะให้ประชาชนเพื่อรองรับขยะโดยไม่มีผู้จัดเก็บ การใช้จ่ายประโยชน์ไม่คุ้มค่าก็ไม่ควรกระทำ

2.5.8.7 หลักธรรมาภิบาลสากล United Nations Development Programmed 1997 : UNDP ได้กำหนดคุณลักษณะของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมาภิบาล ซึ่งได้นำเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์เข้ามารวม 9 ประการ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วม (Participation) ชาย และหญิงทุกคนควรมีสิทธิ์มีเสียงในการตัดสินใจทั้งโดยทางตรง หรือผ่านทางสถาบันตัวแทนอันชอบธรรมของตน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างนั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการสามารถเข้ามีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์

2) นิติธรรม (Rule of Law) ครอบคลุมกฎหมายต้องมีความเป็นธรรม และไม่มี การเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน

3) ความโปร่งใส (Transparency) ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนอย่างเสรีของข้อมูลข่าวสารบุคคลที่มีความสนใจเกี่ยวข้องจะต้องสามารถเข้าถึงสถาบัน กระบวนการ และข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ทั้งนี้การได้รับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ ต้องมีความเพียงพอต่อการทำความเข้าใจ และการติดตามประเมินสถานการณ์

4) การตอบสนอง (Responsiveness) สถาบัน และกระบวนการดำเนินงาน ต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

5) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus - Oriented) มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกันอันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะ เป็นนโยบาย และกระบวนการขั้นตอนใด ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6) ความเสมอภาค / ความเที่ยงธรรม (Equity) ชาย และหญิงทุกคนต้องมีโอกาส ในการปรับปรุงสถานะ หรือรักษาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

7) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) สถาบัน และกระบวนการต้องสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิด ประโยชน์สูงสุด

8) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม ก็ตามต้องมีภาระรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไปและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถาบันของตน

9) วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ผู้นำ และบรรดาสาธารณชน ต้องมีมุมมองที่เปิดกว้างและเล็งการณ์ไกลเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและการพัฒนามนุษย์ (สังคม) รวมถึงมีจิตสำนึกว่าอะไรคือความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาดังกล่าว ตลอดจนมีความเข้าใจ ในความสลับซับซ้อนของบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในแต่ละ ประเด็นนั้น

สรุปได้ว่า การบริหารงานของภาครัฐในทุก ๆ ด้านโดยชอบธรรม และมีประสิทธิภาพโดยเน้น การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกส่วนของสังคม ไม่ว่าจะ เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานประชาธิปไตยที่เข้มแข็งมีความชอบธรรม ด้านกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถ ตรวจสอบได้เป็นหลักพื้นฐานที่สามารถนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติได้จริง มีเป้าหมายเพื่อตอบสนอง ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2.6 บริบทพื้นที่การวิจัย

ภาคอีสาน (มาจากภาษาบาลี หรือภาษาสันสกฤต แปลว่า “ตะวันออกเฉียงเหนือ”) หรือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคหนึ่งในประเทศไทย ตั้งอยู่บนแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร มีแม่น้ำโขงกั้นประเทศลาวทางทิศเหนือ และตะวันออกของภาค ทางทิศใต้มีเทือกเขาพนมดงรักกั้นประเทศกัมพูชา และภาคตะวันออกของประเทศไทย และมีทิวเขาเพชรบูรณ์ และทิวเขาดงพญาเย็น เป็นแนวกั้นทางตะวันตกแยกจากภาคกลาง

ภาคอีสาน ยังมีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศไทย ประมาณ 168,854 ตารางกิโลเมตร หรือมีเนื้อที่ร้อยละ 33.17 เทียบได้กับหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย ได้จัดว่าเป็นพื้นที่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เทือกเขาที่สูงที่สุดในภาคอีสาน คือ ยอดภูมโนโล ภูหลวง และภูกระดึง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญของชาวอีสานในหลายจังหวัดด้วยกัน เช่น แม่น้ำห้วยหลวง, แม่น้ำชี, ลำตะคอง, แม่น้ำพอง, แม่น้ำเลย, แม่น้ำพรม, แม่น้ำมูล และแม่น้ำสงคราม

ภาษาหลักของภาคนี้ คือ ภาษาอีสาน ซึ่งเป็นภาษาอีสานสำเนียงหนึ่งทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ส่วนภาษาไทยนิยมใช้กันทั่วไปโดยเฉพาะในเมืองใหญ่และจังหวัดนครราชสีมาแต่ไม่ถือเป็นภาษาหลัก ขณะเดียวกันยังมีภาษาเขมรที่ใช้กันมากในบริเวณอีสานใต้ นอกจากนี้ ยังมีภาษาถิ่นอื่น ๆ อีกมาก เช่น ภาษาผู้ไท, ภาษาโส้, ภาษาไทโคราช, ภาษากวย (ส่วย), ภาษาแสก, ภาษาข่า, ภาษากะเลิง, ภาษาขี้ย และภาษาข้อ เป็นต้น ภาคอีสานยังมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดของประเทศ เช่น อาหาร, ภาษา และอักษร เช่น อักษรไทน้อย, ดนตรีหมอลำดนตรีกันตรึม, ดนตรีเจริญ และศิลปะการฟ้อนรำ การเซิ้ง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นต้น พื้นที่ทำการวิจัย คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง : ภูมิศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ มีรายละเอียดแยกเป็นรายจังหวัด ดังนี้

2.6.1 จังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่สามารถเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นได้ก่อนพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย เพราะตั้งอยู่ทางตะวันออกสุดของประเทศ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของเส้นเวลาหลักของประเทศที่เส้นแวง 105 องศาตะวันออก และมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีวัฒนธรรม และประเพณีดั้งเดิมที่ตกทอดรุ่นสู่รุ่นมาจากบรรพบุรุษตั้งแต่ยุคขอมโบราณ ที่ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทยถิ่นอีสาน ปัจจุบันเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ อุบลราชธานียังอุดมไปด้วย ทรัพยากร ธรรมชาติมากมาย ทั้งป่าไม้ สัตว์ป่า พืชพรรณนานาชนิด แหล่งน้ำขนาดใหญ่ น้อยหลายแห่ง และภูมิทัศน์ที่งดงามแปลกตา โดดเด่น รวมทั้งมีโรงแรมที่พักมากมายและการคมนาคมสะดวกสบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสนามบิน

ทำให้จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเมืองท่องเที่ยวที่น่าสนใจไม่แพ้จังหวัดอื่น ๆ ของภูมิภาคที่นักเดินทางไม่ควรพลาดมาเยี่ยมชม จังหวัดอุบลราชธานี มีเนื้อที่ประมาณ 16,113 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10 ล้านไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ ตั้งอยู่ในบริเวณแอ่งโคราช ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออกมีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางจังหวัดจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกมาบรรจบกับแม่น้ำชีแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม มีภูเขาสลับซับซ้อนทางตอนใต้ เทือกเขาสำคัญ คือ เทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาพนมดงรัก แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง, อำเภวารินชำราบ, อำเภอเดชอุดม, อำเภอพิบูลมังสาหาร, อำเภอตระการพืชผล, อำเภอเขมราฐ, อำเภอน้ำยืน, อำเภอเมืองใน, อำเภอบุญศรี, อำเภอศรีเมืองใหม่, อำเภอม่วงสามสิบ, อำเภอนาจะหลวย, อำเภอโขงเจียม, อำเภอกุศขำวุ่น, อำเภอโพธิ์ไทร, อำเภอตาลสุม, อำเภอสิรินธร, อำเภอสำโรง, อำเภอกอนนดแดง, อำเภอทุ่งศรีอุดม, อำเภอนาเขี้ยว, อำเภอนาตาล, อำเภอเหล่าเสือโก้ก และอำเภอสว่างวีระวงศ์

2.6.2.1 อาณาเขต จังหวัดอุบลราชธานี มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญ

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชาตามแนวเทือกเขาบรรทัด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธร และศรีสะเกษ

2.6.2.2 ประชากร 1,855,467 คน ชาย 929,860 คน (50.11%) หญิง 925,607 คน (49.89%) การปกครองจังหวัดอุบลราชธานี มี 25 อำเภอ 219 ตำบล 2,699 หมู่บ้าน 575,327 หลังคาเรือน

2.6.2.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จำนวนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำแนกเป็น อบจ. 1 แห่ง เทศบาล 34 แห่ง และอบต. 194 แห่ง

2.6.2.4 คำขวัญประจำจังหวัด “เมืองดอกบัวงาม แม่น้ำสองสี มีปลาแซบหลาย หาดทรายแก่งหิน ถิ่นไทยนักปราชญ์ ทวยราษฎร์ใฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์”

2.6.2 จังหวัดยโสธร

จังหวัดยโสธร เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย เดิมชื่อบ้านสิงห์ท่า เมืองยศสุนทร เป็นเมืองเก่าแก่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำชีมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 200 ปี มีประเพณีบุญบั้งไฟที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ประเพณีหนึ่งเดียวในโลก จัดตั้งโดยคณะปฏิวัติของ จอมพลถนอม กิตติขจร ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 70 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2515 อันให้แยกอำเภอยโสธร อำเภอกุศขุม อำเภอเลิงนกทา อำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอป่าดิว ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี แล้วรวมกันตั้งเป็นจังหวัดยโสธร และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2515 สืบไป โดยมีนายชัยทัต สุนทรพิพิธ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดยศธรคนแรก จังหวัดยศธร แบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 78 ตำบล 885 หมู่บ้าน ประกอบด้วย อำเภอเมืองยศธร, อำเภอเลิงนกทา, อำเภอไทยเจริญ, อำเภอภูคชุม, อำเภอทรายมูล, อำเภอป่าดิว, อำเภอกำเขื่อนแก้ว, อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอก้อวัง

2.6.2.1 อาณาเขต จังหวัดยศธร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและมุกดาหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญ และอุบลราชธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด

2.6.2.2 ประชากร ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2559 จังหวัดยศธร มีประชากร จำนวน 539,815 คน เป็นชาย 270,748 คน และหญิง 269,067 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 163,701 ครัวเรือน มีอัตราการเพิ่มธรรมชาติเฉลี่ยร้อยละ 0.45 ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 130 คน/ ตารางกิโลเมตร

2.6.2.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จังหวัดยศธร มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบ จำนวน 88 แห่ง แยกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 63

2.6.2.4 คำขวัญประจำจังหวัดยศธร “เมืองบั้งไฟโก้ แตงโมหวาน หมอนขวาน ผ้าจิด แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิ”

2.6.3 จังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ลักษณะภูมิประเทศทางตอนใต้เป็นที่สูง และค่อย ๆ ลาดต่ำไปทางเหนือลงสู่ลุ่มแม่น้ำมูล ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด ปัจจุบันมีเนื้อที่ 8,840 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย อำเภอ 22 อำเภอ

2.6.3.1 มีการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดศรีสะเกษมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนเกิดพัฒนาการที่เข้มข้นในสมัยอาณาจักรขอม ซึ่งได้ทิ้งมรดกทางวัฒนธรรมหลายประการ ไว้เช่น ปราสาทหิน และปราสาทกู่ศิลปะขอม ตั้งกระจุกกระจายอยู่หลายแห่ง ครั้นในสมัยอาณาจักรอยุธยามีการยกบ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน (บริเวณใกล้ ๆ ปราสาทกูด หรือปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน วัดเจ็ก อำเภอขุขันธ์ ในปัจจุบัน) เป็นเมืองขุขันธ์ และในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่ง อาณาจักรรัตนโกสินทร์ได้ย้ายเมืองไปยังบริเวณตำบลเมืองเก่า (ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมืองศรีสะเกษ ในปัจจุบัน) แต่เรียกชื่อเมืองขุขันธ์ ตามเดิม กระทั่งยกฐานะเป็น จังหวัดขุขันธ์ เมื่อ พ.ศ. 2459 แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อพ.ศ. 2481

2.6.3.2 แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญในจังหวัดศรีสะเกษ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร, ผามออีแดง, สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ศรีสะเกษ, ปรากฏ์ภู, ปราสาทหินวัดสระกำแพงน้อย, ปราสาทสระกำแพงใหญ่, ปราสาทเขย, ปราสาทหินบ้านปราสาท, ปราสาทหินโคกฉนวน, บึงนกกบี่น้ำไพรบึง, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยศาลา ส่วนด้านเศรษฐกิจนั้น พืชเกษตรกรรมเป็นหลัก พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวหอมมะลิ ผลไม้ เช่น ทุเรียน และเงาะ พืชสวน เช่น หอมแดง กระเทียม และยางพารา ตลอดจนพืชไร่ เป็นต้นว่า มันสำปะหลัง และถั่วลิสง

2.6.3.3 อาณาเขต จังหวัดศรีสะเกษ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดยโสธร และจังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดร้อยเอ็ด

2.6.3.4 ประชากร มีประชากรราว 1,474,440 คน ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ซึ่งพูดภาษาถิ่นต่าง ๆ กัน อาทิ ภาษาลาว (สำเนียงลาวใต้ซึ่งใช้ครอบคลุมทั้งฝั่งอุบลราชธานีและจำปาศักดิ์) ภาษากูย, ภาษาเขย และภาษาเขมรถิ่นไทย ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และนับถือผีมาแต่เดิม

2.6.3.5 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ข้อมูล อบต. อบจ. 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 35 แห่ง อบต. 179 รวมทั้งสิ้น 217 แห่ง

2.6.3.6 คำขวัญของจังหวัด “หลวงพ่อดำคู่บ้าน ถิ่นฐานปราสาทขอม ข้าวหอมกระเทียมดี มีสวนสมเด็จ เขตดงลำดวน หลากล้วนวัฒนธรรม เลิศล้ำสามัคคี”

2.6.4 จังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดในตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 30 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 104 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึง 105 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยรถยนต์ประมาณ 568 กิโลเมตร แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2536 มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 1,975,780 ไร่ หรือ 3,161.248 ตารางกิโลเมตร

2.6.4.1 จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นที่ลุ่ม มีเนินเขาเตี้ย ๆ ทอดยาวไปจรดจังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอชานุมาน ลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย และดินลูกรังบางส่วนพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 227 ฟุต แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอชานุมาน

อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอนา อำเภอนาคนิคม อำเภอหัวตะพาน อำเภอลืออำนาจ ประกอบด้วย 56 ตำบล 607 หมู่บ้าน

2.6.4.2 อาณาเขต จังหวัดอำนาจเจริญมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดเขต จังหวัดยโสธร ที่อำเภอเลิงนกทา และจังหวัดมุกดาหาร ที่อำเภอคอนสาร

ทิศตะวันออก ติดเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงด้านอำเภอนามานเป็นระยะทาง 38 กิโลเมตร และจังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอเขมราฐ อำเภอกุดข้าวปุ้น และอำเภอตระการพืชผล

ทิศตะวันตก ติดเขต จังหวัดยโสธรอำเภอป่าติ้วและอำเภอเลิงนกทา

ทิศใต้ ติดเขต จังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอม่วงสามสิบ

2.6.4.3 ประชากร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559) จังหวัดอำนาจเจริญ มีประชากร 376,325 คน แยกเป็นชาย 188,104 คน หญิง 184,278 คน จำนวนครัวเรือน 109,509 ครัวเรือน

2.6.4.4 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง อบต. 39 แห่ง รวมเป็น 64 แห่ง

2.6.4.5 คำขวัญประจำจังหวัดอำนาจเจริญ “พระมงคลมิ่งเมือง แหล่งรุ่งเรือง 7 ลุ่มน้ำงามล้ำถ้ำศักดิ์สิทธิ์ เทพนิมิตพระเหลา เกาะแก่งเขาแสนสวย เลอค่าด้วยผ้าไหม ราษฎร์เลื่อมใสใฝ่ธรรม”

2.6.4.6 ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่องจำนวนประชากรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ผู้อำนวยการทะเบียนกลางประกาศจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559 แยกเป็นกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ ดังนี้

2.6.4.7 จำนวนประชากร ทั่วประเทศ 65,931,550 คน แยกเป็นรายจังหวัด ดังนี้

จังหวัดอุบลราชธานี 1,862,965 คน

จังหวัดยโสธร 539,815 คน

จังหวัดศรีสะเกษ 1,474,440 คน

จังหวัดอำนาจเจริญ 376,325 คน

รวมประชากร 4 จังหวัด ทั้งสิ้น 4,253,545 คน

2.6.4.8 จำนวน อปท. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ ดังนี้

อบจ.	จำนวน 4 แห่ง
เทศบาลนคร	จำนวน 1 แห่ง
เทศบาลเมือง	จำนวน 7 แห่ง
เทศบาลตำบล	จำนวน 104 แห่ง
อบต.	จำนวน 492 แห่ง
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 608 แห่ง

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณีศึกษา พระพินิจ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลนามะเฟือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ คือ ประชาชนส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ของเทศบาลอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการดำเนินการ คือ การเข้าร่วมจัดทำโครงการป้องกันอัคคีภัยในเขตเทศบาลในพื้นที่ใกล้เคียงอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเทศบาลให้กับประชาชนได้รับรู้ อยู่ในระดับต่ำ ด้านการรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการได้ตามแผนงานที่วางไว้ อยู่ในระดับน้อย และด้านการตรวจสอบติดตามและประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนอยู่ในระดับน้อย ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาล พบว่า ด้านเศรษฐกิจ คือ การเข้าการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร และยกระดับรายได้ของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยต่ำ และด้านการเมือง คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองภายในเทศบาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาล พบว่า ด้านภาวะผู้นำ คือ การเข้าร่วมแก้ปัญหา เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการบริหารจัดการ คือ มีการออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการในการรับผิดชอบการทำงานเป็นไป โดยคำนึงถึงลักษณะของงาน และความสามารถของผู้ปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยต่ำ ด้านพฤติกรรมบุคลากรในหน่วยงาน คือ การเปิดเผย และให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างโปร่งใสผ่านสื่อต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำ และด้านแรงจูงใจ คือ มีการประกาศ

เกียรติคุณแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีให้แก่ชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) ระดับเงื่อนไขที่เอื้อ และเป็นอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเต็มใจมาทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เข้ามามีส่วนร่วมเพราะเทศบาลเชิญหนังสือ และคิดว่าบรรยากาศในการทำงานมีความร่วมมือและเป็นมิตร จึงเข้ามามีส่วนร่วมส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเห็นว่านายกเทศมนตรีปฏิบัติหน้าที่โปร่งใสอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เครือวัลย์ สืบอ้าย (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” ผลทางการวิจัย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยประชาชนมีความสนใจที่จะไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการจัดกลุ่มปัญหาหมู่บ้าน สนใจตรวจสอบการทุจริตประพฤติมิชอบเข้าร่วมการประชุมสภาท้องถิ่น การจัดทำแผนพัฒนาสำหรับด้านแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยมีประชาชนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นผู้ได้รับประโยชน์ สนับสนุน ร่วมสัมมนาติดตามประเมินผลในกิจกรรมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การกำจัดขยะ โดยร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมประชุมกับชุมชนองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ประชาชนยังมีข้อเสนอแนะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแฝกต้องดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล และควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

จิตา จิตรตั้งตรง (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และตำแหน่ง / บทบาทผู้นำในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นกรรมการชุมชนจำนวน 165 คน จากกรรมการชุมชนทั้งหมด 174 คน ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูล และสอบถามจากคณะกรรมการชุมชนทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่าวัดระดับความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม 5 ระดับ มีทั้งหมด 2 ตอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t - test และ F - test ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยภาพรวม และรายด้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ สมรส และอาชีพ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ระดับการศึกษา เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการติดตามและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และตำแหน่ง / บทบาท ผู้นำในชุมชน จากผลการวิจัย พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ณรงค์ วาริชล (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาล สู่ “เมืองน่าอยู่” กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนเทศบาล ตำบลบางพระในการพัฒนาเทศบาล สู่เมืองน่าอยู่ ประชากร คือ กรรมการชุมชนเทศบาล ตำบลบางพระ จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า กรรมการชุมชน ส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุ 41 ปี ขึ้นไป มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพลูกจ้าง / รับจ้าง มีรายได้ 10,001 - 15,000 บาท / เดือน และได้รับการฝึกอบรมความรู้ 5 ครั้งขึ้นไป การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ในภาพรวมมีส่วนร่วม 33 อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยคณะกรรมการมีส่วนร่วมด้านคิดค้นปัญหามากที่สุด เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วม วางแผนดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติและด้านการมีส่วนร่วม ประเมินผล ตามลำดับ

เด่นดวง สุนทรดี (2550, น. 78) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลแกลง อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง และจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน คือ ด้าน การบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และมีการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 7 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการจัดให้มี และบำรุง ทางบกทางน้ำ รองลงมา ด้านการรักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้ง การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ด้านการให้ราษฎร ได้รับการศึกษาอบรม ด้านป้องกัน และระงับ โรคติดต่อ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชนผู้สูงอายุและผู้พิการ ด้านการรักษาความสงบ เรียบร้อยของประชาชน และด้านการให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน พบว่า โดยรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05

ทงศักดิ์ เดชไพโรชลา (2550, น. 56 - 59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ขององค์การบริหารส่วนตำบล (พ.ศ. 2551 - 2553) กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อจำแนกรายด้านทุก ๆ ด้าน คือ การร่วมตัดสินใจ ร่วมในการปฏิบัติการ (การดำเนินการ) ร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วม ในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อยเช่นกัน ในส่วนของการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี มีเพศ อายุ รายได้ การศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ด้านสถานภาพครอบครัว อาชีพ ไม่แตกต่างกัน

ทองใบ หนูไพล (2550, น. 64 - 65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยส่วนร่วมในการวางแผน และการตัดสินใจมีคะแนนสูงสุด ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามประเมินผลมีค่าคะแนนต่ำสุด

ธีระยุทธ สุกเสมอใจ (2550, น. 69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย โดยด้านการรับผลประโยชน์จากการบริหารงานประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผนการบริหารงาน และด้านการติดตามประเมินผลประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้สุทธิ / ปี และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ และสำหรับปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส และอาชีพ

ธนวัฒน์ คำภีลานนท์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี ใน 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการประเมินผล และเพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, อาชีพ, ตำแหน่ง, รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน)

และความรู้ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ ได้แก่ กรรมการ ชุมชนที่สังกัดอยู่ในเขตเทศบาล เมืองคูคต อำเภอคำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ที่ส่งแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนให้ผู้วิจัย จำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่า t - test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ค่า One - Way ANOVA จากผลการวิจัย พบว่า การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้าน อยู่ในระดับมากหนึ่งด้าน คือ ด้านการรับผลประโยชน์ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน เรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการประเมินผล และด้านการปฏิบัติกร ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการ ชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี พบว่า กรรมการ ชุมชนที่มีเพศ, อายุ, การศึกษา, ตำแหน่ง, รายได้, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความรู้ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น กรรมการชุมชนที่มีอาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์ (2550, น. 89) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำ แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาโดยพิจารณา รายด้าน พบว่า ด้านการเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน / ตำบล และด้านการคัดเลือกแนวทางพัฒนาและจัดลำดับความสำคัญโครงการกิจกรรมในการจัดทำแผนพัฒนา สามปี อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการคัดเลือกตัวแทนเป็นกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ด้านการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาสามปี และด้านการติดตามประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วม ในระดับปานกลาง

ปัทมา ปานเนตรแก้ว (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารพัฒนา ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการร่วมประชุม การพิจารณาโครงการ การดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ และการประเมินผล อยู่ในระดับน้อยแต่ในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ กลาง 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง พบว่า ด้านความสนใจงานพัฒนาท้องถิ่น ระดับความถี่ ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และการบริการสาธารณประโยชน์ที่ประชาชน จะได้รับเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย คือ องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นจะต้องพัฒนากลไก และกระบวนการในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชนในการบริหารงาน

ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องส่งเสริมให้ชุมชนได้มีจิตสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถร่วมกันคิด พัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้นทำให้เกิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ในชุมชน

ปรินดา อธิศลาเวทย์ (2550, น. 98) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหา ด้านการเตรียมการจัดทำแผน ด้านการตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาในห้วง สามปี ด้านการจัดทำร่างแผนพัฒนา และด้านการจัดทำรายละเอียด โครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนา การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคาม พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคาม ไม่แตกต่างกัน

ไพโรพ ถนัดคำ (2550, น. 65 - 66) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด วัตถุประสงค์ การศึกษา เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจตุร - พักตรพิมาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ สมมติฐาน โดยสถิติ (One - Way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ดำเนินงานของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบล จตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างเพศชาย และเพศหญิง พบว่า แตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลมากกว่าเพศชาย ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานของเทศบาลทั้ง 3 กลุ่ม คือ อายุ 18 - 30 ปี อายุ 31 - 45 ปี และอายุ 45 ปีขึ้นไป พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ .05 และการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การดำเนินงานของเทศบาล ระหว่างระดับการศึกษา ทั้ง 4 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช. หรือเทียบเท่าอนุปริญญา ปวส. หรือเทียบเท่า และปริญญาตรีขึ้นไป มีความแตกต่างกัน

พัชรินทร์ กอบตระกูล (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การส่วนตำบล กรณีศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การส่วนตำบล กรณีศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความแตกต่างข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบล และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่ององค์การบริหารส่วนตำบล และประโยชน์ที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบลมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การส่วนตำบลในส่วนของแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานนั้น ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงสม่ำเสมอ จัดทำโครงการ อบรม, พบประชาชน เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ ข้อเรียกร้อง และเชิญชวนให้ประชาชนเข้ารับฟังการประชุมสาธารณะถึงเข้ามาตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อความน่าเชื่อถือ และความโปร่งใส รวมทั้งให้การปลูกฝัง และการส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย

รัชนิดา ไสยรส (2550, น. 88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดให้มีการบำรุงทางบก และทางน้ำ ด้านการรักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ด้านการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม ด้านการป้องกัน และระงับโรคติดต่อ ด้านการจัดให้มีการส่งเสริมการพัฒนาศตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และด้านการจัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วราพร นิบุรณ์ (2550, น. 74 - 75) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลมะนังยง ในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549 - 2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (2549 - 2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (การดำเนินการ) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง และ ด้านการมีส่วนร่วมในการพยายามติดตาม และประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

วิระชัย คำล้าน (2550, น. 121) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการกำกับ ติดตามผลและด้านการร่วมรับประโยชน์ ตามลำดับ ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการร่วมดำเนินการ เมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ อาชีพ และหมู่บ้านที่อยู่อาศัย พบว่า เพศ และหมู่บ้านไม่มีความแตกต่างกัน อาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกศัช สุขเจริญ (2551, น. 94 - 96) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานตามแผน พัฒนาเทศบาลตำบลไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2545 - 2547 ผลการวิจัย พบว่า ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบล 3 ปี ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน / หมู่บ้าน ในพื้นที่เทศบาลตำบลไชยปราการ ประสบความสำเร็จตามแผนในระดับมาก กล่าวคือ คุณภาพชีวิต โดยรวมของประชาชนดีขึ้น คุณภาพในการให้บริการประชาชนดีขึ้น การดำเนินงานตามแผนพัฒนา เทศบาลตำบลสามารถแก้ไขปัญหาความจำเป็นเร่งด่วนของประชาชนและชุมชน สอดคล้องและตรงตาม ความต้องการของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ การจัดสรรงบประมาณคำนึงถึงความคุ้มค่าและเกิดผลประโยชน์ สูงสุดแก่ประชาชน คุ้มค่ากับงบประมาณ เวลา และทรัพยากรที่ใช้ไป ปีวิจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบล 3 ปี ซึ่งประกอบด้วย หลักเกณฑ์การจัดทำแผนฯ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ปฏิบัติงาน การประสานงาน และการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงาน ตามแผนเทศบาล 3 ปี มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างสูงถึงระดับสูง กล่าวคือ หากเทศบาลตำบลไชยปราการ จัดทำแผนเป็นไปตามขั้นตอน และระเบียบปฏิบัติการจัดแผนมีการ รับฟังความคิดเห็นที่เกิดจากมติเสียงใหญ่ของคนในชุมชน และมีการติดตาม / ตรวจสอบกระบวนการ จัดทำแผน บุคลากรเทศบาลตำบลไชยปราการมีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่รับผิดชอบตามแผน

มีความรู้ ความเข้าใจในเกณฑ์การจัดทำแผน ระบบการจัดสรรงบประมาณมีความเป็นธรรม โปร่งใส คล่องตัว มีการประสานงาน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีระบบ การตรวจสอบกระบวนการการจัดทำแผนทุกขั้นตอนอย่างเปิดเผย และมีหลายฝ่ายเข้าร่วมดำเนินการ จัดแผน จะทำให้ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบล 3 ปี สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน และหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผน พัฒนาเทศบาลตำบลไชยปราการในการแก้ไขปัญหาชุมชนและหมู่บ้าน ได้แก่ การให้บริการสาธารณสุขปศุ ศาสตร์สาธารณสุขที่เทศบาลดำเนินการยังไม่มีคุณภาพ ประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ จัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล จึงมีผลให้ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาล งบประมาณที่ยังไม่พอเพียงกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน ปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ได้รับการ แก้ไขเพียงบางส่วนประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญในการจัดแผนพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร เป็นต้น สำหรับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานจัดทำแผนพัฒนาและการดำเนินงานตามแผนพัฒนา ของเทศบาลตำบลไชยปราการ เทศบาลควรประสานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ เอกชน และภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องอย่างป็นรูปธรรม มีระบบการจัดสรรงบประมาณที่เป็นสัดส่วน สอดคล้อง กับกิจกรรม แผนงาน โครงการต่าง ๆ เร่งดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการ จัดทำแผนพัฒนาฯ และควรให้ความสำคัญในการเรียงลำดับความสำคัญ และปัญหาเร่งด่วน

นฤชิต ชูช่วย (2551, น. 81 - 82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อเปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตลาด กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน โดยสถิติ (One - Way ANOVA) ผลการวิจัย พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบล ยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อาชีพ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของเทศบาลตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกัน

อดิสรณ์ ชัดสีใส (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียม

การจัดทำแผน การรวบรวมข้อมูล และปัญหาสำคัญการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาของท้องถิ่น ในปัจจุบัน การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดพันธกิจ การกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาและแนวทางการพัฒนา การกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนา การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ และร่วมตรวจสอบกระบวนการจัดทำแผนทุกขั้นตอน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการ กิจกรรมเสนอปัญหา มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น การทำประชาคมมีส่วนร่วมในการใช้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในบางครั้งเท่านั้น ทั้งนี้ประชาชนบางส่วนยังไม่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากนัก มองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ และตนเองขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 3) ปัญหา และอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า ประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้ามีส่วนร่วมจัดทำแผนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจ 4) ปัญหา และอุปสรรคในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการประสานงานขอความร่วมมือสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ และจังหวัด ปัญหาการสื่อสารกับประชาชนในชุมชน / หมู่บ้านชาวไทยภูเขา ขาดข้อมูลที่ทันสมัย ระยะเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาฯ เร่งรีบ และบางส่วนมีความเห็นว่า ขาดการคำนึงถึงปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความรู้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนมีการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐทุกระดับ และมีการประชาสัมพันธ์เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

กวีนา คำก้อน (2552, น. 76) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ วัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบสมมติฐาน โดยสถิติ t - test ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน

คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน โดยเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง และเมื่อจำแนกตามช่วงอายุผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง โดยรวม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันและเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง โดยรวม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

ณัฐรุจา คันนารัตน์ (2552, น. 57 - 58) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนโดยรวม และจำแนกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการประเมินผล ด้านผลประโยชน์ และด้านการตัดสินใจ โดยประชาชนในเขตตำบลโพธิ์ชัย ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่มีประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย โดยรวม และเฉพาะด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนาธิศย์ หงส์ทอง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอค้อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาคมกับเทศบาลตำบลเชิงดอยในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของประชาคม โดยการศึกษาจากประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 220 คน ผลการวิจัย พบว่า ประชาคมหมู่บ้านส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับเทศบาลตำบลเชิงดอยในการแก้ไขปัญหาการจัดทำพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการดำเนินแผนงาน โครงการต่าง ๆ ในระดับมาก ประชาคมมีความต้องการเข้าร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ของเทศบาลอันแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้านในระดับที่สูง บทบาทและศักยภาพของประชาคมในพื้นที่เทศบาลสามารถช่วยเหลือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนและการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาคมกับเทศบาลตำบลเชิงดอยมีในระดับปานกลาง งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาคมเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกในการค้นหาปัญหา หรือความต้องการของชุมชนและการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างเต็มที่แก่ประชาคมก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นในอนาคต จากการศึกษาวิจัยต่าง ๆ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งค่อนข้างจำกัดอยู่เพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย หรือการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังอยู่ในระดับต่ำ สาเหตุเนื่องจากปัจจัยภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในภายนอกรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรท้องถิ่น และชุมชนเป็นไปอย่างค่อนข้างห่างเหิน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญที่ต้องดำเนินการภารกิจในการพัฒนาท้องถิ่นลดกระแสการต่อต้านความขัดแย้ง และขจัดปัญหา อีกทั้งเพื่อสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมือง ซึ่งถูกคาดหวังจากการดำเนินงานการกระจายอำนาจและการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำอย่างไรจึงจะสนองตอบการกระจายอำนาจและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงให้เกิดขึ้นกับประชาชน ซึ่งองค์กรต้องทบทวนบทบาทภารกิจการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับชุมชน มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นเงื่อนไข เป็นปัญหาอุปสรรค หรือที่ส่งผล หรือผลกับการมีส่วนร่วมโอกาส หรือช่องทางการสื่อสาร กลไกการดำเนินงานควรเป็นอย่างไรที่จะสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ดังนั้นการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงต้องสร้างความเข้าใจ ร่วมกันว่าเป็นหน้าที่ของพลเมือง โดยยึดหลักเหตุผลเพื่อประโยชน์สูงสุดที่เกิดกับสังคมชุมชนโดยรวม

นงนุช เครือศรี (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตำบลตลาดขวัญ อำเภอคลองสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประชาคมในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและบทบาทของประชาชนในกระบวนการประชาคมพื้นที่ตำบลตลาดขวัญ อำเภอคลองสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย คือ ประชาชนในตำบลตลาดขวัญ อำเภอคลองสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประชาคมในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานน้อย ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นตนเองมีการจัดทำเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านและเวทีประชาคมระดับตำบลโดยมีระบบการจัดการชุมชนตั้งขึ้นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีคณะทำงานกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจนและเหมาะสม การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และแนวทางในการพัฒนาด้าน โครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน รวมถึงให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงสามารถตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงผลกระทบต่อชุมชนของตนเอง รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนแสวงหาความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

พานี เรียงทอง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนา ด้านการเสนอปัญหา และร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ด้านของการควบคุมติดตามและประเมินผล ผลทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพรายได้ และระยะเวลาในการอยู่อาศัย และความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระยะเวลาในการอยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย ทั้งนี้จำเป็นต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของการพัฒนาให้มากขึ้น ตั้งแต่ขั้นตอนการเสนอปัญหา และการร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนพัฒนา และขั้นตอนควบคุม ติดตามและประเมินผล เพื่อให้ตำบลบางเตยมีการพัฒนาที่ดีขึ้น และเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองตามความต้องการของประชาชนในทุกภาคส่วน

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา ประชาชนในเขตเทศบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการดูแลรักษา และด้านการค้นพบสาเหตุของปัญหา อยู่ในระดับสูงด้านการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนดำเนินงาน และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ระเบียบเรียบร้อย โดยปลูกจิตสำนึกถึงมิติของสถานที่ด้านวัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ ในมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

วีระชาติ เมืองใจ (2552, น. 124) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนด้านที่อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ การได้รับรู้ข่าวสารจากแหล่งข้อมูลภายนอก ความคาดหวังเกี่ยวกับโครงการ การเป็นสมาชิกกลุ่ม รายได้ของครอบครัว และการเข้าถึงระบบข้อมูล เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ได้ร้อยละ 70.2

ศุภชัย ศรีประเสริฐ (2552, น. 44 - 46) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลสิงห์โคก ในการจัดทำแผนชุมชน ผลจากการวิจัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน คือ มีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมบุคคล การเตรียมพร้อมข้อมูลและพื้นที่ การจัดทำแผนและการนำแผนชุมชนไปดำเนินการ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ปัญหาเรื่องเวลาที่ทับซ้อนกับงานประจำของเจ้าหน้าที่ เวลาว่างไม่ตรงกัน การขาดความเข้าใจในการรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลของชุมชน ปัญหาเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการแผนชุมชนเข้าร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนชุมชนน้อย ไม่มีการติดตาม การดำเนินงานตามแผน งบประมาณสนับสนุนน้อย และด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนยังมีไม่มากพอ และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผน คือ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ควรมีบทบาทในการทำแผนชุมชน และเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งควรติดตามประเมินผลโครงการแผนชุมชนในตำบล

สมบัติ บินตะคุ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงาน คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลา การอยู่ในชุมชน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ปัญหาที่พบ คือ อิทธิพลของผู้บริหารท้องถิ่น ความรู้ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ และแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ควรจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบระดับหมู่บ้าน และตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมมากขึ้น ควรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของพลเมืองแก่ประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น ควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับประชาชน รัฐควรให้ความคุ้มครองประชาชนจากอิทธิพลของผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ

อนุศิษฐ์ รัตน์วิชัย (2552, น. 102 - 103) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลชัยภูยา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานโครงการ และการมีส่วนร่วมปฏิบัติติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีผู้นำแผนพัฒนาไปจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา

ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกันจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณัฐภาส การรินทร์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัด กาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2) สำหรับข้อเสนอแนะ คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยเรียงลำดับความถี่ จากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ เทศบาล ควรมีการประชาสัมพันธ์ในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล โดยการประกาศเสียงตามสาย เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมจัดทำแผน ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนก่อนลงมติ และควรเปิดกว้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดซื้อ - จัดจ้าง

เบญจวรรณ วิศวะเวช (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เกี่ยวกับบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการจัดเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล คือ ประชาชนสามารถเสนอปัญหาความต้องการต่อที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน และเทศบาลได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้านการดำเนินการตามแผนงานและโครงการ คือ ประชาชนสามารถขอทราบข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานโครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลได้ และเทศบาลมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลในการดำเนินการตามโครงการ นอกจากนี้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ที่เทศบาลได้ดำเนินการในหมู่บ้าน ซึ่งมีปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีบทบาทของประชาชน คือ ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องบทบาทของประชาชน จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา คือ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้นำชุมชน ควรรับฟังปัญหาจากของชุมชน และนำไปแก้ไขให้ตรงตามความต้องการของชุมชน โดยแท้จริง

มณฑล เอกอัครราชทูต (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษา ตลาดน้ำตลิ่งชันเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการศึกษา ปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและปรับปรุงแก้ไข ตามลำดับ

กนกวรรณ หยกอำนวยการ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ 3) ปัจจัยสิ่งจูงใจในการเข้าร่วม โอกาส หรือช่องทางในการเข้าร่วม และอำนาจในการส่งเสริมให้เข้าร่วมมีผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ณิชชา มณฑิรรัตน์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในกระบวนการแผนชุมชน ตำบลบ้านวาน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในกระบวนการแผนชุมชน ตำบลบ้านวาน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน ด้านขั้นตอนเตรียมการ ด้านขั้นตอนติดตามประเมินผล และด้านขั้นตอนการพัฒนาชุมชนด้วยแผนชุมชน

ธนพร กุศลรัตน์ (2554, น. 67 - 68) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในกระบวนการแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในกระบวนการแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านต่าง ๆ เป็นดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมประชุมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของประชาชน เข้าร่วมประชุมสภาพิจารณาเห็นชอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี และเข้าร่วมประชุม

เพื่อพิจารณาเห็นชอบข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน ในการร่วมพัฒนาทั้งในด้านการตรวจสอบงานโครงการและร่วมกันพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โพนงาม ส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบข้อมูลในการรายงานผลการปฏิบัติงานเท่าไรนัก

ปวีณา วิจารณ์ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก

พรทิพย์ ทับแก้ว (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ระดับปานกลาง โดยปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ระดับการศึกษาและอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

พิเชษฐพงษ์ อายุวัฒน์ (2555, น. 82 - 83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเขม อำเภอ โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเขม อำเภอ โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบประชาชนจำแนกตามหมู่บ้านที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเขม อำเภอ โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ดรรรชนี สระบัว (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนพัฒนาสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านรับผลประโยชน์ ด้านริเริ่มการพัฒนา ด้านการประเมินผล และด้านการดำเนินการ โดยในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

อนุสิษฐ์ วิเศษสมบัติ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงดง อำเภอขามเฒ่าสุราษฎร์ธานี จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน โครงการ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงดง จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ หมู่บ้านที่อาศัยอยู่ พบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับการศึกษา อาชีพ และหมู่บ้านที่อาศัยอยู่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และ อบต. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าร่วมในการตัดสินใจทุกด้านที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของ อบต. และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาด้วย

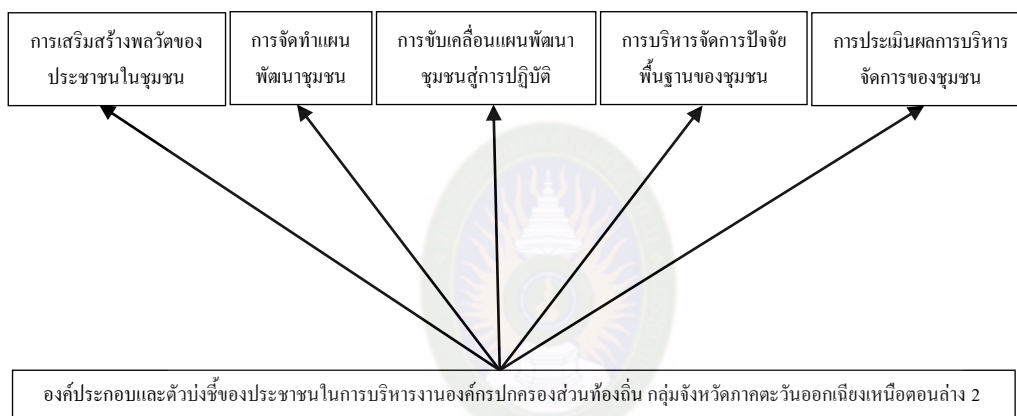
พรทิพย์ ศรีสาพันธ์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการติดตามและประเมินผล 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้ ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของ อบต. ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินการตามแผนพัฒนาสามปี ประชาชนได้รับความสะดวกสบาย

จากการดำเนินงาน โครงการด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และประชาชนมีส่วนร่วม ในการเป็นกรรมการตรวจรับงานตามแผนงาน / โครงการต่าง ๆ ของ อบต.

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัย ได้วางกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Method) เป็นการออกแบบการวิจัย เพื่อเพิ่มความเชื่อถือในผลการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Complementarily) โดยมีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับห้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน การวิจัยในขั้นตอนนี้ เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับห้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Group) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป

2.2 อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

2.3 พนักงานที่ทำหน้าที่ประจำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 10 ปี

ขึ้นไป

ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ของการวิจัยครั้งนี้ คือ หน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ หน่วยตำบล หน่วยหมู่บ้าน และหน่วยครัวเรือน โดยมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหน่วยการสุ่ม (Unit of Random Sampling)

1.1 ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนของหน่วยหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้าน เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) ในขั้นใช้สถิติของการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Comrey and Lee, 1992) ได้เสนอแนะขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวน 500 คน ถือว่าดีมาก (As Excellent) ส่วน (Hair, 2010) ได้เสนอแนะว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เหมาะสม ควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 500 คนขึ้นไป เพื่อให้การวิจัยมีข้อมูลในการวิเคราะห์มากเพียงพอและได้ค่าทางสถิติที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 580 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 ศึกษาข้อมูลรายชื่อหมู่บ้านในแต่ละหน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ หน่วยตำบล หน่วยหมู่บ้าน คุ่ม และครัวเรือน ตามลำดับ

1.2.2 สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1.2.2.1 แบ่งพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ออกเป็นหน่วยจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ, อุบลราชธานี, ยโสธร และอำนาจเจริญ

1.2.2.2 แบ่งพื้นที่หน่วยจังหวัดในข้อ 2.1 ทั้ง 4 จังหวัด เป็นหน่วยอำเภอ โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

1.2.2.3 แบ่งพื้นที่หน่วยอำเภอที่สุ่มได้ในข้อ 2.2 เป็นหน่วยตำบล โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.4 แบ่งพื้นที่หน่วยตำบลที่สุ่มได้ในข้อ 2.3 เป็นหน่วยของหมู่บ้าน โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.5 แบ่งพื้นที่หน่วยหมู่บ้านที่สุ่มได้ในข้อ 2.4 เป็นหน่วยของคุ่ม โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.6 แบ่งพื้นที่จากหน่วยคุ่มของหมู่บ้าน โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) และใช้หัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

ประชากรหน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ หน่วยตำบล หมู่บ้าน และหน่วยครัวเรือน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้านที่สุ่ม (หมู่บ้านทั้งหมด)	กลุ่ม	หัวหน้าครัวเรือน (คน)
อำนาจเจริญ	พนา	พนา	4 (16)	12	20
		จานลาน	5 (18)	13	25
		พระเหว	4 (11)	12	20
	หัวตะพาน	เคิ่งใหญ่	3 (10)	12	20
		โพนเมืองน้อย	4 (12)	12	20
		คำพระ	4 (12)	12	20
อุบลราชธานี	เขื่องใน	เขื่องใน	4 (14)	16	25
		ยางจีนก	4 (12)	15	25
		ชีทวน	3 (11)	14	25
	ม่วงสามสิบ	โนนค้อ	4 (13)	17	25
		คำแย	4 (12)	15	25
		เดย	4 (12)	15	25
	เดชอุดม	เมืองเดช	7 (31)	20	30
		บัวงาม	6 (18)	17	25
		โพนงาม	4 (13)	15	25
ยโสธร	เมืองยโสธร	คาดทอง	4 (12)	12	20
		เด็ด	4 (11)	12	20
		ทุ่งแต้	4 (10)	12	20
	คำเขื่อนแก้ว	กงแดนใหญ่	4 (11)	12	20
		ลุมพุก	4 (13)	12	20
		คูน	4 (14)	12	20
ศรีสะเกษ	กันทรารมย์	โนนสัง	4 (14)	12	20
		หนองแก้ว	3 (7)	12	20
		กันทรลักษณ์	ภูเงิน	5 (19)	13
	กันทรลักษณ์	กุศเสลา	4 (16)	12	20
		จานใหญ่	4 (16)	12	20
				108 (358)	350

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้

2.1.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1.3 วิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินของการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1.4 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1.5 สร้างแบบสอบถาม โดยเขียนข้อความให้ครอบคลุมตามโครงสร้างของนิยามศัพท์เฉพาะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 67 ข้อ โดยแยกเป็น

2.1.5.1 องค์ประกอบหลักที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มี 5 ตัวบ่งชี้

2.1.5.2 องค์ประกอบหลักที่ 2 การมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของประชาชนในชุมชน มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชน มี 5 ตัวบ่งชี้ 3) การตัดสินใจของประชาชนในชุมชนสำหรับการมีส่วนร่วม มี 4 ตัวบ่งชี้

2.1.5.3 องค์ประกอบหลักที่ 3 การมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การประสานงาน มี 5 ตัวบ่งชี้ 2) การเสริมแรงจูงใจของประชาชน มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) การลดความเสี่ยง มี 5 ตัวบ่งชี้

2.1.5.4 องค์ประกอบหลักที่ 4 การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) การป้องกันโรคติดต่อและการบรรเทาสาธารณภัย มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานของชุมชน มี 5 ตัวบ่งชี้

2.1.5.5 องค์ประกอบหลักที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ 2) การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน มี 4 ตัวบ่งชี้ 3) ระเบียบและข้อกฎหมาย มี 4 ตัวบ่งชี้

2.1.6 กำหนดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เป็น 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เหมาะสมมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
เหมาะสมมาก	ให้ 4 คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
เหมาะสมน้อย	ให้ 2 คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

2.1.7 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรมีส่วนร่วมด้านการวิจัย และด้านภาษาไทย จำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ว่าข้อคำถามแต่ละข้อสร้างได้สอดคล้องกับเนื้อหาหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดเนื้อหานั้นได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดเนื้อหานั้นได้

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่วัดเนื้อหานั้น

2.1.7.1 นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญคำนวณหาค่า IOC (Index Item Objective of Congruence : IOC) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แสดงว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

2.1.8 นำแบบสอบถามจากข้อ 1.7 ไปทดลองสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะนำมาวิเคราะห์ จำนวน 42 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (โดยคะแนนรวมนั้น ได้หักคะแนนของข้อนั้น ๆ ออกแล้ว) (Corrected Item - Total Correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.257 - 0.563 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ที่งัดกับเท่ากับ 0.897 แสดงว่าข้อคำถามมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .257 ขึ้นไปตามเกณฑ์ ส่วนค่าความเชื่อมั่นมีค่า 0.897 แสดงว่าค่าความเชื่อมั่นมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ คือ .60

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่ออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2.2.2 ประสานขอความร่วมมือจากนายทศพร อังค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2.2.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่วนตัวและทางไปรษณีย์ตาม จำนวน 580 คน (ใช้วิเคราะห์ จำนวน 530 คน)

2.2.4 ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา โดยตรวจความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำมากำหนดรหัสคำตอบเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผล ต่อไป

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Objective Congruence) (วรรณิ์ เกมเกตุ, 2551, น. 225)

2.3.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient - α) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

2.3.3 การวิเคราะห์อำนาจจำแนกของแบบสอบถาม (Discrimination Validity) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Corrected Item - Total Correlation) โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows

2.3.4 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ ของค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 67 - 71)

เหมาะสมมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 4.51 - 5.00

เหมาะสมมาก มีค่าเท่ากับ 3.51 - 4.50

เหมาะสมปานกลาง มีค่าเท่ากับ 2.51 - 3.50

เหมาะสมน้อย มีค่าเท่ากับ 1.51 - 2.50

เหมาะสมน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1.00 - 1.50

2.3.5 การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้หรือไม่ ด้วยค่าทดสอบสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าดัชนี Kaiser - Meyer - Olkin Measures of Sampling Adequacy : KMO) ต้องมีค่ามากกว่า .50 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554, น. 105) โดยการวิเคราะห์โปรแกรม SPSS for Windows

2.3.6 การตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : CR) โดยโปรแกรม Mplus

2.3.7 เกณฑ์ของการตรวจสอบการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยใช้โปรแกรม Mplus ดังนี้

การหาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) ถ้าค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างเป็นไปตามเกณฑ์แสดงว่าโมเดล (Model) มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Goodness of Fit) โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ ดังนี้

2.3.7.1 ค่า χ^2 (Chi - Square) ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > .05$)

2.3.7.2 χ^2 / df (Relative Chi - Square) น้อยกว่า 2 ($\chi^2 / df < 2$ หรือ < 5 กรณีโมเดลซับซ้อน)

2.3.7.3 CFI (Comparative Fit Index) มีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป

2.3.7.4 TLI (Tucker - Lewis Index) มีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป

2.3.7.5 RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) น้อยกว่า .05

2.3.7.6 SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) น้อยกว่า .05

**ระยะที่ 3 สร้างและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ(Model) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้
ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง
- เที่ยงเหนือตอนล่าง 2**

1. การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัย นำข้อมูลจากระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2 มาสรุปโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างรูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2. การประเมินรูปแบบ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
  2. ผลการตรวจสอบคุณภาพของโมเดล (Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
  3. สร้างและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
- การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสม (Mixed Method) เป็นการออกแบบการวิจัยเพื่อเพิ่มความเชื่อถือในผลการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (Complementarily) และได้แบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การค้นหาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

การวิจัยระยะที่ 1 คือ การค้นหาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน การวิจัยในขั้นตอนนี้เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง (Purposive Group) ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

- 2.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป
- 2.2 อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- 2.3 พนักงานที่ทำหน้าที่ประจำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่ง 10 ปีขึ้นไป

ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ของการวิจัยครั้งนี้ คือ หน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ หน่วยตำบล หน่วยหมู่บ้าน และหน่วยครัวเรือน โดยมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นหน่วยการสุ่ม (Unit of Random Sampling)

1.1 ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนของหน่วยหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้าน เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) ในขั้นใช้สถิติของการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Comrey and Lee, 1992) ได้เสนอแนะขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวน 500 คน ถือว่าดีมาก (As Excellent) ส่วน (Hair, 2010) ได้เสนอแนะว่ากลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เหมาะสมควรมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง มากกว่า 500 คนขึ้นไป เพื่อให้การวิจัยมีข้อมูลในการวิเคราะห์มากเพียงพอและได้ค่าทางสถิติที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 580 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.2.1 ศึกษาข้อมูลรายชื่อหมู่บ้านในแต่ละหน่วยจังหวัด หน่วยอำเภอ หน่วยตำบล หน่วยหมู่บ้าน คุ่ม และครัวเรือน ตามลำดับ

1.2.2 สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1.2.2.1 แบ่งพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ออกเป็นหน่วยจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ, อุบลราชธานี, ยโสธร และอำนาจเจริญ

1.2.2.2 แบ่งพื้นที่หน่วยจังหวัดในข้อ 2.1 ทั้ง 4 จังหวัด เป็นหน่วยอำเภอ โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

1.2.2.3 แบ่งพื้นที่หน่วยอำเภอที่สุ่มได้ในข้อ 2.2 เป็นหน่วยตำบล โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.4 แบ่งพื้นที่หน่วยตำบลที่สุ่มได้ในข้อ 2.3 เป็นหน่วยของหมู่บ้าน โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.5 แบ่งพื้นที่หน่วยหมู่บ้านที่สุ่มได้ในข้อ 2.4 เป็นหน่วยของคุ้ม โดยการสุ่มอย่างง่าย

1.2.2.6 แบ่งพื้นที่จากหน่วยคุ้มของหมู่บ้าน โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) และใช้หัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม

ระยะที่ 3 สร้าง และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) องค์กรประกอบ และตัวบ่งชี้ ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1. การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัย นำข้อมูลจากระยะที่ 1 และ ระยะที่ 2 มาสรุปโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างรูปแบบองค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2. การประเมินรูปแบบ องค์กรประกอบ และตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4.4 สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

ผู้วิจัย ได้กำหนดสัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้แทนความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การแปลความหมายตรงกัน ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยคะแนนของตัวแปร
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนของตัวแปร
χ^2	แทน	ค่าสถิติไค - สแควร์ ที่ทดสอบโครงสร้างของโมเดล (Model) ที่เหมาะสมหรือความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
R^2	แทน	สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปร
df	แทน	ค่าองศาอิสระ
P - Value	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
SE	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน
CFI	แทน	ดัชนีวัดระดับการเปรียบเทียบสัดส่วนที่ปรับค่าความเหมาะสมรวมของโมเดล (Model)
TLI	แทน	ดัชนีวัดระดับปริมาณที่เปลี่ยนแปลงระหว่างโมเดลการวิจัยกับโมเดลทางสถิติ (Null Model)
RMSEA	แทน	ค่าดัชนีที่เหมาะสมของโมเดล (Model) ที่ดีที่สุด
SRMR	แทน	ค่าดัชนีที่เหมาะสมของโมเดล (Model) ที่แสดงถึงคะแนนมาตรฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์
CR	แทน	ความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) ของโมเดล

4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้วิจัย เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 4.1

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
1. การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน				
1.1 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้ประชาชน โดยการฝึกอบรม (A ₁)	3.56	0.94	มาก	4
1.2 การสะท้อนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน หลังการฝึกอบรม (A ₂)	3.67	0.83	มาก	3
1.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนภายในชุมชน ในระหว่างการให้ความรู้ (A ₃)	3.79	0.81	มาก	2
1.4 การฝึกปฏิบัติให้กับประชาชนในชุมชนในการประยุกต์ใช้ความรู้ (A ₄)	4.52	0.79	มาก	1
1.5 การสรุปองค์ความรู้ให้เป็นกรอบแนวคิดของประชาชนหลังการฝึกอบรม (A ₅)	3.53	0.96	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.81	0.85	มาก	-

จากตารางที่ 4.1 พบว่า การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อยปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การฝึกปฏิบัติให้กับประชาชนในชุมชนในการประยุกต์ใช้ความรู้ (A₄) รองลงมา ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนภายในชุมชนในระหว่างการให้ความรู้ (A₃) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้ให้เป็นกรอบแนวคิดของประชาชนหลังการฝึกอบรม (A₅)

ตารางที่ 4.2

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
2. การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน				
2.1 การตั้งองค์กรเครือข่ายในชุมชนและต่างชุมชน (B ₁)	3.75	0.84	มาก	3
2.2 การบริหารจัดการเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน(B ₂)	3.80	0.84	มาก	2
2.3 การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน (B ₃)	3.88	0.78	มาก	1
2.4 การธำรงรักษาเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน (B ₄)	3.59	0.89	มาก	4
รวมเฉลี่ย	3.76	0.81	มาก	-

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน (B₃) รองลงมา ได้แก่ การบริหารจัดการเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน (B₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การธำรงรักษาเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน (B₄)

ตารางที่ 4.3

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
3. การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน				
3.1 มีการติดต่อสื่อสารระหว่าง อปท. และชุมชน เพื่อเป็นแรงสนับสนุน (C ₁)	3.62	0.85	มาก	3
3.2 มีข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ประชาชนในชุมชน มีความเชื่อว่ามีความเอาใจใส่จาก อปท. (C ₂)	3.55	0.88	มาก	4
3.3 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะที่ทำให้ประชาชน ในชุมชนรู้สึกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ยอมรับ (C ₃)	3.64	0.87	มาก	2
3.4 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะทำให้ประชาชนในชุมชน เชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีประโยชน์ แก่สังคม (C ₄)	3.66	0.81	มาก	1
3.5 การสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจของประชาชน จากการยอมรับนับถือและห่วงใยจาก อปท. (C ₅)	3.53	0.89	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.60	0.84	มาก	-

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะทำให้ประชาชนในชุมชนเชื่อว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีประโยชน์แก่สังคม (C₄) รองลงมา ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะที่ทำให้ประชาชนในชุมชนรู้สึกว่าตนเองมีค่าและเป็นที่ยอมรับ (C₃) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การสนับสนุนทางอารมณ์ และจิตใจของประชาชนจากการยอมรับนับถือและห่วงใยจาก อปท. (C₅)

ตารางที่ 4.4

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
4. การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของประชาชนในชุมชน				
4.1 มีการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (D ₁)	3.55	0.86	มาก	4
4.2 กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด (D ₂)	3.96	0.84	มาก	1
4.3 เปิดประเด็นที่สำคัญให้ประชาชนในชุมชนสรุปประเด็นที่ต้องการจะพัฒนาชุมชน (D ₃)	3.83	0.86	มาก	2
4.4 การเชื่อมประสานให้ทุกกลุ่มในชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน (D ₄)	3.58	0.84	มาก	3
4.5 สร้างบรรยากาศเป็นกันเองมีความเสมอภาคและให้โอกาสเสนอความคิดเห็นต่อองค์กรประชุม (D ₅)	3.54	0.88	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.69	0.84	มาก	-

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชนโดยภาพรวม เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อยปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด (D₂) รองลงมา ได้แก่ เปิดประเด็นที่สำคัญให้ประชาชนในชุมชนสรุปประเด็นที่ต้องการจะพัฒนาชุมชน (D₃) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ สร้างบรรยากาศเป็นกันเองมีความเสมอภาคและให้โอกาสเสนอความคิดเห็นต่อองค์กรประชุม (D₅)

ตารางที่ 4.5

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
5. การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชน				
5.1 การสร้างบรรยากาศความคิดสร้างสรรค์ให้กับประชาชนในชุมชน (E_1)	3.61	0.81	มาก	4
5.2 การพัฒนาและบ่มเพาะประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (E_2)	3.88	0.80	มาก	1
5.3 การพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนริเริ่มทำโครงการเล็ก ๆ ก่อน (E_3)	3.74	0.83	มาก	2
5.4 การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สร้างสรรค์งานใหม่ ๆ (E_4)	3.73	0.77	มาก	3
5.5 อปท. ต้องกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (E_5)	3.52	0.87	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.64	0.80	มาก	-

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การตัดสินใจของประชาชนในชุมชนสำหรับการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาและบ่มเพาะประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (E_2) รองลงมา ได้แก่ การพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนริเริ่มทำโครงการเล็ก ๆ ก่อน (E_3) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ อปท. ต้องกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (E_5)

ตารางที่ 4.6

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
6. การตัดสินใจของประชาชนในชุมชนสำหรับการมีส่วนร่วม				
6.1 การใช้ทางเลือกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ (F ₁)	3.64	0.85	มาก	3
6.2 การตัดสินใจแต่ละครั้งในการประชุมจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน (F ₂)	3.91	0.79	มาก	1
6.3 มีการกำหนดขอบเขตของแต่ละครั้งในการเลือกตัดสินใจ (F ₃)	3.55	0.81	มาก	4
6.4 การตัดสินใจแต่ละครั้งจะต้องนึกถึงประชาชนและชุมชนเป็นหลัก (F ₄)	3.76	0.86	มาก	2
รวมเฉลี่ย	3.71	0.81	มาก	-

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การประสานงานของประชาชนในชุมชนในการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การตัดสินใจแต่ละครั้งในการประชุมจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน (F₂) รองลงมา ได้แก่ การตัดสินใจแต่ละครั้งจะต้องนึกถึงประชาชนและชุมชนเป็นหลัก (F₄) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ มีการกำหนดขอบเขตของแต่ละครั้งในการเลือกตัดสินใจ (F₃)

ตารางที่ 4.7

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
7. การประสานงาน				
7.1 การประสานงานต้องยึดเป้าหมายเป็นหลัก (G ₁)	3.73	0.84	มาก	2
7.2 มีขั้นตอนการประสานงานที่ไม่ซ้ำซ้อน (G ₂)	4.04	0.77	มาก	1
7.3 มีการประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (G ₃)	3.65	0.83	มาก	3
7.4 ประชาชนในชุมชนมีหน้าที่และความรับผิดชอบ กำหนดไว้อย่างชัดเจน (G ₄)	3.70	0.79	มาก	4
7.5 การเชื่อมโยงงานระหว่างประชาชนในชุมชน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (G ₅)	3.55	0.84	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.73	0.80	มาก	-

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การประสานงานของประชาชนในชุมชนในการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ มีขั้นตอนการประสานงานที่ไม่ซ้ำซ้อน (G₂) รองลงมา ได้แก่ การประสานงานต้องยึดเป้าหมายเป็นหลัก (G₁) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การเชื่อมโยงงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (G₅)

ตารางที่ 4.8

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
8. การเสริมแรงใจของประชาชนในชุมชน				
8.1 การมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย (H ₁)	3.91	0.76	มาก	1
8.2 การรับรู้คุณค่าศรัทธา (H ₂)	3.72	0.84	มาก	2
8.3 มีจิตวิญญาณของความเป็นพลเมือง (H ₃)	3.54	0.86	มาก	4
8.4 การมอบหมายงานที่สำคัญสำหรับผู้นำชุมชนและเครือข่าย (H ₄)	3.63	0.85	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.70	0.82	มาก	-

จากตารางที่ 4.8 พบว่าการเสริมแรงใจของประชาชนในชุมชนในการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย (H₁) รองลงมา ได้แก่ การรับรู้คุณค่าศรัทธา (H₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ มีจิตวิญญาณของความเป็นพลเมือง (H₃)

ตารางที่ 4.9

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
9. การลดความเสี่ยง				
9.1 ให้ความสำคัญกับการวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อลดความเสี่ยง (I ₁)	4.08	0.76	มาก	1
9.2 ประชาชนมีความมุ่งมั่นและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง (I ₂)	3.77	0.81	มาก	2
9.3 ประชาชนในชุมชนเตรียมพร้อมในการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น (I ₃)	3.56	0.83	มาก	4
9.4 ประชาชนในชุมชนสามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส (I ₄)	3.64	0.82	มาก	3
9.5 ให้ความสำคัญกับชุมชนในการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยและศักยภาพชุมชน (I ₅)	3.52	0.83	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.72	0.81	มาก	-

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การลดความเสี่ยงของการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ให้ความสำคัญกับการวางแผนและการปฏิบัติตามแผนเพื่อลดความเสี่ยง (I₁) รองลงมา ได้แก่ ประชาชนมีความมุ่งมั่นและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง (I₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ ให้ความสำคัญกับชุมชนในการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยและศักยภาพชุมชน (I₅)

ตารางที่ 4.10

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
10. การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน				
10.1 การบำรุงรักษาตามรายการที่กำหนดความสำคัญ (J ₁)	3.66	0.83	มาก	2
10.2 การให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาทรัพย์สิน สาธารณะของชุมชน (J ₂)	3.74	0.81	มาก	1
10.3 กระบวนการก่อสร้างและการบำรุงรักษา (J ₃)	3.61	0.81	มาก	3
10.4 การบำรุงรักษาก่อนที่จะเกิดความเสียหาย (J ₄)	3.55	0.84	มาก	4
รวมเฉลี่ย	3.64	0.82	มาก	-

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การบำรุงรักษาเชิงป้องกันในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการบำรุงรักษาทรัพย์สินสาธารณะของชุมชน (J₂) รองลงมา ได้แก่ การบำรุงรักษาตามรายการที่กำหนดความสำคัญ (J₁) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การบำรุงรักษาก่อนที่จะเกิดความเสียหาย (J₄)

ตารางที่ 4.11

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
11. การป้องกันโรคติดต่อและบรรเทาสาธารณภัย				
11.1 การควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ (K ₁)	3.78	0.85	มาก	1
11.2 การส่งเสริมให้ประชาชนรักษาสุขภาพและป้องกันโรค (K ₂)	3.63	0.84	มาก	2
11.3 การจัดให้มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (K ₃)	3.56	0.86	มาก	3
11.4 การป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบภัย (K ₄)	3.52	0.88	มาก	4
รวมเฉลี่ย	3.62	0.84	มาก	-

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การป้องกันโรคติดต่อและบรรเทาสาธารณภัย โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ (K₁) รองลงมา ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนรักษาสุขภาพและป้องกันโรค (K₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบภัย (K₄)

ตารางที่ 4.12

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
12. การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานของชุมชน				
12.1 การได้รับความสะดวกสบายในเส้นทางคมนาคม (L ₁)	3.86	0.79	มาก	1
12.2 การได้รับการบริการจากรถเก็บขยะและรถบริการน้ำ (L ₂)	3.68	0.83	มาก	3
12.3 ความสะดวกสบายจากการพัฒนาระบบไฟฟ้าประปา (L ₃)	3.77	0.80	มาก	2
12.4 การได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ หรือสนามกีฬา ออกกำลังกาย (L ₄)	3.54	0.81	มาก	4
12.5 การจัดงานประเพณีประจำหมู่บ้าน / ตำบล (L ₅)	3.53	0.85	มาก	5
รวมเฉลี่ย	3.68	0.81	มาก	-

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานของประชาชนในชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68, S.D. = 0.81$) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การได้รับความสะดวกสบายในเส้นทางคมนาคม (L₁) รองลงมา ได้แก่ ความสะดวกสบายจากการพัฒนาระบบไฟฟ้า ประปา (L₃) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การจัดงานประเพณีประจำหมู่บ้าน / ตำบล (L₅)

ตารางที่ 4.13

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
13. ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชน				
13.1 ได้เข้าร่วมการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณ (M ₁)	3.76	0.72	มาก	1
13.2 มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามระเบียบและข้อกำหนด (M ₂)	3.66	0.78	มาก	2
13.3 ร่วมประสานงานและการทำงานร่วมกับหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้งที่มีการประเมินผล (M ₃)	3.53	0.81	มาก	4
13.4 ได้รับ / ทราบการประเมินผลการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้ง (M ₄)	3.61	0.83	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.64	0.77	มาก	-

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชนของด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ได้เข้าร่วมการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณ (M₁) รองลงมา ได้แก่ มีส่วนร่วมกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามระเบียบและข้อกำหนด (M₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ ร่วมประสานงานและการทำงานร่วมกับหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้งที่มีการประเมินผล (M₃)

ตารางที่ 4.14

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
14. การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน				
14.1 การเข้าร่วมกิจกรรมการเอาใจใส่ทุกข์สุขของประชาชนในชุมชน (N ₁)	3.80	0.77	มาก	1
14.2 การเข้าร่วมการจัดทำโครงการเพื่อจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาชุมชน (N ₂)	3.64	0.80	มาก	3
14.3 การเข้าร่วมการจัดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังเสียงของประชาชนในชุมชน (N ₃)	3.55	0.84	มาก	4
14.4 การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้ประชาชนมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในชุมชน (N ₄)	3.75	0.79	มาก	2
รวมเฉลี่ย	3.69	0.80	มาก	-

จากตารางที่ 4.14 พบว่า การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69, S.D. = 0.80$) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อย ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมการเอาใจใส่ทุกข์สุขของประชาชนในชุมชน (N₁) รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนให้ประชาชนมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในชุมชน (N₄) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การเข้าร่วมการจัดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังเสียงของประชาชนในชุมชน (N₃)

ตารางที่ 4.15

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม	อันดับที่
15. ระเบียบ และข้อกฎหมาย				
15.1 การเข้าร่วมเพื่อรับทราบการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กร (O ₁)	3.62	0.79	มาก	3
15.2 การเข้าร่วมเพื่อรับทราบการตรวจรับงานก่อสร้างวัสดุและครุภัณฑ์ (O ₂)	3.81	0.80	มาก	2
15.3 การเข้าร่วมการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเกี่ยวกับระเบียบและข้อกฎหมาย (O ₃)	4.04	0.75	มาก	1
15.4 การเข้าร่วมการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนในการตรวจรับการจ้างเกี่ยวกับถนน ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ (O ₄)	3.56	0.81	มาก	4
รวมเฉลี่ย	3.76	0.77	มาก	-

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ระเบียบและข้อกฎหมายในการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน โดยภาพรวมเป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณาเป็นตัวบ่งชี้ย่อยปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ การเข้าร่วมการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการดำเนินงานเกี่ยวกับระเบียบและข้อกฎหมาย (O₃) รองลงมา ได้แก่ การเข้าร่วมเพื่อรับทราบการตรวจรับงานก่อสร้าง วัสดุและครุภัณฑ์ (O₂) และข้อที่มีอันดับสุดท้าย ได้แก่ การเข้าร่วมการคัดเลือกคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนในการตรวจรับการจ้างเกี่ยวกับถนน ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ (O₄)

4.5.2 การตรวจสอบคุณภาพของโมเดล (Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

4.5.2.1 การตรวจสอบความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ตารางที่ 4.16

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้

ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	KMO		Bartlett's Test	
	ค่าที่เหมาะสม	ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์	ค่าที่เหมาะสม	ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์
ตัวบ่งชี้ 67 ตัว	มากกว่า 0.50 (มากกว่า 0.90 ดีมาก)	0.984	P<.05	P = .000

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ค่าของ KMO (Kaiser - Meyer Measure of Sample Adequacy) มีค่ามากกว่า .05 ($KMO > 0.50$) แสดงว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ (ปัจจัย) ในครั้งนี้เหมาะสมกับขนาดของข้อมูล (กลุ่มตัวอย่าง) และค่าของ Bartlett's Test มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า เมตริกสหสัมพันธ์ไม่เป็นเมตริกเอกลักษณะ

4.5.2.2 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ดังตารางที่ 4.17

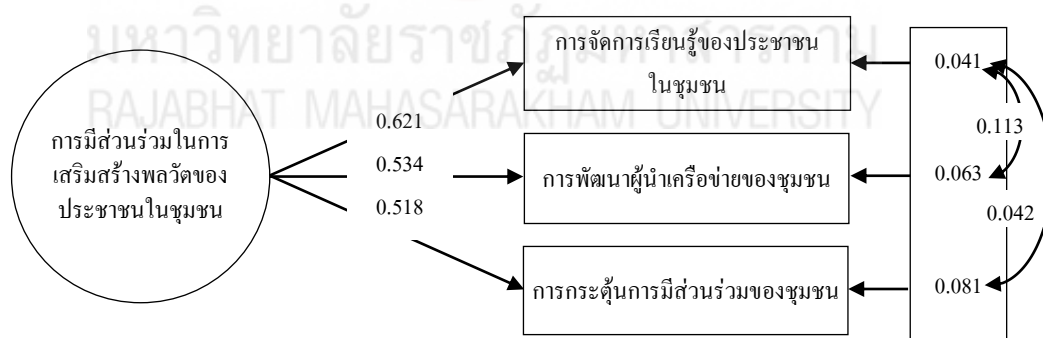
ตารางที่ 4.17

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนักองค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน	1. การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน	0.621*	0.012	19.281	0.571	
	2. การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน	0.534*	0.033	15.127	0.544	0.972
	3. การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน	0.518*	0.037	12.228	0.510	

$\chi^2 = 12.792$, $df = 7$, $P - Value = 0.091$, $CFI = 0.987$, $TLI = 0.968$, $RMSEA = 0.008$, $SRMR = 0.004$

* $P < .05$, $\chi^2 / df = 1.83 < 2$

ภาพที่ 4.1 โมเดลการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน

จากตารางที่ 4.17 และภาพประกอบที่ 1 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัยที่ 1 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลวัตของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก 3 ตัว ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน ($\lambda = 0.621$) อันดับที่ 2 คือ การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน ($\lambda = 0.534$) และอันดับที่ 3 คือ การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\lambda = 0.518$) แสดงว่า ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก มีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) ปรากฏว่า $\chi^2 = 12.792$, $df = 7$, $P - Value = 0.091$, $CFI = 0.987$, $TLI = 0.968$, $RMSEA = 0.008$,

SRMR = 0.004 แสดงว่าโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) อยู่ระหว่าง 0.518 - 0.621 และค่า C.R. = 0.972 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงว่าโมเดล (Model) มีความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability)

ตารางที่ 4.18

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วม การจัดทำแผน พัฒนาชุมชน	1. การกำหนดและจัดลำดับ ความต้องการของประชาชน ในชุมชน	0.542*	0.047	17.312	0.543	
	2. การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และสร้างสรรค์ของประชาชน ในชุมชน	0.537*	0.050	14.437	0.517	0.956
	3. การตัดสินใจของประชาชน ในชุมชนสำหรับการมี ส่วนร่วม	0.633*	0.042	21.442	0.554	

$\chi^2 = 5.417$, $df = 4$, $P - Value = 0.094$, $CFI = 0.990$, $TLI = 0.965$, $RMSEA = 0.016$, $SRMR = 0.003$

* $P < .05$, $\chi^2 / df = 1.354 < 2$

ภาพที่ 4.2 โมเดลการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

จากตารางที่ 4.18 และภาพที่ 4.2 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัยที่ 2 การมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก 3 ตัว ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การตัดสินใจของประชาชนในชุมชนสำหรับการมีส่วนร่วม ($\lambda = 0.633$) อันดับที่ 2 คือ การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของประชาชนในชุมชน ($\lambda = 0.542$) และอันดับที่ 3 คือ การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างสรรค์

ของประชาชนในชุมชน ($\lambda = 0.537$) แสดงว่า ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก มีน้ำหนักองค์ประกอบ มากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสม โดยมีค่า $\chi^2 = 5.417$, $df = 4$, P - Value = 0.094, $CFI = 0.990$, $TLI = 0.965$, $RMSEA = 0.016$, $SRMR = 0.003$ แสดงว่าโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) อยู่ระหว่าง 0.517 - 0.554 และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างมีค่าเท่ากับ 0.956

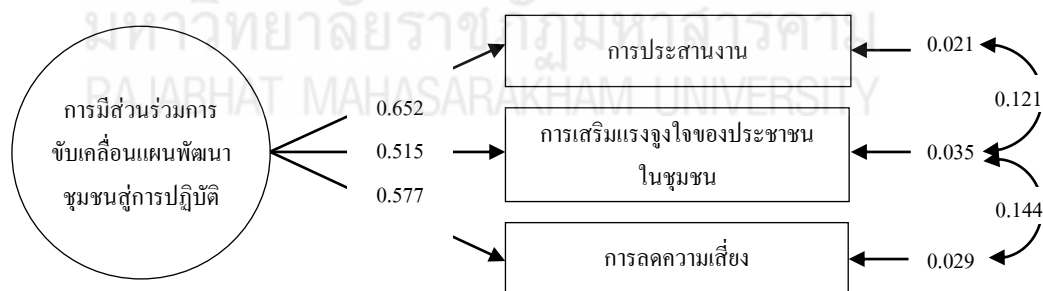
ตารางที่ 4.19

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วม	1. การประสานงาน	0.652*	0.032	19.443	0.528	0.964
การขับเคลื่อน แผนพัฒนาชุมชน	2. การเสริมแรงใจของประชาชน ในชุมชน	0.515*	0.044	14.771	0.502	
สู่การปฏิบัติ	3. การลดความเสี่ยง	0.577*	0.037	15.747	0.510	

$\chi^2 = 9.772$, $df = 8$, P - Value = 0.072, $CFI = 0.988$, $TLI = 0.961$, $RMSEA = 0.005$, $SRMR = 0.007$

* $P < .05, \chi^2 / df = 1.221 < 2$

ภาพที่ 4.3 โมเดลการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

จากตารางที่ 4.19 และภาพที่ 4.3 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัยที่ 3 การมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วยตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก 3 ตัว ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การประสานงาน ($\lambda = 0.652$) อันดับที่ 2 คือ การลดความเสี่ยง ($\lambda = 0.577$) และอันดับที่ 3 คือ การเสริมแรงใจของประชาชนในชุมชน ($\lambda = 0.515$) แสดงว่า ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก มีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.30 ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 9.772$, $df = 8$, P - Value = 0.072, $CFI = 0.988$, $TLI =$

0.961, RMSEA = 0.005, SRMR = 0.007 และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) อยู่ระหว่าง 0.502 - 0.528 และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.964 ซึ่งมากกว่า 0.60 ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ

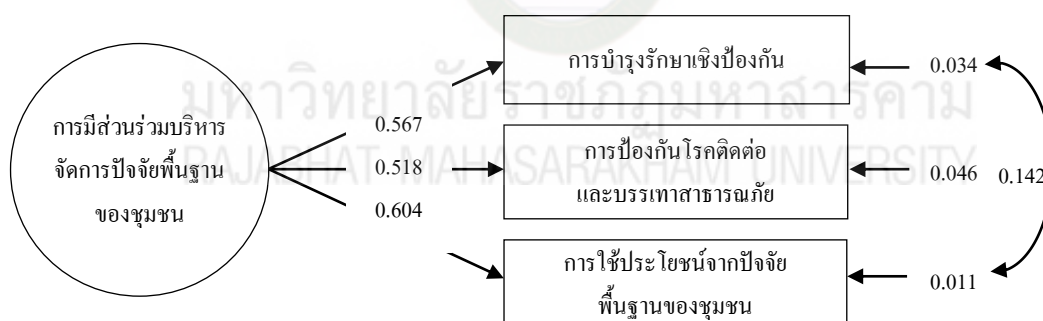
ตารางที่ 4.20

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วม	1. การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน	0.567*	0.036	15.482	0.527	
บริหารจัดการ	2. การป้องกันโรคติดต่อและ	0.518*	0.041	14.111	0.508	
ปัจจัยพื้นฐาน	บรรเทาสาธารณภัย					0.962
ของชุมชน	3. การใช้ประโยชน์จากปัจจัย	0.604*	0.027	19.212	0.544	
	พื้นฐานของชุมชน					

$\chi^2 = 12.413$, $df = 7$, P - Value = 0.069, CFI = 0.978, TLI = 0.964, RMSEA = 0.003, SRMR = 0.008

* $P < .05, \chi^2 / df = 1.773 < 2$

ภาพที่ 4.4 โมเดลการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

จากตารางที่ 4.20 และภาพที่ 4.4 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัยที่ 4 การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ประกอบด้วย ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก 3 ตัว ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ($\lambda = 0.604$) อันดับที่ 2 คือ การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน ($\lambda = 0.567$) และอันดับที่ 3 คือ การป้องกันโรคติดต่อและบรรเทาสาธารณภัย ($\lambda = 0.518$) และค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 3 ตัว มีค่ามากกว่า 0.30 ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 12.413$, $df = 7$, P - Value = 0.069, CFI = 0.978, TLI = 0.964, RMSEA = 0.003, SRMR = 0.008 และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

อยู่ระหว่าง 0.508 - 0.544 และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.962 ซึ่งมากกว่า 0.60

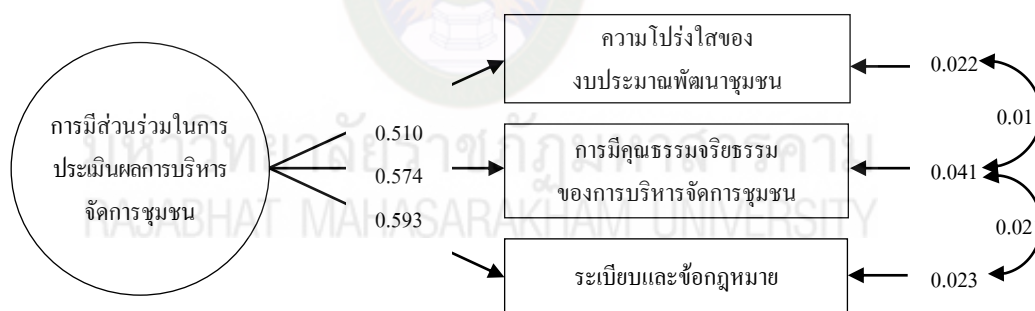
ตารางที่ 4.21

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วม ในการประเมินผล การบริหาร จัดการชุมชน	1. ความโปร่งใสของงบประมาณ พัฒนาชุมชน	0.510*	0.046	14.744	0.515	
	2. การมีคุณธรรมจริยธรรม ของการบริหารจัดการชุมชน	0.574*	0.043	15.322	0.531	0.959
	3. ระเบียบและข้อกฎหมาย	0.593*	0.031	18.474	0.560	

$\chi^2 = 3.455$, $df = 4$, $P - Value = 0.088$, $CFI = 0.972$, $TLI = 0.948$, $RMSEA = 0.005$, $SRMR = 0.008$

* $P < .05$, $\chi^2 / df = 0.864 < 2$

ภาพที่ 4.5 โมเดลการมีส่วนร่วมการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน

จากตารางที่ 4.21 และภาพที่ 4.5 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัยที่ 5 การมีส่วนร่วมการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน ประกอบด้วย ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก 3 ตัว ได้แก่ อันดับที่ 1 คือ ระเบียบและข้อกฎหมาย ($\lambda = 0.593$) อันดับที่ 2 คือ การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน ($\lambda = 0.574$) และอันดับที่ 3 คือ ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชน ($\lambda = 0.510$) แสดงว่า ตัวแปร / ตัวบ่งชี้หลัก มีน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 3.455$, $df = 4$, $P - Value = 0.088$, $CFI = 0.972$, $TLI = 0.948$, $RMSEA = 0.005$, $SRMR = 0.008$ และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

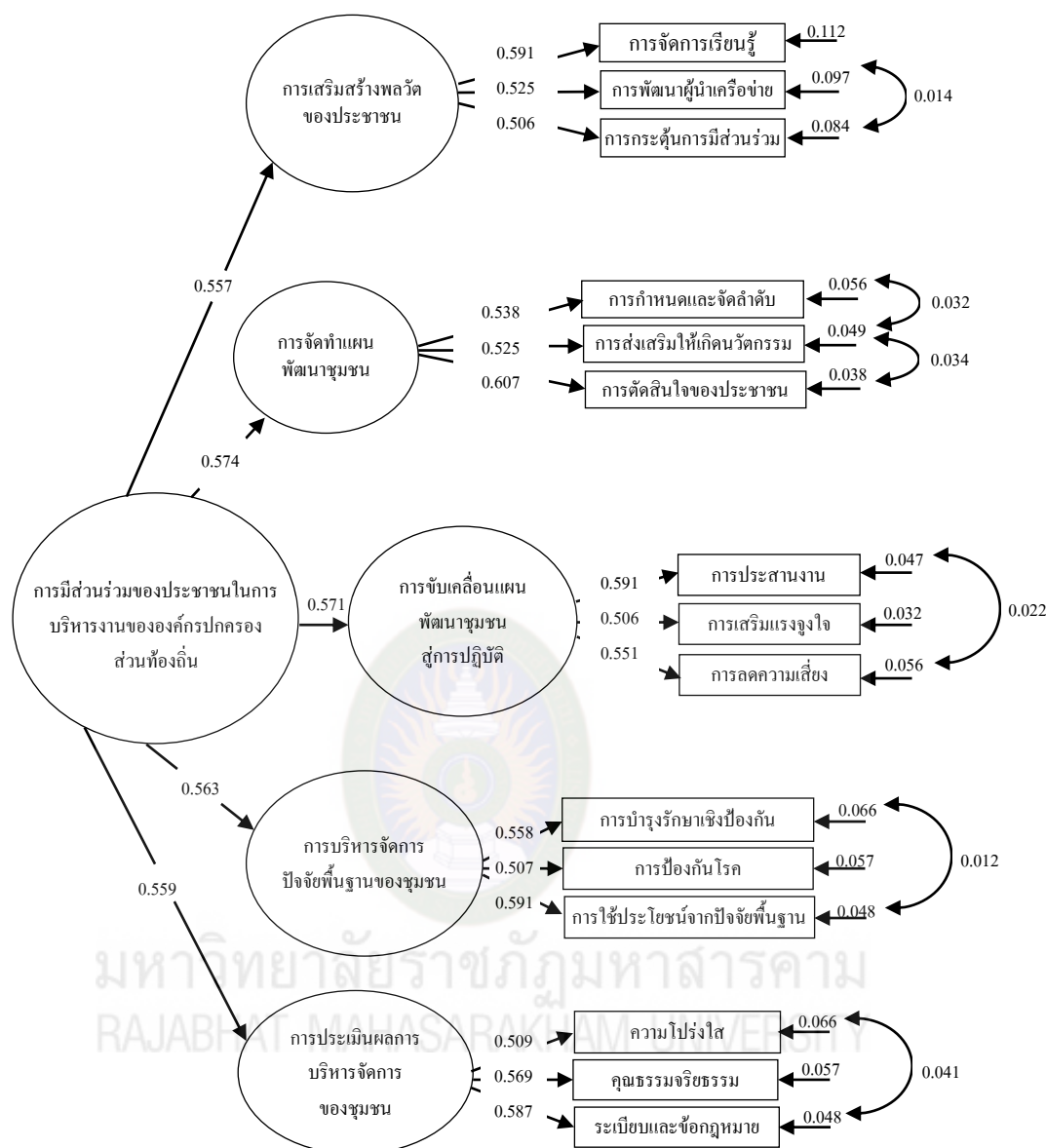
อยู่ระหว่าง 0.515 - 0.560 และความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.959 ซึ่งมากกว่า 0.60

ตารางที่ 4.22

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดล (Model) รวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA)

องค์ประกอบ	ตัวแปร / ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ)	S.E.	Z - test	R ²	C.R.
การมีส่วนร่วม ของประชาชน ในการบริหารงาน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	1. การเสริมสร้างพลังของ ประชาชน	0.557*	0.042	14.877	0.528	
	2. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	0.574*	0.037	21.430	0.562	
	3. การขับเคลื่อนแผนพัฒนา ชุมชนสู่การปฏิบัติ	0.571*	0.039	20.774	0.559	0.976
	4. การบริหารจัดการปัจจัย พื้นฐานของชุมชน	0.563*	0.041	18.655	0.547	
	5. การประเมินผลการบริหาร จัดการของชุมชน	0.559*	0.035	15.728	0.533	
$\chi^2 = 4.379$, $df = 3$, P - Value = 0.092, CFI = 0.984, TLI = 0.955, RMSEA = 0.006, SRMR = 0.008						

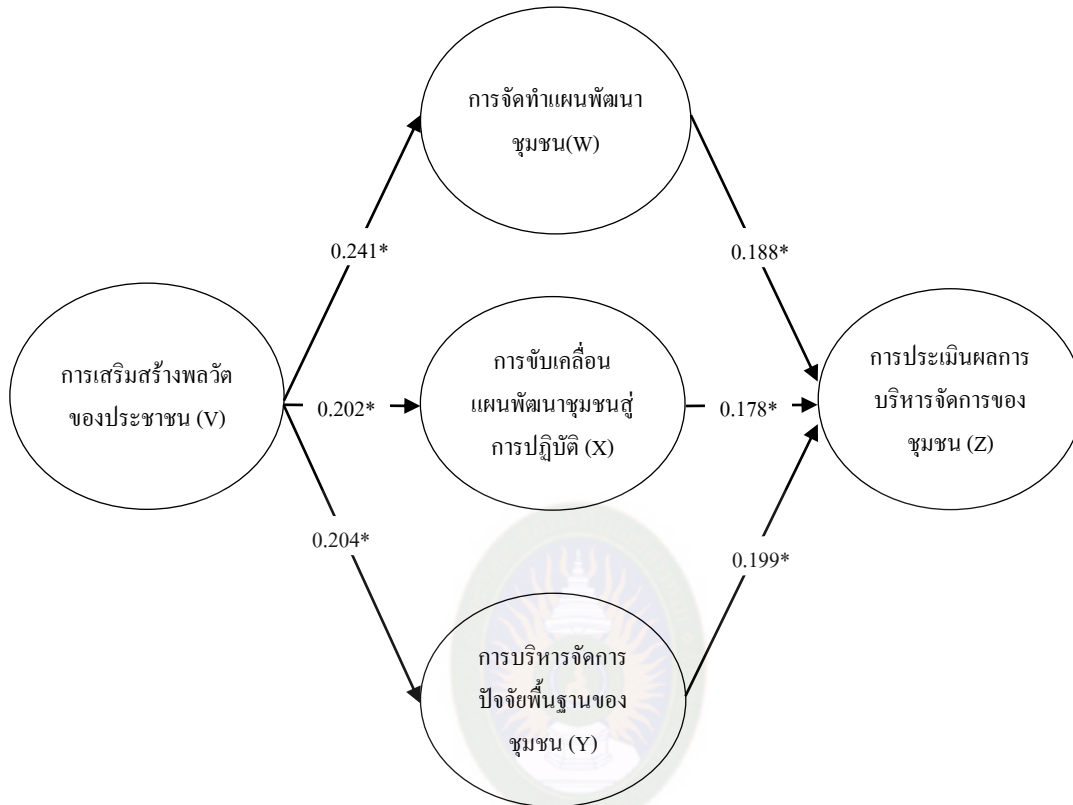
* $P < .05$, $\chi^2 / df = 1.459 < 2$

ภาพที่ 4.6 สรุปของการวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2

จากตารางที่ 4.22 และภาพที่ 4.6 เป็นผลสรุปของการวิเคราะห์ห้อยค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า องค์ประกอบ / ปัจจัย การมีส่วนร่วมมี 5 องค์ประกอบ หรือ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ($\lambda = 0.574$) 2) การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ($\lambda = 0.571$) 3) การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ($\lambda = 0.559$) และ 5) การเสริมสร้างพลังวัดของประชาชน ($\lambda = 0.557$) ตามลำดับ คำนวณห้อยค์ประกอบทั้ง 5 ตัว มีค่ามากกว่า 0.30 และผลการตรวจสอบของโมเดล (Model) มีความเหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 4.379$, $df = 3$, P-Value

= 0.092, CFI = 0.984, TLI = 0.955, RMSEA = 0.006, SRMR = 0.008 และมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.976 ซึ่งมากกว่า 0.60

ภาพที่ 4.7 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่สร้างขึ้นในโมเดล (Model) เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์ว่าอิทธิพลหรือเส้นทาง (Path Analysis)

$\chi^2 = 8.422$ df = 6, P - Value = 0.0875, CFI = 0.987, TLI = 0.976, RMSEA = 0.004, SRMR = 0.006, $\chi^2 / df = 1.404 < 2 * P < .05$

จากภาพที่ 4.7 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่สร้างขึ้นในโมเดล (Model) เชิงโครงสร้างขององค์ประกอบเพื่อวิเคราะห์ว่าอิทธิพลหรือเส้นทาง (Path Analysis) เพื่อหาเส้นทางของปัจจัยเฉพาะที่เป็นองค์ประกอบว่า มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อกันว่ามีอิทธิพลมากน้อยเท่าไร พบว่า

1. องค์ประกอบ (ปัจจัย) การเสริมสร้างพลวัตของประชาชน (V) มีขนาดอิทธิพลทางตรง (Effect Size) ต่อการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (W) เท่ากับ 0.241 การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (Y) เท่ากับ 0.204 และการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ (X) เท่ากับ 0.202

2. การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (W) มีอิทธิพลทางตรง (Effect Size) ต่อการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน (Z) เท่ากับ 0.188 การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (Y) มีอิทธิพลทางตรง (Effect Size) ต่อการประเมินผลการจัดการของชุมชน (Z) เท่ากับ 0.199

3. การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ (X) มีอิทธิพลทางตรง (Effect Size) ต่อการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน (Z) เท่ากับ 0.178

4. การเสริมสร้างพลังจิตของประชาชน (Y) มีอิทธิพลทางอ้อม (Effect Size) ต่อการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน (Z) โดยผ่านการจัดการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน (W) เท่ากับ 0.045

5. การเสริมสร้างพลังจิตของประชาชน (V) มีอิทธิพลทางอ้อม (Effect Size) ต่อการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน (Z) โดยผ่านการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ (X) เท่ากับ 0.036

6. การเสริมสร้างพลังจิตของประชาชน (V) มีอิทธิพลทางอ้อม (Effect Size) ต่อการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน (Z) โดยผ่านการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน (Y) เท่ากับ 0.041 ซึ่งสรุปเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.23

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมขององค์ประกอบ (ปัจจัย) ที่มีผลต่อการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน

องค์ประกอบ / ปัจจัย	ขนาดของอิทธิพล		ขนาดของอิทธิพล
	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
V → W → Z	0.241	0.045	0.286
V → X → Z	0.202	0.036	0.238
V → Y → Z	0.204	0.199	0.041
W → Z	0.188	-	0.188
X → Z	0.178	-	0.178
Y → Z	0.199	-	0.199

ระยะที่ 3 การสร้างและประเมินรูปแบบขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

1. สร้างรูปแบบ (Model) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้วิจัย นำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 และ 2 มาเป็นข้อมูลในการออกแบบ (Design) โดยใช้โครงสร้าง PAOR Model (Kemmis and McTaggart, 1988) และ 3 P - Model (สถาบันรับรองคุณภาพ : องค์การมหาชน, 2550)

2. การประเมินและยืนยันรูปแบบของคํ่าประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 จะต้องสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเพื่อให้ประชากรในชุมชนรับรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เข้าใจถึงกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้รับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

2.2 สร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้กับประชาชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชนด้วยจิตสาธารณะร่วมกัน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนได้แก่ ความโปร่งใสการมีคุณธรรมจริยธรรมของฝ่ายบริหาร และผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 การดำเนินงานของแต่ละโครงการในการพัฒนาชุมชนจะต้องมีการประเมิน (Feedback) ความสำเร็จให้ชุมชนได้รับทราบ ได้แก่ เสียขตามสาย ประกาศในที่ประชุมของชุมชน ตลอดจนสรุปเป็นแผ่นพับให้รับทราบ

2.5 ผลการประเมินรูปแบบของคํ่าประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีทั้งหมด 67 ด้าน คือ 1) ความเป็นไปได้ 2) ความถูกต้อง 3) การสมเหตุสมผล 4) การนำไปใช้ประโยชน์ 5) การถ่ายทอดและส่งต่อ 6X เป้าหมายการวัดของ KPI ชัดเจน

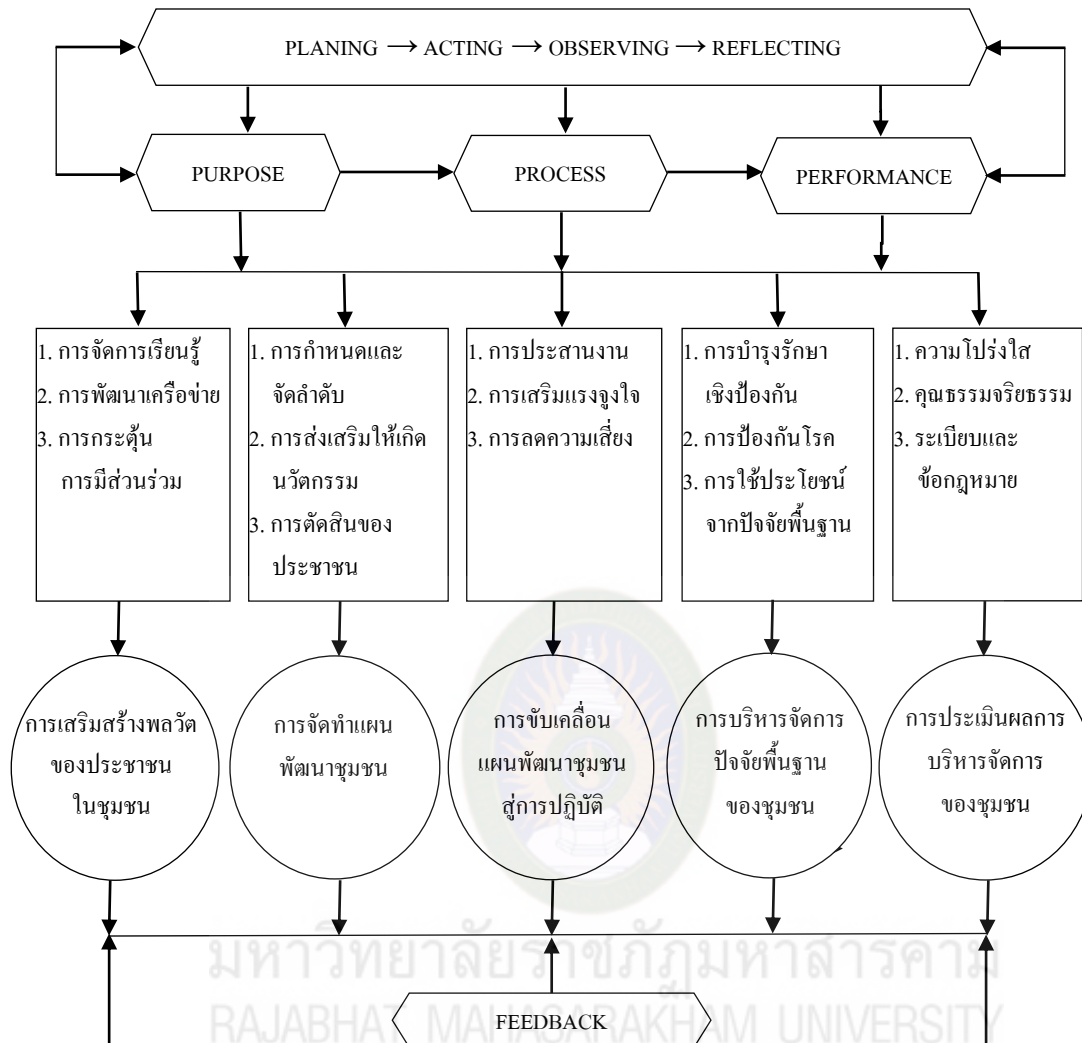
การประเมินรูปแบบ (Model) จากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range : IR) ปรากฏว่า รูปแบบมีความเหมาะสมทั้ง 6 ด้าน ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24

ผลการประเมินรูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จากผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ระดับ $\bar{X}$ > 3.51	ระดับ IR < 1.50	ระดับการประเมิน
1. ความเป็นไปได้	4.45	1.25	เหมาะสมมาก
2. ความถูกต้อง	4.25	1.20	เหมาะสมมาก
3. ความสมเหตุสมผล	4.35	1.15	เหมาะสมมาก
4. การนำไปใช้ประโยชน์	4.25	1.30	เหมาะสมมาก
5. การถ่ายทอดและส่งต่อ	4.05	1.35	เหมาะสมมาก
6. เป้าหมายการวัดของ KPI	4.35	1.20	เหมาะสมมาก

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ระดับการประเมินรูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 มีความเหมาะสมในระดับมากทุกรายการ

ภาพที่ 4.8 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 และ 3) เพื่อสร้างและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยมีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ระยะที่ 2 การตรวจสอบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ระยะที่ 3 การสร้างและประเมินรูปแบบขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน

5.1 สรุปผล

5.1.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 (Secondary Confirmatory Factor Analysis) พบว่า ตัวบ่งชี้มี จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ แต่ละตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวก และสามารถวัดองค์ประกอบของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ทุกตัวบ่งชี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ($\lambda = 0.574$) 2) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ($\lambda = 0.571$) 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ($\lambda = 0.563$) 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน ($\lambda = 0.559$) 5) การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชน ($\lambda = 0.557$) ตามลำดับ มีดัชนีระดับความสอดคล้องและเหมาะสมระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 4.379$, $df = 3$, $P\text{-Value} = 0.092$, $CFI = 0.984$, $TLI = 0.955$, $RMSEA = 0.006$, $SRMR = 0.008$ และ $\chi^2 / df = 1.459$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2 ทุกค่าของดัชนีเป็นไปตามเกณฑ์ของการประเมิน แสดงว่าโมเดลมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และมีความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) เท่ากับ 0.976 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.60 (เกณฑ์ในการเปรียบเทียบ)

5.1.2 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบ (ปัจจัย) โดยเรียงลำดับการเกิด (Birth Order) หรือปัจจัยเชิงเหตุผล (Rational Factor) พบว่า การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย ส่งผลกระทบต่อประเมินผลการบริหารจัดการชุมชนตามลำดับ โดยมีขนาดทางอิทธิพล (Effect Size) โดยรวมเท่ากับ 0.286, 0.238, 0.041, 0.188, 0.178 และ 0.199 ตามลำดับ

5.1.3 ผลการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า โครงสร้างของรูปแบบ (Model) ซึ่งเป็นต้นแบบ (Prototype) ทางสังคมศาสตร์ (Social Science) ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วย

5.1.3.1 ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) ลงมือปฏิบัติ (Acting) 3) การวัดผล (Observing) ได้แก่ การวัดเชิงประจักษ์ และการวัดเชิงคุณภาพ และ 4) ตรวจสอบย้อนกลับ (Reflecting)

5.1.3.2 ประกอบด้วย 1) การวางจุดหมาย (Purpose) 2) การดำเนินการเชิงระบบ (Process) และ 3) การปฏิบัติ (Performance)

5.1.3.3 ประกอบด้วย องค์ประกอบ หรือปัจจัย 5 ปัจจัย และตัวบ่งชี้ 15 ตัวบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ได้แก่

- 1) ปัจจัยการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชน ซึ่งมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 1.1) การจัดการเรียนรู้ 1.2) การพัฒนาเครือข่าย และ 1.3) การกระตุ้นการมีส่วนร่วม
- 2) ปัจจัยการทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 2.1) การกำหนดและจัดลำดับ 2.2) การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม และ 2.3) การตัดสินใจเข้าร่วมของประชาชน
- 3) ปัจจัยการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ ซึ่งมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 3.1) การประสานงาน 3.2) การเสริมแรงจูงใจ และ 3.3) การลดความเสี่ยง
- 4) ปัจจัยการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 4.1) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน 4.2) การป้องกันโรค และ 4.3) การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน
- 5) ปัจจัยการประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ 5.1) ความโปร่งใส 5.2) คุณธรรมจริยธรรม และ 5.3) ระเบียบและข้อกฎหมาย
- 6) ผลการประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 พบว่า ระดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และระดับค่า IR มีความเหมาะสมในระดับมาก

5.2 อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกประเด็นหลักจากข้อค้นพบของแต่ละประเด็นจากการวิเคราะห์เชิงพหุตัวแปรการสร้างรูปแบบ (Model) และการประเมินรูปแบบ ได้ดังนี้

5.2.1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เรียงลำดับจากน้ำหนักองค์ประกอบและตัวบ่งชี้มากไปน้อย ดังนี้

5.2.1.1 อันดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและมีตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การตัดสินใจของประชาชน
- 2) การกำหนดและการจัดลำดับ
- 3) การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม

5.2.1.2 อันดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ และมีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การประสานงาน
- 2) การลดความเสี่ยง
- 3) การเสริมแรงจูงใจ

5.2.1.3 อันดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และมีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน
- 2) การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน
- 3) การป้องกันโรค

5.2.1.4 อันดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน และมีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) ระเบียบและข้อกำหนด
- 2) คุณธรรมและจริยธรรม
- 3) ความโปร่งใส

5.2.1.5 อันดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังของประชาชน และมีตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1) การจัดการความรู้
- 2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย
- 3) การกระตุ้นการมีส่วนร่วม

จากข้อค้นพบของการวิจัยดังกล่าว แสดงว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยมีตัวบ่งชี้ 1 ด้านการตัดสินใจของประชาชนที่ต้องการเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ อับดุลคอเด็ด เจาะแต (2560) พบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การวางแผนพัฒนาชุมชน ข้อค้นพบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่ง ก็คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ อัครกฤษ นุ่นจันทร์ (2559) ที่พบว่า ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลการดำเนินการและการตัดสินใจของประชาชน เป็นต้น สำหรับการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังของประชาชน โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้นำเครือข่ายและการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยและตัวบ่งชี้ที่จะต้องนำไปดำเนินการ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีจำนวนของประชาชนมากยิ่งขึ้น (พิสมัย จารุจิตติพันธ์, 2559, น. 201 - 205)

5.2.2 ผลการสร้างรูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ปรากฏว่า รูปแบบ (Model) ที่สร้างขึ้นประกอบด้วย โครงสร้างตามแนวคิด / ทฤษฎีวงจรของ Kemmis and Me Taggart (1990, p. 5) มาประยุกต์ใช้ คือ Planning Acting Observing and Reflecting (PAOR) และแนวคิด 3P - Model ประกอบด้วย Purpose - Process - Performance (สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล องค์กรมหาชน, 2560) เป็นโครงสร้างเสริมเพื่อนำไปสู่องค์การแห่งคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างพลังของประชาชนในชุมชน 2) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 3) การขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ 4) การบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน และ 5) การประเมินผลการบริหารจัดการชุมชน

5.2.3 การประเมินรูปแบบ(Model) โดยใช้ 2 วิธีการร่วมกัน คือ เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) และประเมินเชิงปริมาณ โดยมีจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 12 คน ปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้เพิ่มเติมและปรับปรุงรูปแบบ (Model) ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยสร้างเครือข่ายของชุมชนอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง มีการประสานงานกับผู้นำชุมชนหรือผู้นำเครือข่ายของชุมชนด้วยวิธีออกเสียงตามสาย แผ่นพับ และการประชุมประจำเดือนกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ประชาชนส่งผล

สะท้อนสะท้อนกลับ (Feedback) ให้มีการปรับปรุงโครงการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการต่อไป ส่วนการประเมินในเชิงปริมาณตามแนวคิดของ (Beem and Shinkfiell, 2007, p. 62) ปรากฏว่า มีความเหมาะสมมากจากการประเมินทั้ง 2 วิธีการ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบ (Model) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ได้รูปแบบ (Model) ที่เหมาะสมในระดับมากที่จะนำไปเป็นต้นแบบ (Prototype) เพื่อประยุกต์ใช้ต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งนี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการเปิดโอกาสจากหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวคือ โดยตรงเป็นการเปิดโอกาสให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องชัดเจนและทุกด้าน เช่น การประชาสัมพันธ์ การตรวจสอบจากประชาชนทุกคน โดยอ้อม คือ การให้ตัวแทนของประชาชนจากการเลือกตั้งเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การควบคุมการก่อสร้าง การตรวจรับงานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ไปใช้ได้จริง

5.3.1.2 สร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การปกครอง การจัดทำแผนพัฒนาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและท้องถิ่น

5.3.1.3 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ประชาคม หรือบุคคลที่สนใจ หมุนเวียนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการพิจารณาจัดซื้อ - จัดจ้าง กิจกรรมที่สำคัญท้องถิ่น โดยเฉพาะ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นในลักษณะการทำประชาวิจารณ์ และนำผลการประชาวิจารณ์นั้น ไปพิจารณาเป็นแนวทางวางแผนการพัฒนา ต่อไป

5.3.1.4 ควรจัดให้มีการประเมินการปฏิบัติงานของชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน หรือคณะกรรมการบริหารกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้การทำงานด้านการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อไป

5.3.2.2 ควรมีการวิจัยถึงการศึกษาสภาพปัญหา และอุปสรรคต่างของกานำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ไปใช้เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

5.3.2.3 การวิจัยครั้งต่อไป ควรเป็นการวิจัยเฉพาะการบริหารงบประมาณ โดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าได้รับงบประมาณจากส่วนใด จำนวนเท่าไร มีระเบียบการใช้จ่ายที่เอื้อต่อการสร้างประโยชน์อย่างแท้จริงให้แก่ประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อไป

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ หยกอำนวยการ. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดระยองคีรีจันทร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2542). การเผยแพร่ความรู้ทางการปกครองท้องถิ่นฉบับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น.
- กรณ์ ปรียากร. (2558). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.
- กรณิศ พระพินิจ. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลนามะเฟือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กรณิศ พระพินิจ. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาล : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลนามะเฟือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะ กพสม. กองวิจัยและประเมินผล. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมชลประทาน. (2552). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำนักการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน. กรุงเทพฯ : บม คัลเลอร์ไลน์.
- กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. (2550). นโยบายเมืองไทยแข็งแรง. นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). พระราชบัญญัติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.
- กวีนา คำก่อน. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุศุมาลัย มหาแสน. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอุบลอำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เกศินี พรหมตัน. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลตำบลแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม วัฒนชัย. (2550, 11 - 17 พฤษภาคม). การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *มติชน*, น. 18.
- โกวิท พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- โกวิท พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นไทย : เอกสารตำราหลัก ประกอบการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น วิชาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- คารม คำพิฑูรย์. (2545). *การศึกษาการบริหารจัดการในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เครือวัลย์ สืบอ้าย. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาประศาสนศาสตรบัณฑิต). นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จินตนา สุขจรรย์. (2549). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรวรรณ อินทรีย์สังวรณ. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- จิราภรณ์ เชื้ออุทัย. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2548). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียน
วชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราวัลย์ วรวงศ์. (2550). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล
ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด.* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2555). การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในบริบทประเทศไทย.
วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 8(1), 132 - 134.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2555, มกราคม - มิถุนายน). การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน”
ใน “The Public Participation Handbook : Making Better Decisions through Citizen Involvement”
ในบริบทประเทศไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 8(1), 123 - 139.
- จิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). *การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท.*
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. (2552, กันยายน - ธันวาคม). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น : จากรัฐธรรมนูญ 50 ผู้ร่างพระราชบัญญัติ. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 7(3),
125 - 143.
- เฉลิม เกิดโมลี. (2543). *แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย.* กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เฉลียว บุรีภักดิ์. (2545). *หลักการพัฒนาและการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา.* เพชรบุรี : สถาบัน
ราชภัฏเพชรบุรี.
- ช่อม กรไกร. (2548). *บทสรุปคู่มือปฏิบัติราชการและเตรียมสอบ.* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท.* นนทบุรี : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับ โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.* กรุงเทพฯ : เทพนิรมิตร.

- โชคชัย สิริพนมณี. (2540). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ร่วมประสิทธิผลการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยใช้พีดีบียูพี และการสัมภาษณ์กลุ่มเจาะจง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. (2536). *ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). *ธรรมภิบาล*. กรุงเทพฯ : น้ำฝน.
- จิตา จิตรตั้งตรง. (2550). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิตติมา อุดมศรี. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล ในคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ*. *วารสารวิชาการ Veridian E - Journal, Silpakorn University*, 5(3).
- ณรงค์ วารีชล. (2550). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัญญาณี บุญทองคำ. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). *การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ถวิลาดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ : เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์ด์ และการพิมพ์.
- ณัฐภาส การรินทร์. (2553). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ณัฐรุจา ดันนารัตน์. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ณัชชา มณเฑียรรัตน์. (2554). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในกระบวนการแผนชุมชน ตำบลบ้านว่าน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ดรรรชนี สระบัว. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ดารารัตน์ คำเป็ง. (2552). บทบาททางการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น ศึกษากรณีเฉพาะ องค์การชุมชนตำบลน้ำเคียน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เด่นดวง สุบุตรดี. (2550). ความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชนต่อการดำเนินงานของเทศบาลตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ถวิลวดีบุรีกุล และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ทองใบ หนูไพล. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทะนงศักดิ์ เดชไพรชลา. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล (พ.ศ. 2551 - 2553) กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชนพร กุศลรัตน์. (2554). การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในกระบวนการแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชนวัฒน์ คำกิตานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เขตเทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- ชนาธิศย์ หงส์ทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาคมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเชิงค้อย อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนาภรณ์ เมทนีสุดดี. (2543). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการรับบริหารสื่อวีดิทัศน์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชนิศร ยืนยง. (2561, มกราคม - เมษายน). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนเศรษฐกิจชุมชน กรณีผ้าไหมแพรวา ชุมชนบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 11(1), 255 - 261.
- ธีระยุทธ สุกเสมอใจ. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). อุดรดิตต์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- นงนุช เครือศรี. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาคมหมู่บ้านด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตำบลลาดบัวหลวง อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. (2541). การวิเคราะห์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). การวิจัยและตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพฯ : 598 Print.
- นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2546). แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นฤชิต ชูช่วย. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลยางตลาด อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เนตรรุ่ง อยู่เจริญ. (2553). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพการศึกษาของครูสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยทางวัดผลและประเมินผล*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น
- บุญชัย งามวิทย์โรจน์. (2552). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา กรมทรัพยากรน้ำ.
- บุญเลิศ ไชยสวัสดิ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาท่อม อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ปกรณ์ ปริยากร. (2544). *ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.
- สมยศ นาวิการ. (2543). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร.
- ปติดา ปานเนตรแก้ว. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัชรินทร์ กอบตระกูล. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชุม สุวดี. (2551). *การตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์. (2551). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประสพสุข คีอินทร์. (2551). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2542). *แนวโน้มและพัฒนาการทางการศึกษาเอกสารคำสอนวิชา EA. 626*. ม.ป.ท.

- ปรินดา ธิรศิลาเวทย์. (2550). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการวางแผนพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปวีณา วีรยางกูร. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พงศ์นคร ขางาม และพีรณีย์ หมั่นภักดี. (2559). การส่งเสริมกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน. สืบค้นจาก <http://www2.diw.go.th/ppp/data/pdf/journal1.pdf>.
- พรชัย จิตชินะกุล. (2551). แนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พรทิพย์ ทับแก้ว. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรทิพย์ ศรีสาพันธ์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งทอง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พวงทอง โยธาใหญ่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรินทร์ ลีรสุนทร. (2552). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พาณี เรียงทอง. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิเศษจุฬพงศ์ आयुวัฒน์. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเขม อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2540). เอกสารชุดวิชาของค์การและการจัดการ หน้าที่ 1 - 8. กรุงเทพฯ : ชวนการพิมพ์.

- ไพโรพ ถนัดคำ. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน, 27(2), 25 - 28.
- ไพลิน นุชถาวร. (2550). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคมน้อยจังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ภัคจิรา ปกป้อง. (2546). การประเมินผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกสัช ผุยเจริญ. (2551). การประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเทศบาลตำบลไชยปราการ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภชัย ศรีประเสริฐ. (2552). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลสิงห์โคกในการจัดทำแผนชุมชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2551). ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวกรณีศึกษา : เกาะมุก จังหวัดตรัง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- มณฑล เอกอศุศลพันธ์. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ยุพาภรณ์ รักษาคุณ. (2546). *ทัศนะของประชาชนต่อการยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล การศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองคาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2555). *การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว. (2535). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร.
- รัชนิดา ไสยรส. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลชัยวารี อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัฐธรรมนูญ. (2560). *ให้เรามีส่วนร่วมเรื่องอะไรได้บ้าง*. สืบค้นจาก <https://www.ilaw.or.th/node/4697>.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2555). *วิธีการเชิงผสมผสานสำหรับการวิจัยและประเมิน*. กรุงเทพฯ : วี. พรินท์ (1991) จำกัด.
- รัตนา ปรีชานุกุล. (2550). *ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ในการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมือง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชกิจจานุเบกษา. (วันที่ 10 สิงหาคม 2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี*. เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง : 24 - 31.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2555). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ฤกษ์ดาว ประพัฒน์พงษ์. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลสามแฉ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. *วารสารบริหารการศึกษา*, 3(1), 45 - 56.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราพร นิบุรณ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลมะนังยง ในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2549 - 2551) ขององค์การบริหารส่วนตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- วัชรินทร์ อินทพรหม. (2557). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : ก๊อปปี้เอ็กเพรส.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนของสังคมไทยในธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน*. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- วาสนา ถิ่นขาม. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยี่น จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิรัช วิรัชนิถารณ. (2551). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการบริหารการจัดการ การพัฒนา และการบริหารจัดการ*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิโรจน์ รอดวงศ์. (2544). *ปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนในสังกัดพนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ประสบความสำเร็จเป็นโรงเรียนรับรางวัลพระราชทาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระชัย คำล้าน. (2550). *การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบัวงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระชาติ เมืองใจ. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ศักดิ์ชาย เพชรช่วย. (2541). *การพัฒนาตัวบ่งชี้รวมคุณภาพการศึกษาของคณะครุศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสิ. (2550). *การวิเคราะห์พหุระดับ : Muti - Level Analysis (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). *การศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี รายงานการวิจัยเสนอ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สถาบันรับรองคุณภาพ : องค์การมหาชน. (2550). *รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. รายงานการประเมินตนเองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).* กรุงเทพฯ : จุดทอง.
- สนธิ์ บางยี่ขัน. (2544). *การวิเคราะห์ห้องค์การ : องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมบัติ บินตะคุ. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดหนองคาย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบุรณ์ อำพนพนารัตน์. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟฟ้า : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ เขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมยศ นาวิการ. (2545). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมยศ นาวิการ. (2547). *การพัฒนาองค์การและแรงจูงใจ.* กรุงเทพฯ : บรรณกิจ (1999).
- สมยศ นาวิการ. (2554). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ : บรรณกิจ 1991 จำกัด.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). *หลักการบริหาร การศึกษา.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ. (2551, พฤศจิกายน - เมษายน). *การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษา การจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 4(2), 33 - 50.*
- สรวิชัย ทิพรัดนเดช. (2555). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำในการบริหารจัดการชลประทาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่แฝก - แม่จัด อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สังวร รัตนรักษ์. (2549). *การบริหารคุณภาพโดยรวม.* กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินต์ติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *กรอบแนวทางแผนกลยุทธ์แก้ไขปัญหาความยากจน พ.ศ. 2545 - 2549.* กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงาน ก.พ., สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2546). *การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (พิมพ์ครั้งที่ 5).* นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2547). *คู่มือการเรียนรู้และการป้องกันความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม.* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.* นนทบุรี : เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.

- สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. (2549). *สรุปโครงการสุวรรณภูมิมหานคร* ฝ่ายเลขานุการ
 คณะทำงานประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ในเอกสารประกอบการบรรยาย
สรุปโครงการสุวรรณภูมิมหานคร (หน้า 6). กรุงเทพฯ : สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
 สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุน
 การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.*
 (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 สูดจิต นิमितกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีการปกครองที่ดี (Good Governance).*
 กรุงเทพฯ : บพิธ การพิมพ์.
- สุดาวรรณ์ มีบัว. (2547). *นครศรีธรรมราชดินแดนพุทธภูมิ : การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
 ทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน.* มหาสารคาม : พิมพ์ลักษณ์.
- สุธี วรประดิษฐ. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
 และการศึกษาตามอัธยาศัย.* ตราด : สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 จังหวัดตราด.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน.* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ ทรายแก้ว. (2537). *ปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ :
 ศึกษากรณี โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัด
 อุตรธานี.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิทย์ เมษินทรพย์. (2549). *การบริหารราชการแบบบูรณาการ.* นนทบุรี : สหมิตร.
- อकिन รพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วม
 ของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- อकिन รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.* กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานโยบาย
 สาธารณสุข.
- อकिन รพีรัตน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม
 ไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- อดิพันธ์ บัวภักดี. (2546). *รายงานพิเศษ ผลงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการอนุรักษ์และ
 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิสรณ์ ชัดสีใส. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา
 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่.* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร
 มหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- อนุศิษฐ์ รัตน์วิชัย. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลชัยภูยา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อนุศิษฐ์ วิเศษสมบัติ. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงคอง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2555). *รัฐธรรมนูญ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถ กักพล. (2552). *คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์ การพิมพ์.
- อรรณพ โพธิสุข. (2548). *การศึกษาสภาพการบริหารจัดการเพื่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของวิทยาลัยเซนต์อีส์ท์บางกอก*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อวยชัย ขบา. (2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารรัฐกิจในวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อัครเดช นุ่นจันทร์ (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารเทศบาลเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- อาทิตย์ ศรีมงคล. (2550). *การวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ มหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อารณัณฑ์ พันธุ์ จันทร์สว่าง. (2545). *คาบบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน 2*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อินสอน บัวเขียว. (2546). *การบริหารชุมชน*. กรุงเทพฯ : พิราบ.
- Arnstein, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216 - 224.
- Barnard, C.I. (1972). *The Functions of the Executives*. Boston : Harvard University Press.
- Cohen, J.M. and Up Hoff, N.T. (1980). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural development Committee Center for International Studies : Cornell University.
- Collin, C. (1989). *Essential English Dictionary*. London : Collins.

- Comrey, A.L. and Lee, H.B. (1992). *A first course in factor Analysis* (2nd ed.). New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.
- Davis, K. (1972). *Human Behavior at Work: Human relation and Organization Behavior*. New York : McGraw - Hill Co.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management : Concept, Theory and Implementation*. Atlanta Ga : Georgia State University.
- Fayol, H. (1949). *General and Industrial Management*. London : Sir Isaac Pitman & Sons.
- Frederick, W.T. (1911). *The Principles of Scientific Management*. New York : McMillan.
- Gulick, L. and Lindon, U. (1963). *Paper on the Science of Administration*. Clifton : Augustus M. Kelley.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. and Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ : Prentice Hall.
- Heady, F. (1967). *Public Administration : A Comparative Perspective*. New Jersey : Prentice - Hall.
- Herbert A.S. (1947). *Administrative Behavior*. New York : Macmillan.
- Hersey, P., Blanchard, K.H. and Johnson, D.E. (1996). *Management of Organizational Behavior* (7th ed.). Upper Sandle River, NJ : Prentice - Hall.
- Holloway, W.V. (1951). *State and Local government in the United States*. McGraw - Hill New York.
- Johnstone, J.N. (1981). *Indicators of Education Systems*. The United Kingdom : The Anchor Press Tip tree Essex.
- Kanapol, S. and Other (2016) and Pitnitha, P. and Other (2015). Local Administration Partnership : A Social Role to Strengthening Peace in Communities. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 243 - 256.
- Kemmis, S. and Mc Taggart, R. (1990). *The Action Research planner*. Geelong : Deakin University Press.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (eds). (1988). *The Action Research Planner* (3^{ed}). Waurn Ponds : Deakin University Press.
- Koufman, H.F. (1949). *Participation in Organized Activities in Selected Kentucky Localities*. Lexington, K.Y. : Kentucky. Agricultural Experiment Station, University of Kentucky.
- Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). New York : Harpers and Row.

- Meechai, R. (2002), Phiriyatorn, S. (1998), Direk, P. (2006), Sakon, V. (2008), Shah, S.Z.A. (2007) and World Bank (2001). *Local Administrative Organization's revenue : What and Why?*. Bangkok : Siam Institute.
- Robson, W.A. (1953). *Local Government in Encyclopedia of Social Science*. New York : The Macmillan.
- Sergiovanni. T.J. (1980). *Education Governance and Administrative*. Englewood Cliffs New Jersey : Prentice - Hall Inc.
- Stufflebeam, D.L. (2008). *The CIPP model for evaluation in national conference on educational research 17 - 18 January 2008*. Phitsanulok, Thailand : Faculty of Education Nares an University. Harper and Row. Stufflebeam, D.L. and Shinkfield, A.J. (2007). *Evaluation theory, models and applications*. San Francisco, CA : Jossey - Bass.
- Szentendre. (1996). *Homepage. Awakening Participatory*. Retrieved form [http://www.rec.org/REC/Publications/PP Training/cover.html](http://www.rec.org/REC/Publications/PP_Training/cover.html).
- Taro, Y. (1973). *Statistic: An introductory analysis* (3rd ed.). New York : Harper and Row.
- United Nation Organization. (1981). *United Nation Department of International Economic and Social Affair. Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development*. New York : United Nation.
- WHO and UNICEF, (1978). *Report of the International Conference on Primary Health Care*. New York : N.P.
- William, E. (1976). *Participation Management : Concept Theory and Implementation*. Atlanta G. : Georgia State University.
- Williams, J.D. (1980). *Public administration : The people's Business*. Boston : little Brown.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

1. แบบสอบถามนี้ เป็นงานวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

2. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประชาชนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

3. แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 มีทั้งหมด 5 ส่วน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังตัวของประชาชนในชุมชน

ส่วนที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ส่วนที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐานของชุมชน

ส่วนที่ 5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการของชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

4. การตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ขอความอนุเคราะห์ท่านผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น การรับรู้ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วทำเครื่องหมายใน ตรงกับความความคิดเห็น การรับรู้ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 โดยกำหนดตามความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

5. การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่ส่งผลใด ๆ ในทางลบต่อท่าน จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่าน คำตอบของท่านจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นายสะอาด ศรีวรรณ

นักศึกษานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

1. เพศ

1.1 ชาย

1.2 หญิง

2. อายุ

2.1 18 - 30 ปี

2.2 31 - 45 ปี

2.3 สูงกว่า 45 ปี

3. ระดับการศึกษา

3.1 ประถมศึกษา

3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.

3.4 อนุปริญญา / ปวส.

3.5 ปริญญาตรี

3.6 สูงกว่าปริญญาตรี

3.7 ปริญญาเอก

3.8 อื่นๆ ระบุ.....

4. อาชีพ

4.1 นักศึกษา

4.2 ค้าขาย

4.3 รับจ้างทั่วไป

4.4 ค้าขาย

4.5 รับจ้างทั่วไป

4.6 เกษตรกร

4.7 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

4.8 อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อความโดยละเอียด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกรู้สึกที่เป็นจริงของท่านเพียงช่องเดียว

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพลังของประชาชนในชุมชน					
1.1 การจัดการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน					
1.1.1 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้ประชาชนโดยการฝึกอบรม					
1.1.2 การสะท้อนการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชนหลังการฝึกอบรม					
1.1.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนภายในชุมชนในระหว่างการให้ความรู้					
1.1.4 การฝึกปฏิบัติให้กับประชาชนในชุมชนในการประยุกต์ใช้ความรู้					
1.1.5 การสรุปองค์ความรู้ให้เป็นกรอบแนวคิดของประชาชนหลังการฝึกอบรม					
1.2 การพัฒนาผู้นำเครือข่ายของชุมชน					
1.2.1 การตั้งองค์กรเครือข่ายในชุมชนและต่างชุมชน					
1.2.2 การบริหารจัดการเครือข่ายของประชาชนในชุมชนและต่างชุมชน					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1.2.3 การใช้ประโยชน์จากเครือข่าย ของประชาชนในชุมชนและ ต่างชุมชน					
1.2.4 การธำรงรักษาเครือข่ายของ ประชาชนในชุมชนและ ต่างชุมชน					
1.3 การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน					
1.3.1 มีการติดต่อสื่อสารระหว่าง อปท. และชุมชนเพื่อเป็นแรง สนับสนุน					
1.3.2 มีข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ ประชาชนในชุมชนมีความ เชื่อว่ามีคุณภาพได้จาก อปท.					
1.3.3 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะ ที่ทำให้ประชาชนในชุมชน รู้สึกว่าคุณภาพมีค่าและ เป็นที่ยอมรับ					
1.3.4 ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะ ทำให้ประชาชนในชุมชน เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของชุมชนและมีประโยชน์ แก่สังคม					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
1.3.5 การสนับสนุนทางอารมณ์ และจิตใจของประชาชน จากการยอมรับนับถือและ ห่วงใยจาก อปท.					
2. ด้านการมีส่วนร่วมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน					
2.1 การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของประชาชนในชุมชน					
2.1.1 มีการประชุมวางแผนแบบ มีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชน					
2.1.2 กระตุ้นให้ประชาชนในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิด					
2.1.3 เปิดประเด็นที่สำคัญ ให้ประชาชนในชุมชน สรุปประเด็นที่ต้องการ จะพัฒนาชุมชน					
2.1.4 การเชื่อมประสานให้ทุกกลุ่ม ในชุมชนเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน เพื่อวางแผน พัฒนาชุมชน					
2.1.5 สร้างบรรยากาศเป็นกันเอง มีความเสมอภาคและให้โอกาส เสนอความคิดเห็นต่อองค์กร ประชุม					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
2.2 การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมและสร้างสรรค์ของประชาชนในชุมชน					
2.2.1 การสร้างบรรยากาศความคิด สร้างสรรค์ให้กับประชาชน ในชุมชน					
2.2.2 การพัฒนาและบ่มเพาะ ประชาชนในชุมชน อย่างต่อเนื่อง					
2.2.3 การพัฒนาให้ประชาชน ในชุมชนริเริ่มทำโครงการ เล็ก ๆ ก่อน					
2.2.4 การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้สร้างสรรค์งานใหม่ ๆ					
2.2.5 อปท. ต้องกระตุ้นให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์					
2.2.6 การตัดสินใจของประชาชน ในชุมชนสำหรับ การมีส่วนร่วม					
2.2.7 การใช้ทางเลือกที่ดีที่สุด ในการตัดสินใจ					
2.2.8 การตัดสินใจแต่ละครั้ง ในการประชุมจะมีเป้าหมาย ที่ชัดเจน					
2.2.9 มีการกำหนดขอบเขตของ แต่ละครั้งในการเลือกตัดสินใจ					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
2.2.10 การตัดสินใจแต่ละครั้งจะต้อง นึกถึงประชาชนและชุมชน เป็นหลัก					
3. ด้านการมีส่วนร่วมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาชุมชน					
3.1 การประสานงาน					
3.1.1 การประสานงานต้องยึดเป้าหมาย เป็นหลัก					
3.1.2 มีขั้นตอนการประสานงาน ที่ไม่ซับซ้อน					
3.1.3 มีการประสานงานระหว่าง ประชาชนในชุมชนและองค์กร ปกครองในท้องถิ่น					
3.1.4 ประชาชนในชุมชนมีหน้าที่ และความรับผิดชอบกำหนดไว้ อย่างชัดเจน					
3.1.5 การเชื่อมโยงงานระหว่าง ประชาชนในชุมชนกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น					
3.2 การเสริมแรงใจของประชาชนในชุมชน					
3.2.1 การมีบทบาทและมีส่วนร่วม ในการกำหนดเป้าหมาย					
3.2.2 การรับรู้คุณค่าศรัทธา					
3.2.3 มีจิตวิญญาณของความเป็น พลเมือง					
3.2.4 การมอบหมายงานที่สำคัญ สำหรับผู้นำชุมชนและเครือข่าย					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
3.3 การลดความเสี่ยง					
3.3.1 ให้ความสำคัญกับการวางแผน และการปฏิบัติตามแผน เพื่อลดความเสี่ยง					
3.3.2 ประชาชนมีความมุ่งมั่นและ เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง					
3.3.3 ประชาชนในชุมชนเตรียมพร้อม ในการป้องกันปัญหาที่อาจจะ เกิดขึ้น					
3.3.4 ประชาชนในชุมชนสามารถ เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส					
3.3.5 ให้ความสำคัญกับชุมชน ในการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย และศักยภาพชุมชน					
4. ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการปัจจัยพื้นฐาน					
4.1 การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน					
4.1.1 การบำรุงรักษาตามรายการ ที่กำหนดความสำคัญ					
4.1.2 การให้ความสำคัญกับการบำรุง รักษาทรัพย์สินสาธารณะ ของชุมชน					
4.1.3 กระบวนการก่อสร้างและ การบำรุงรักษา					
4.1.4 การบำรุงรักษาก่อนที่จะเกิด ความเสียหาย					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
4.2 การป้องกันโรคติดต่อและบรรเทาสาธารณภัย					
4.2.1 การควบคุมและป้องกัน โรคติดต่อ					
4.2.2 การส่งเสริมให้ประชาชนรักษา สุขภาพและป้องกันโรค					
4.2.3 การจัดให้มีเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย					
4.2.4 การป้องกันและช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย					
4.3 การใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นฐานของชุมชน					
4.3.1 การได้รับความสะดวกสบาย ในเส้นทางคมนาคม					
4.3.2 การได้รับการบริการจากรถ เก็บขยะและรถบริการน้ำ					
4.3.3 ความสะดวกสบายจากการพัฒนา ระบบไฟฟ้า ประปา					
4.3.4 การได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ หรือสนามกีฬาออกกำลัง					
4.3.5 การจัดงานประเพณีประจำ หมู่บ้าน / ตำบล					

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
5. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการ					
5.1 ความโปร่งใสของงบประมาณพัฒนาชุมชน					
5.1.1 ได้เข้าร่วมการตรวจสอบ การทำงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับงบประมาณ					
5.1.2 มีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปตามระเบียบและ ข้อกฎหมาย					
5.1.3 ร่วมประสานงานและการทำงาน ร่วมกับหน่วยงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้ง ที่มีการประเมินผล					
5.1.4 ได้รับ / ทราบการประเมินผล การใช้งบประมาณขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นทุกครั้ง					
5.2 การมีคุณธรรมจริยธรรมของการบริหารจัดการชุมชน					
5.2.1 การเข้าร่วมกิจกรรมการเอาใจ ใส่ทุกข์สุขของประชาชน ในชุมชน					
5.2.2 การเข้าร่วมการจัดทำโครงการ เพื่อจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาชุมชน					
5.2.3 การเข้าร่วมการจัดเวที ประชาพิจารณ์เพื่อรับฟัง เสียงของประชาชนในชุมชน					

องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชน ในการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
5.2.4 การจัดกิจกรรมที่สนับสนุน ให้ประชาชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในชุมชน					
5.3 ระเบียบและข้อกำหนด					
5.3.1 การเข้าร่วมเพื่อรับทราบ การจัดซื้อจัดจ้างขององค์กร					
5.3.2 การเข้าร่วมเพื่อรับทราบ การตรวจรับงานก่อสร้างวัสดุ และครุภัณฑ์					
5.3.3 การเข้าร่วมการอบรม เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน เกี่ยวกับระเบียบและข้อกำหนด					
5.3.4 การเข้าร่วมการคัดเลือก คณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทน ในการตรวจรับการจ้างเกี่ยวกับ ถนน ไฟฟ้า และแหล่งน้ำ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

คำชี้แจง : โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วให้ท่านเขียนข้อเสนอแนะรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อผู้วิจัยจะได้ใช้เป็นแนวทางการจัดทำรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ต่อไป

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าวิธีที่เหมาะสมที่สุดของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าจะต้องใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 อย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุด

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วให้ท่านเขียนข้อเสนอแนะการศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 เพื่อผู้วิจัยจะได้ใช้เป็นแนวทางการจัดทำการศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 ต่อไป

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ
.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ
.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าวิธีที่เหมาะสมที่สุดของการศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 คือ
.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าจะต้องใช้การศึกษาของค้ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 อย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุด
.....
.....
.....

*** ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ***

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รศรป. ว ๐๐๘๗/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสะอาด ศรีวรรณ รหัสประจำตัว ๖๐๕๒๖๒๐๔๐๑๑๗ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โภคกิตติยัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๒๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๕๕๔ ต่อ ๗๒๓๓

ที่ รศรป. ๖ ๐๐๘๗/๒๕๖๒

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.กัลยา กุลสุวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสะอาด ศรีวรรณ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๗ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๓

ที่ รศรป. ว ๐๐๘๖/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน คร.ดร.สนุก สิงห์ผาคกร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นายสะอาด ศรีวรรณ รหัสประจำตัว ๒๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๗ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ ไกศลกิตติฉิมพว)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๓๓๓

ที่ รศรป. ๖ ๐๐๘๖/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เรียน ดร.เอกอนันต์ ณ เชียงใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

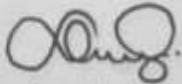
ด้วย นายสะอาด ศรีวรรณ รหัสประจำตัว ๖๐๙๒๖๒๐๙๐๑๑๗ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ รายละเอียด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์สาวลักษณ์ โกศลกิตติย์มพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๒๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต.ย ๗๓๑

ที่ วศรป. ว ๐๐๘๗/๒๕๖๒

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.ระพีพร คณะพล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นายสะอาด ศรีวรรณ รหัสประจำตัว ๖๐๕๒๖๖๐๕๐๑๑๗ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตาม
วัตถุประสงค์

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

เพื่อ	☒	ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
	☐	ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
	☐	ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
	☐	อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์สาวลักษณ์ โกลกิตติธัมพร)
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๙๖-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๙๖-๒๑๑๘ ต่อ ๓๓๓๖

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการทำวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ ค.1 การ Focus Group Discussion รูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2

ภาพที่ ค.2 สัมภาษณ์ นายวิชัย สีดา นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลปลาข้าว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ วันที่ 21 มิถุนายน 2562

ภาพที่ ค.3 สัมภาษณ์ นายสุรวิทย์ สิงห์เลิศ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี
รักษาราชการแทนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 25 มิถุนายน 2562

ภาพที่ ค.4 สัมภาษณ์ อาจารย์มหาวิทยาลัย รศ.ดร.จิณฉวีตร ปะโคทั้ง คณบดี คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

สะอาด ศรีวรรณ, ยุภาพร ยูภาศ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2563, มกราคม - มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด, 9(1), ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสะอาด ศรีวรรณ
วันเกิด	31 มกราคม 2501
สถานที่เกิด	เลขที่ 15 หมู่ที่ 12 บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาวัง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 167 หมู่ที่ 8 ตำบลนุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยเทคโนโลยีเอกรรณยโสธร ตำบลทุ่งแต้ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ วิทยาลัยเทคโนโลยีเอกรรณยโสธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2523	ปกศ. สูง สาขาวิชาพลศึกษา วิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม
พ.ศ. 2528	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2559	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2563	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม